

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka

wydanie specjalne

Warszawa

2020

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka
wydanie specjalne

ISSN: 2450-8160
nr.indeksu: 19464
numer: 53 (03/2020)

Redaktor naczelny: Gontarenko N.

KOLEGIUM REDAKCYJNE:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Polska;

L. Nechaeva, dr, Instytut PNPu im. K.D. Ushinskogo, Ukraina.

K. Fedorova, PhD in Political Science, International political scientist, Ukraine.

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. "Diamond trading tour"

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

info@conferenc.pl

Nakład: 80 egz.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Wszelkie prawa do materiałów prac należą do ich autorów.

Pisownia oryginalna jest zachowana.

Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. "Diamond trading tour".

Obowiązkiem jest odniesienie do czasopisma.

Opinie wyrażane w artykułach czy reklamach są publikowane na wyłączną odpowiedzialność autorów, sponsorów lub reklamodawcy. W związku z tym ani Redakcja, ani Wydawca nie ponoszą odpowiedzialności za konsekwencje wykorzystania jakichkolwiek nieścisłych informacji.

Warszawa 2020

"Diamond trading tour" ©

ISSN: 2450-8160

**HERALD PEDAGOGIKI.
NAUKA I PRAKTYKA**

ISSN: 2450-8160

ВЛИЯНИЕ ОБЩЕИНЖЕНЕРНЫХ ДИСЦИПЛИН НА МОТИВАЦИЮ СТУДЕНТОВ К ВЫБРАННОЙ СПЕЦИАЛЬНОСТИ Семирненко Ю.И., Семирненко С.Л.	7
THE RESEARCH OF THE PROBLEM OF PRINCIPLES OF ORGANISATION OF MODERN LESSON OF THE UKRAINIAN LANGUAGE Юрійчук Н. Д.	12
ГРУПОВА РОБОТА НА ЗАНЯТТІ ЯК ФОРМА НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ Бичок А. В.	15
THE IMAGE FROM OLD TO NEW Omarkulova L.K.	18
POPULARIZATION OF ACADEMIC INTEGRITY THROUGH MASSIVE OPEN ONLINE COURSES Sharov S.	23
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ГАЛУЗІ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА Якуба Ю.В.	27
MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES AND THEIR USE AT THE LESSON OF FOREIGN LANGUAGE Pasechnyk S.V.	33
PREPARATION OF FUTURE MUSIC ART TEACHERS IN THE CONTEXT OF THE SCHOOL TOURISM ORGANIZATION Negrebetska O. M., Stukalenko Z. M.	39
CONCEPT OF SOCIAL-PSYCHOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHER OF FOREIGN LANGUAGE IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGER EDUCATIONAL Tanana S.	43
ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА Левченко Я.С., Шершенюк О.М.	46
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З СІМ'ЯМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ Боднарюк А.В., Меркулова Н.В.	49
ПРИЧИНЫ, ПОСЛЕДСТВИЯ И ПРОФИЛАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТРЕССА У МЕДИЦИНСКИХ РАБОТНИКОВ Мамадиярова Д. У.	52
METHODOLOGY OF TEACHING COLLOIDAL CHEMISTRY FOR STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES IN THE DIGITAL AGE Kolodychuk A. V.	55

WAYS OF INDIVIDUALIZING UNIVERSITY STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE TEACHING	
Shums'kyi O.	62
ETHNIC DESIGN AS MEANS TO DEVELOP AN ETHNIC IDENTITY BY THE STUDENTS OF THE HIGHER ART EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS	
Rudenchenko A.	68
LIGHT-TECHNICAL EQUIPMENT IN THE CONTEXT OF THE OBJECTIVE-SPATIAL ENVIRONMENTAL ARTISTIC EXPRESSION THE DETECTION OF THE APTITUDE FOR THE ARTISTIC DESIGNING IN THE ETHNIC STYLE WITHIN THE POTENTIAL DESIGN SPECIALISTS	
Chyrchuk S.	78
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОЛІ СІМ'Ї	
Ковальчук Л. І., Дурманенко О. Л., Магдісюк Л. І.	89
ЖИТТЄВА ЦІННІСТЬ ЛЮБОВ	
Георгадзе Т.О.	93
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ	
Сапогов М.В.	95
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДОВІРИ В ОПІКУНСЬКО-ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА АКТИВІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО РЕСУРСУ ДИТИНИ-СИРОТИ	
Лялюк Г.М.	99
FORMATION OF THE COMMUNICATIVE COMPETENCIES OF THE STUDENTS	
Shchurovskaya O. N.	106
THE USE OF AUTHENTIC VIDEO MATERIALS FOR THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS	
Lazarenko T.V.	109
PROGNOSTIC AND PATHOGENETIC SIGNIFICANCE OF SERUM AUTOANTIBODIES IN PATIENTS WITH CHRONIC HEPATITIS C	
Solomennik G.O., Vinokurova O.M., Shevchenko D.Y.	115
CONCEPT OF DEVELOPMENT OF IODOMETRIC METHOD TEACHING	
Chanturia M.	118
ІНТЕРАКТИВНЕ ВІДЕО ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ	
Чемоніна Л. В.,	125

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ДОСЛІДНИЦЬКОГО НАВЧАННЯ Єрїчева Т.Ю., Палїєнко О.А.	127
МИКОЛА КОРФ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗЕМСЬКИХ ШКОЛАХ Лесик А. С.	131
АНГЛІЙСЬКА МОВА У НЕМОВНОМУ ВНЗ Омельченко І. В.	133
ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ МОВИ» ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ Рябуха Т. В.	135
ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ Бойчук О.	138
FORMATION OF THE FUTURE PHILOLOGISTS' PROFESSIONAL COMPETENCE OF AS A PEDAGOGICAL PROBLEM TarasenkoT., Klyuchnik I.	145
PROFESSIONAL-ORIENTED TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS Kulykova L.A., Tarasenko M.R.	148
ОСОБИСТІСНА МОБІЛЬНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ НАВИЧКИ Чїжова Н.В.	150
ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІ МОТИВИ В ОПОВІДАННІ Ф.КАФКИ «ПЕРЕВТІЛЕННЯ» Шукліна Л. П.	152
KEYWORDS: BOLOGNA PROCESS, STUDENTS' OPPORTUNITIES, QUALITY OF EDUCATION Sushkova A.	154

ВЛИЯНИЕ ОБЩЕИНЖЕНЕРНЫХ ДИСЦИПЛИН НА МОТИВАЦИЮ СТУДЕНТОВ К ВЫБРАННОЙ СПЕЦИАЛЬНОСТИ

Семирненко Ю.И.

кандидат технических наук, доцент;

Семирненко С.Л.

кандидат технических наук,

доцент Сумский национальный аграрный университет

Ключевые слова: анкетирование, обучение, мотивированность, инженер, технологии.

Key words: questioning, training, motivation, engineer, technology.

Введение. Реформирование агро-промышленного комплекса Украины в значительной степени зависят от уровня подготовки специалистов, занятых в сельскохозяйственном производстве [1, 5]. В настоящее время рынок труда предъявляет более высокие требования к квалификации, коммуникации и мобильности выпускников аграрных вузов. Особенно это касается агроинженерной специальности. Современный специалист-аграрий должен не только владеть профессиональными знаниями, умениями и навыками, но и быть готовым к творческому использованию своего опыта, постоянному самообразованию и саморазвитию [2]. Для решения этих вопросов на первый план выдвигается необходимость формирования мощного основания для дальнейшего изучения профессионально-ориентированных дисциплин и формирования будущего конкурентоспособного и мотивированного специалиста. Таким основанием и есть

общеинженерные дисциплины, формирующие будущего инженера.

Анализ последних исследований и публикаций. Проведенные исследования [3] указывают на то, что сущность выбранной специальности понимают только 76% студентов. При прохождении первого месяца обучения, как показывает анкетирование, интерес к выбранной специальности у студентов уменьшается.

Значительный вклад в разработку вопросов, связанных с формированием общеинженерных компетенций, общих проблем математического образования всех уровней сделали Ж. Адамар, Г. Вейль, Н. Виленкин, М. Давидов, В. Дзядик, А. Колмогорова, П. Коровкин, Л. Кудрявцев, О. Курант, М. Лузин, Г. Пойа, Д. Райков, О. Хинчин, М. Шкиль и др.

Цель статьи. Определение мотивированности студентов к получению выбранной специальности и к изучению конкретных общеинженерных дисциплин.

плин, а также поиск путей повышения мотивированности.

Изложение основного материала. Человеку с высшим образованием по жизни иногда приходится несколько раз менять профиль работы, а это возможно только благодаря надлежащей фундаментальной и общеинженерной подготовке. Поэтому развитые страны своим главным материальным ресурсом и достоянием считают интеллект (человеческий капитал) и успешно продают результат умственного труда, прежде всего технологии (сетевые, оптические, беспроводные), интернет-технологии, нанотехнологии и другие.

Надо отметить, что значительная часть студентов, поступивших на инженерные специальности, имеют низкую мотивацию к изучению, как предлагаемых дисциплин согласно учебному плану, так и к получению самой специальности в целом. Одними из первых с этой проблемой студентов сталкиваются преподаватели общеинженерных дисциплин.

Процесс общеинженерной подготовки студентов инженерных специальностей аграрных вузов затруднен рядом факторов. Некоторыми из них являются:

- отсутствие в учебных планах общеобразовательной школы предмета «Черчение»;
- слабая математическая подготовка;
- непонимание физических процессов;
- низкая геометрическая грамотность.

Для выявления проблем с мотивацией студентов и нахождения путей их решения преподавателями кафедры

проводится соответствующее анкетирование. Причем, анкетирование проводилось на второй лекции у тех же студентов по мере перехода их к изучению соответствующих дисциплин. В анкетировании принимало участие 80 студентов.

На первом курсе на второй лекции при изучении дисциплины «Начертательная геометрия и компьютерная графика» проводилось первое анкетирование с целью определения мотивированности студентов к получению ими выбранной специальности и отношению к изучению данной дисциплины.

На последующих курсах, при изучении соответствующих общеинженерных дисциплин («Теория механизмов и машин» и «Детали машин»), проводится второе тестирование. Результаты тестирования с целью выяснения мотивированности студентов к получению специальности и отношения к изучению данной дисциплины (в начале курса) приведены на рис.1.

После обработки анкет преподавателем обеспечивается индивидуальный подход к каждому студенту для убеждения его в необходимости данной дисциплины для дальнейшего усвоения предметов и профессиональной деятельности. По ходу проведения лекций и лабораторно-практических занятий постоянно подчеркивается связь данных дисциплин с последующими дисциплинами, их значимость, связь с производством и т.д.

В зависимости от результатов анкетирования по определению уровня школьной подготовки отбирались сту-

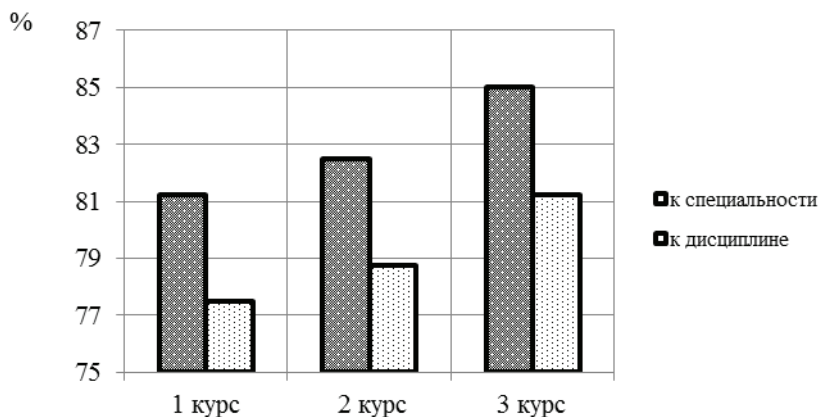

Рисунок 1 – Мотивированность студентов к получению специальности и отношению к изучению данной дисциплины (в начале курса)

денты с уровнем ниже среднего. С данными студентами проводятся индивидуальные занятия, дается дополнительный материал для самостоятельной работы с целью выравнивания знаний. В результате проведенных мероприятий меняется в лучшую сторону как уровень знаний и отношение к изучению данной дисциплины, так и мотивация студентов к получению выбранной профессии.

Основой для формирования интереса к занятиям по общеинженерным дисциплинам являются разработанные лекции, которые состоят из двух частей, объединенных в единое целое: из элементов профессиональных знаний и изучаемого на паре материала по дисциплинам кафедры. Сосредоточение внимания студентов на практическом применении приобретенных знаний по дисциплинам кафедры с одновременной демонстрацией видеороликов, наглядных пособий, механизмов и т.п. сразу включает почти все компо-

ненты интереса к знаниям: мотивационный, информационный, эмоционально-волевой (психологический), а также такой важный компонент интереса, как профессиональное самосознание и чувство профессиональной необходимости.

Учитывая особую значимость лабораторных занятий при формировании у студентов необходимых компетенций, преподаватели уделяют особое внимание становлению и развитию материально-технической базы лаборатории, соответствующих методических указаний, лабораторных практикумов и т.д.

При преподавании общеинженерных дисциплин значительное внимание уделялось внедрению новых технологий обучения. Среди них [4]:

1. Проблемно-активизированные технологии проведения лекционных занятий.

2. Технологии проведения практических занятий на основе использова-

ния активизированных методов обучения.

3. Компьютерные технологии проведения лабораторного практикума.

4. Компьютерно-активизированные технологии курсового проектирования.

5. Компьютерные технологии контроля знаний студентов (модульный, итоговый контроль).

Эффективная организация самостоятельной работы создает условия для повышения уровня знаний студентов, развития профессионально-значимых качеств личности, творческих способностей, самостоятельности и активности, тем самым способствуя становлению и развитию профессиональной компетентности будущих инженеров. Повышение уровня готовности к самостоятельной работе, познавательной деятельности студентов вузов, повышает их способность к дальнейшему профессиональному росту, а соответственно и конкурентоспособность на рынке труда.

Внедрение учебно-методических комплексов платформы MOODLE позволяет преподавателям улучшить контроль и управление самостоятельной работой студентов, оптимизировать процесс изучения общеинженерных дисциплин, создает благоприятные условия для их познавательной деятельности. Будущий специалист, обладающий большим опытом логических знаний и навыков, не справится с конкретной задачей, если отсутствуют конкретные предметные знания и умения по общеинженерным дисципли-

нам, которыми он должен овладеть в процессе обучения.

В результате проведенных мероприятий меняется картина отношения студентов как к выбранной специальности, так и к изучаемой дисциплине. На рис. 2 показаны результаты анкетирования, проведенные на последней лекции соответствующих дисциплин.

Как видно из рис. 1, 2 при правильном подходе к преподаванию общеинженерных дисциплин растет мотивация к их изучению студентами, и к освоению специальности в целом. Эти мотивации растут от курса к курсу по мере учебы студентов.

Надо так же отметить, что положительно на мотивацию студентов к получению специальности в значительной степени влияют и практики, которые они проходят на каждом курсе.

Выводы. Для понимания сущности выбранной специальности и дальнейшего мотивированного обучения необходимо: повысить профориентационную работу с абитуриентами, ведение разъяснительной работы педагогическим составом школ.

Преодоление сложности в восприятии материала, вызванное отсутствием начальных знаний у студентов, должна обеспечивать школа. При возникновении таких трудностей необходимо проведение со студентами индивидуальных занятий.

Внедрение новых технологий обучения, совершенствование материальной базы в значительной мере способствуют мотивации студентов к получению знаний.

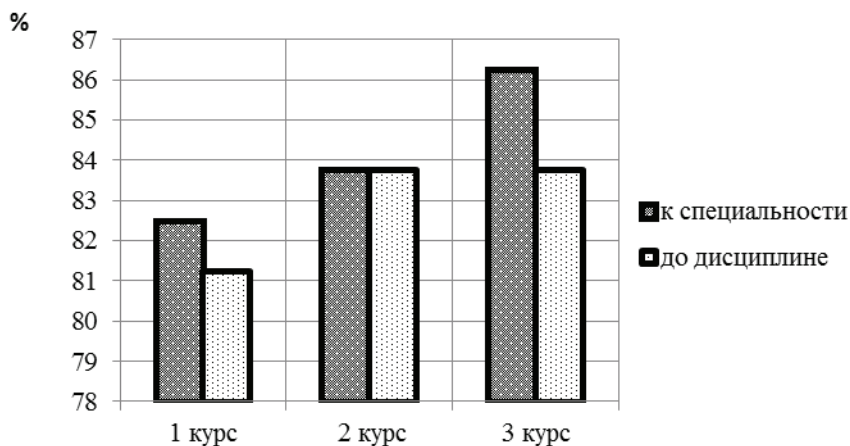

Рисунок 2 – Мотивированность студентов к получению специальности и отношении к изучению данной дисциплины (в конце курса)

Пробуждение интереса к выбранной специальности, повышение мотивированности к получаемой специальности и к конкретным предметам могут в значительной степени обеспечить общеинженерные дисциплины.

Литература

1. Бондарь М. Организация на научната работа на студентите в катедра от изследователски университет / М. Бондарь, Д. Иринчев // Професионално образование. Научно списание. Година XVI. Книжка 3. – София: – 2014. – С. 293-300.
2. Бондар М.М. Розвивальне навчання майбутніх аграрників засобами загальноінженерних дисциплін: Монографія. Ніжин: ТОВ «Видавництво «АСПЕКТ – Поліграф», 2007 – 240 с.: іл.
3. Дворников В.А. Методологические проблемы изучения фундаментальных и общеинженерных дисциплин в условиях перестройки технического образования / В.А. Дворников, Н.П. Мельниченко, О.В. Шамрай // Гірничий вісник: наук.-техн. збірник. – Кривий Ріг. – 2018. – Вип. 103. – С. 164-169.
4. Мороз В. В. Особливості сучасної методології викладання загальноінженерних дисциплін / В. В. Мороз, О. Н. Братченко // Новий Колегіум. – 2015. – № 4. – С. 74-77. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NovKol_2015_4_17.
5. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки / Указ Президента України від 1 лютого 2012 року № 45/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/14429.html>. – мова укр.

УДК 81'28

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ THE RESEARCH OF THE PROBLEM OF PRINCIPLES OF ORGANISATION OF MODERN LESSON OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

Юрійчук Н. Д.

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української лінгвістики та методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

Ключові слова: принципи, навчання, виховання, освіта, мова, школа.

Key words: principles, teaching, upbringing, education, language, school.

Постановка проблеми. Реформування сучасної мовної освіти ставить перед учителями-філологами ряд завдань, найголовнішими з яких є формування сучасної мовної особистості учня – високоосвіченого мовця, який володіє лінгвістичними знаннями, вміє вдало висловлювати власні думки та сприймати мовлення інших, має досвід комунікативного спілкування, зберігає й примножує цінності та ідеали народу.

Вирішення вище зазначених завдань пов'язано з розв'язанням проблеми пошуку оптимальних шляхів формування мовної особистості, підготовки її до розв'язання питань у будь-якій сфері діяльності, удосконалення технології уроку української мови, підвищення його якості й ефективності, оскільки саме на уроці відбувається процес розвитку комунікативної компетентності учнів.

В умовах оновлення змісту мовної освіти в закладах загальної середньої

освіти і процесу його засвоєння виникає потреба визначити пріоритетні принципи, переосмислити й інтерпретувати їх до сучасних реалій і вимог навчання української мови.

Аналіз останніх джерел. Проблеми дослідження принципів навчання, обґрунтування характерних особливостей, створення системи і втілення їх у практику навчання присвятили свої праці науковці (В. Сухомлинський, І. Срезневський, О. Текучов, О. Біляев, Ф. Буслаєв, В. Масальський, А. Медушевський, В. Мельничайко, Є. Дмитровський, І. Олійник, М. Пентилук, М. Вашуленко, О. Горошкіна, С. Карман та ін.).

Мета публікації полягає в узагальненні поняття «принцип», обґрунтуванні особливостей провідних принципів навчання і визначенні шляхів їх реалізації на уроках української мови у закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Поняття принцип навчання, особливості

його використання активно досліджується у лінгводидактиці. «Під принципами розуміємо ті вихідні положення, які кладемо в основу наукової розробки методики викладання української мови в школі [1, с. 19]».

Українська мова, методика її навчання, етнопедагогіка перебувають у тісній взаємодії, оскільки їх творить, використовує та охороняє народ, який є невичерпним джерелом навчально-виховної мудрості, котру вчені-методисти й учителі-філологи покликані науково-теоретично обробити та широко використовувати у своїй педагогічній діяльності. Саме тому в основі методики української мови лежить принцип народності.

Реалізуючи принцип народності, прививаємо учням любов до українського слова, використовуючи всі види і жанри українського фольклору, залучення до збирання народних скарбів.

Принцип історизму, окрім закріплення норм сучасної української літературної норми, досягнення високого рівня практичної грамотності та культури писемного мовлення, допомагає учням пізнавати минуле нашої держави. Обов'язковим на таких уроках є використання матеріалу з історії України, розвитку української мови, історичної граматики, повідомлень про видатних українських діячів, педагогів, політиків, мовознавців, учених-методистів, філософів, поетів, митців тощо.

Принцип природовідповідності враховує як багатогранну природу рідного краю та природу розвитку самої дитини, так і природу мови в усьому її

фонетичному, лексичному, синтаксичному, стилістичному й акцентуаційному розмаїтті.

Досить важливим є принцип культуровідповідності, оскільки вміння людини спілкуватися визначає рівень її культури та освіченості. Молодь повинна вчитися культурі усного та писемного мовлення у всіх сферах суспільного життя; уміти виступати публічно, аргументувати, дискутувати, володіти нормами української мови, вільно користуватися словниками, довідниками різних типів тощо.

Врахування принципу емоційності, дає можливість розвивати мовну особистість на основі єдності душі, серця і розуму, спонукає до сприйняття мовної науки як найбільш потрібної. Слід прищеплювати учням любов милозвучного українського слова тощо.

Соціальне становище родини, домашній побут, особливості географічного розташування населеного пункту, мовні діалекти подиктовують дію принципу врахування мовного середовища учнів. Слід розвивати уміння учнів аналізувати співвідношення між літературною мовою і діалектами, з метою розвитку в учнів мовної культури і стимулювання їх до збирання місцевих діалектів як історичних пам'яток української мови.

Принцип виховуючого навчання передбачає врахування на уроці дидактичного матеріалу, що сприяє засвоєнню традицій, норм моралі, забезпечує духовне, моральне, національно-патріотичне, трудове й інтелектуальне виховання. Необхідно

прищеплювати учням любов до материнської пісні, історії, літератури, природи, землі батьків тощо.

Принцип розвитку зв'язного мовлення і мислення реалізується з допомогою творчих робіт та диктантів, тематика яких повинна викликати загальний інтерес, спонукати учнів до творчості. Слід звертати увагу учнів на цікаві події з історії України, крилатий народний вислів, повчальний випадок із життя, свято рідної мови тощо.

Висновки. У науковій розвідці ми узагальнили поняття «принцип», обґрунтували особливості провідних принципів навчання і визначили шляхи їх реалізації на уроці української мови в закладах загальної середньої освіти.

Література

1. Стельмахович М. Етнопедагогічні основи методики української мови. Українська мова і література в школі. № 4-5. С. 19 – 21.
2. Юрійчук Н. Д. До проблеми професійної підготовки студентів-філологів. Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 28. С. 192 – 200.

3. Юрійчук Н. Д. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя-філолога. Вісник національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Вип. 4 (160). Чернігів: НУЧК, 2019. С. 224 – 228.
4. Юрійчук Н. Д. Українська мова (за професійним спрямуванням). Навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої освіти. 2-ге вид, переробл. і доповн. Переяслав-Хмельницький. 2020. С. 5 – 6.

References

1. Stelmaxovych M. Etnopedagogichni osnovy metodyky ukrayinskoyi movy. Ukrayinska mova i literatura v shkoli. № 4-5. S. 19 – 21.
2. Yuriychuk N. D. Do problemy profesijnoyi pidgotovky studentiv-filologiv. Teoretychna i dydaktychna filologiya: zbirnyk naukovykh pracz. Pereyaslav-Xmelnyczkyj, 2018. Vyp. 28. S. 192 – 200.
3. Yuriychuk N. D. Formuvannya komunikativnoyi kompetentnosti majbutnogo vchytelya-filologa. Visnyk nacionalnogo universytetu «Chernigivskij kolegium» imeni T.G. Shevchenka. Vyp. 4 (160). Chernigiv: NUChK, 2019. S. 224 – 228.
4. Yuriychuk N. D. Ukraïnska mova (za profesijnim spryamuvannjam). Navchalno-metodichnij posibnik dlya studentiv zakladiv vishchoï osviti. 2-ge vid. pererobl. i dopovn. Pereyaslav-Hmelnickij. 2020. S. 5 – 6.

ГРУПОВА РОБОТА НА ЗАНЯТТІ ЯК ФОРМА НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Бичок А. В.

Доцент кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій, кандидат педагогічних наук Тернопільський національний економічний університет

Ключові слова: навчальний процес, групова робота, підготовка фахівців, економічний профіль, гетерогенні та гомогенні групи.

При підготовці фахівців економічного профілю важливу роль відіграє групова робота – як одна із важливих форм навчання. Її суть полягає у співпраці декількох (від шести до восьми студентів у групі) осіб з метою виконання більшого завдання. Це завдання спрямоване на здобуття нових знань, на опрацювання різних «випадків» у навчальному процесі, на проекти чи спільне вирішення проблеми. Групова робота розглядається у двох аспектах: як дослідження-конкурент та дослідження-доповнення. При дослідженні-конкуренті опрацюють всі групи класу або студентської аудиторії однакові завдання і результати вирішення проблем порівнюються з іншими групами. При дослідженні-доповненні клас також поділяється на групи, кожна з яких вкладає частковий внесок у спільну роботу. Ця групова робота широко використовується у вирішенні міждисциплінарних завдань широкого профілю. Особливістю цього виду роботи є те, що для виконання завдання виділяється певний часовий термін.

Групова робота поділяється на гру-

повий турнір та Jigsaw-групи. При груповому турнірі об'єкт дослідження поглиблено вивчається у гомогенних групах. За цим поглибленням усі учасники всіх груп складають тест. Таким чином, студенти з вищим рівнем знань та умінь групуються в одну групу, а студенти з нижчим рівнем знань – в іншу. Такий поділ відбувається багато разів і його можна використовувати лише при вивченні основних навичок та компетентностей. При цьому студентів не можна розглядати як таких, що «встигають» і не «встигають». Розглядаючи навчальну діяльність в Jigsaw-групі зазначимо, що кожен її учасник повинен «прикластися» до групового результату, тобто кожен отримує окремі завдання та намагається правильно їх розв'язати. Для порівняння отриманих результатів створюється експертна група, учасники якої визначають правильність виконання завдань робочих груп.

Зазначимо, що при плануванні занять з груповою роботою викладач/учитель акцентує увагу на двох аспектах:

1) яким чином повинні бути сформовані групи студентів/учнів? У цьому випадку пропонуються чотири поширених варіанти [1]: а) викладач садить групи поруч; б) викладач вибирає першого члена групи, наступного пропонує студент, далі – знову викладач, потім – студент і т. д.; в) викладач пропонує студентам назвати по три особи зі сторони дівчат та хлопців, з якими вони хотіли б співпрацювати, а далі – знову в наступному порядку; г) групи формуються спонтанно, випадково, наприклад витягаючи різні «фанти». Варто вказати на те, що не є суттєвим той факт, яким чином формуються групи на заняттях; важливим є спілкуватися всередині підгрупи та навчальний результат.

2) як повинні співпрацювати студенти в групі та між групами з метою досягнення кращих успіхів у навчанні? Чи повинні бути групи гомогенними чи гетерогенними? Досвід багатьох науковців вказує на те, що «слабші» студенти досягають кращих результатів, «підтягуються» в «сильнішій» групі. Суттєвим для дієвості групової роботи в класі або у більшій групі є акцентування уваги на індивідуальні особливості в поведінці окремих учнів/студентів, тому що вони впливають через процеси успіхів та невдач на групову роботу. Якщо кожен учасник групи своїми власними «ресурсами»: знаннями, уміннями, часом, допоміжними засобами впливає на групову роботу – в результаті одержують найкращий показник групової роботи. Але так буває не завжди, тому що окремі члени гру-

пи не звертають увагу на власні помилки. Таким чином, виникають недоліки у груповій роботі. При успішній командній роботі можна здобути високі результати.

Робота в малих групах корегується викладачем, проте інколи можуть виникати труднощі, якщо:

- учасники групи не в повній мірі використовують свої знання та вміння, наприклад, уникаючи участі в презентації;
- учасники групи приєднуються до іншого учасника, незважаючи на власні знання та вміння;
- неефективним є склад групи (не акцентується увага на гетерогенній чи гомогенній групі);
- погано здійснюється координація навчальним процесом всередині групи та має місце відсутність мотивації в деяких її учасників;
- має місце соціальне «лінування», коли деякі її учасники не беруть активної участі в роботі групи;
- всередині групи виникають відмінності у статусі її учасників, тобто місце і визнання кожного її учасника призводить до непорозуміння між ними.
- При плануванні лекцій/практичних занять потрібно зважати на таке [2]:
- групову роботу повинна вмещувати елементи самостійної роботи. Потрібно подумати над тим, що вона може розглядатися частково як довготривале домашнє завдання;
- ефективність роботи буде покращена, якщо план навчального

процесу буде пояснений перед початком виконання завдання, наприклад, спочатку викладач працює з усіма групами студентів разом на занятті, кожен елемент якого розглядається як окремий крок. Наступним етапом є подання структури для кожної мікрогрупи, причому її окремі кроки вирішують самі учасники. Завершальним етапом є визначення мети та завдань, над якими працює кожна окрема група.

- викладач повинен виходити з того, що час роботи в малих групах не повинен перевищувати тривалості академічного заняття;
- потрібно акцентувати увагу на толерантність між учасниками групи;
- студенти повинні володіти достатнім «набором» робочих технік та стратегій;
- завдання повинне подаватися таким чином, що кожне з них має мати декілька розв'язків;
- завдання для кожної групи має бути чітким і зрозумілим. Сюди належать мета, час і форма подання результату (доповідь, письмове есе, твір, спільна доповідь у формі листа для читання або рецензія);
- контроль та допомога у груповій роботі є дуже необхідними та ді-

євими, оскільки без т'ютора вони вважаються нерезультативними.

- У німецькомовних країнах групова робота використовується у таких ситуаціях на заняттях:
- як проміжна фаза між поясненням та засвоєнням нового навчального матеріалу;
- тренування здобутих навичок та вмінь у малих підгрупах;
- в елементах дискусії та суперечностях у навчальному процесі з метою вирішення «цільових» конфліктів та досягнення спільної думки.

Варто зазначити, що багато педагогів відмовляються від роботи в малих групах, оскільки її учасникам часто не вдається спокійно та толерантно співпрацювати навіть в одній групі. Інколи важко визначити на якому етапі завдання може пропонуватися робота в малих групах. Потрібно зазначити, що всі завдання у роботі малих груп є достатньо ефективними.

Таким чином, як і кожен вид роботи на занятті, робота у малих групах має свої позитивні сторони та недоліки, а тому при плануванні заняття це потрібно враховувати.

Література

1. Maag Merki. Geschichte der Wirtschaftspädagogik / M.Merki // Leipzig, 1922. – 230 S.
2. Zabeck J. Didaktik der Berufserziehung / J. Zabeck // Heidelberg: Esprint. – Verlag, 1984. – 420 S.

THE IMAGE FROM OLD TO NEW

L.K. Omarkulova

Senior teacher

Annotation. *The article considers the typology of the image of women and grandmothers in Kazakh literature, which has continuously developed in unity with the culture, customs, traditions, and worldview of the Kazakh people. Here, special attention is paid to the image of grandmothers in Kazakh legends, the fate of the historical hero in literary works, through which life ideals of the Kazakh people are symbolized. Images of Umai mother, Domalak mother, Aisha Bibi, Fatima mother, Gaukhar, Nazym, Esenbike, Aitolkyn, Zhandali, Aibike, Zere grandmother, Aiganym grandmother, Кыятумасm grandmother, Aisha mother has a special place in the history of Kazakh literature. A woman is a symbol of beauty, love, all the beautiful in the world. Woman is a source of artistic and aesthetic search. In their works, Kazakh writers continued the experience of the classics of literature – M. Auezov, G. Musrepov in revealing female images using their image methods. Here, also in this article, the image of the mother was analyzed in the creative product of Shokan, M.Zhumabaev, B. Momyshuly, S. Mukanov, S. Zhunusov, O. Bokei, Sh. Murtaza.*

Keywords: mother, grandmother, literature, image, bride, wife.

I. Introduction. “Girl, bride, wife, mother, grandmother. A number of these sacred words define the beauty and uniqueness of multi-faceted, multi-sided signs of female existence. As people value life, so do women. Women are close to each other, related concepts. The woman is the mother of the life, the root of the family, the support of the family, the happiness of the child, an educator, a guardian, a person who creates the best for the bright world, a person who wishea goodness and well-being” (1. 88).

It is here that M. Auezov’s words are involuntarily recalled: “A woman is a human who has brought humanity from animal to humanity.” The human race for human excitement continues with the woman. That is why the burning fog on a woman’s head does not heal, the people do not smile on a happy day of humanity.

And if you don’t want to be a Kazakh cripple, adjust your upbringing and cradles! If you want to correct her, then straighten out the woman’s condition. “(2.9).

The proof is that no matter what Kazakh legend or epic poem you read, the names of the citizens and their beauties are the same. Depicted as a symbol of courage, heroism, courage, spirit, beauty – tenderness, chastity, and beauty.

The Kazakh woman, despite all her burdens, lifted herself up with the people, took a horseback ride with men, took up arms, in peacetime shuffled cradles, and taught her son and daughter the wisdom of the field. There is plenty of evidence for that. From ancient epic works, such as Domalak mother, Aisha Bibi and Abak mother, Kasym Khan’s mother Zhagan bike, Esim Khan’s mother Zhaksy bike, Zere and Ulzhan who raised son Abai,

Bopai and Aiganym ruled by the ruler, and Ulpan mother memory just a bunch of those women who left their name.

The mother, the patron, and the patroness of all life on earth is the mother. “The Mother and the Holiness are Twins. In the national identity of the Kazakh people, the mother was considered the patroness of the family, the patroness of the country, the initiator of peace. In the ancient Turks, Umay was considered as a mother by the shanyrak, a holy protector, and a holy defender” (3.110), writes N. Kelimbetov.

Considering that there is a lot of work on mothers and grandmothers in the Kazakh oral literature and written literature, of course, it is our contribution. We should not be mistaken, though, that the singles and avenues of the literature, such as Zhibek, Sholpan, Bayan, and Aiman, were the first swords in literature. The reason is that along with the literature, thoughts about the beautiful nature of nature were born.

Relevant words of Al-Farabi, Korkyt ata, Zhusip Balasagun on girl’s upbringing and female nature emphasize the relevance of the research.

The poetry of zhyrau, which was called “the chorus of her perfume”, is different. Even the zhyrau, who raised the most pressing problems of his time, emphasized that the subject could not go beyond its feminine meaning, and that it always had a moving theme.

The theme of social inequality, which took shape in the XIX-XX centuries, plagued the pen of many writers, whose works inspired the interests of women

and led to the birth of the first novels. Even the only Kazakh sons, such as Sh. Ualikhanov and S. Saduakasov, even stated their views on the matter.

Methods: Taking into account that the grandfather of Kazakh lyrics is Magzhan, also about grandmother the first one is planned, including a poem by Magzhan Zhumabayev. In prose Mukhtar Auezov identifies a unique Kazakh personality, like Abay, who did not forget that he was Zere’s grandmother, who made Abai as Abai. It is also known that Shokan’s grandmother Aiganym, B. Momyshuly’s grandmother Kyztumas, O.Bokei’s grandmother, S. Zhunusov’s grandmother, Sherhan’s mother Aisha were also sources of family upbringing. However, grandmother is not just a member of the family, but a force that drives the whole society. Here is the topicality of the research, which specifically looks at the image of whole grandmothers in those times.

The literature of all periods of the Kazakh literature, including Korkyt, Al Farabi, Zhusup Balasagun, Zhyrau, starting with Asan, Akan sery, Mailykozha, Abay, Shokan, Magzhan, Sultanmakmut, the first novels of the early twentieth century and historical novels of 60-80’s has become the object of M. Auezov’s epic “Abai’s way”, B. Momyshuly’s novel “Flown nest”, S.Mukanov’s novel “The Flowing Star”, S. Zhunusov’s novel “Amanai and Zamanai” and a story “Grandma, healer and doctor”, O. Bokei “ The story of my mother “, the novel by A. Murtaza” Ai and Aisha “, etc. works that reflect the national identity of grandmothers were not overlooked in Kazakh literature.

The main purpose of the article is a scientific analysis of the features of creating images in the works of poets and writers, which in the Kazakh literature did not disclose the beautiful nature of women, the deep world of grandmothers.

In this regard the following tasks are set:

- to look into the history of the grandmother's words, thus to show the life of the girl with the growth system;

- to define the role of mothers in the Kazakh customs and beliefs;

- the way of the truth based on the legends of the ancient women;

- to tell about the features of grandmothers Zere, Aiganym and Kyztumas, who passed on their offspring to the future.

Main part:

The etymology of the girl's word is related to the ancient Turkish girl. As a result of writing the article we found out that the names, such as beauty, sister, elder sister, young sister, beauty, and girlfriend were used in relation to the beauty and age of the Kazakh girl. The use of these words is different. The beauty was formerly used as "chaste or pure," and the younger sister was used as "kinsmen, brothers, sisters." The word root for the sister is the sister, the Kazakh can be called the virgin, the daughter of the rich and the aristocratic.

The word is also derived from the word mother. From ancient times Kazakhs worshiped mother Umai and mother Domalak. Not a myth in the sky, but a real historical figure. Mother Domalak is Baidibek batyr's the third wife, Alban,

Suan, Dulat's mother, the ancestor of descendants from the Shapyrashty, Oshakty, Ysty, Alban, Dulat tribes taking southern Kazakhstan. Most Muslim women worship Bibi Batima.

The first glimpse into the mysterious world of a woman is the image of Saky Tomiris. Her history and recognition in the world – the image of Tomiris, who overthrew Cyrus the Persian king of the Ahiman dynasty and illustrates another unique aspect of female nature.

As a result of the article it became known that the image of the grandmothers is closely related to the customs and traditions of the Kazakh people. Grandmother plays an important role in raising future generations. Grandmother was directly involved in lullabies and july. In the 16th and 18th centuries, our ancestors defended their land with their ancestors. Even in that age, we see that grandmother's place in society was determined.

The beginning of the image of the grandmothers in the Kazakh literature was reflected in the image of the beautiful women in oral literature and legacies of ancient times. The unique images of the Kyz Zhibek, Aiman, Sholpan, Bayan beauties can be a testament to this.

The girlfriend, the bride, the wife were left out for the zhyrau, who raised the issues of the whole nation. Because the flag would be passed on to future generations, they would be borne out of motherhood. The poets of the eighteenth and nineteenth centuries continued the tradition inherited from this ancestor.

The ideal of the general literature is the inauguration of the aesthetic ideal,

while the aesthetic ideal is the woman. It is a symbol of all beauty and love. Thus, each author describes his or her own outlook on women and their aesthetic views in nineteenth-century writings on social inequality;

We will find the first grandmother's story in Magzhan's lyric. Writing, including in prose, and writing about a grandmother's work was only in the twentieth century. Because up to now, Grandma has a special place in the community, but few pay attention. The historical changes that followed, did not turn the literature away from the historical social context. Problems of the population, such as the process of colonization, land problems, inequality in women, the novelty of the new age, have become the subject of writers of the past. And prose, as you know, has been widespread since the twentieth century. From this age on, great grandmother's influence on great people became apparent. Grandmother's influence on society was revealed.

The role of grandmother in the upbringing of future generations is the huge. This is a historical phenomenon. In the literature there is a rich legacy about Shokan and Abai's grandmothers. Both grandmothers loved their sons and gave them the best qualities of the Kazakh people.

The role of the grandmothers in the legends of the Kazakh written literature and historical works has made a significant contribution to the work of literary tartans of the 60-80's of the twentieth century.

We can include B. Momyshuly, S. Zhunusov, O. Bokei, Sh. One of the differ-

ences is that they leave indelible works in the literature about their grandmothers.

In conclusion, the image of the grandmothers in the Kazakh literature is closely related to the image of the whole girl, mother or woman. Its secret is to recognize the existence of the world.

IV The conclusion.

The etymology of the word girl is derived from the ancient Turkish girl and the mother tongue. Names like aru, sister, nice girl, beauty girl, virgin were used in relation to the beauty and age of the Kazakh girl. The use of these words is different. The beauty was formerly used as "chaste or pure," and the younger sister was used as "kinsmen, brothers, sisters." The word root for the sister is the sister, the Kazakh can be called the virgin, the daughter of the rich and the aristocratic people.

Details about the tide of history and the images of people, such as Umai mother, Domalak mother, Fatima mother, Tomiris batyr, still have not lost their value.

The image of the old-fashioned grandmothers is closely connected with the customs and traditions of the Kazakh people. The beginning of the image of the grandmothers in the Kazakh literature was reflected in the image of the beautiful women in oral literature and legacies of ancient times. The unique images of the Kyz Zhibek, Aiman, Sholpan, Bayan beauties can be a testament to this. From the 15th century, the zhyrau's poetry, the poetry of the eighteenth and nineteenth centuries, the inequality of women in the early prose of poets and writers in the

nineteenth century, and the images of women and grandmothers in Magzhan's lyrical lyricism became more widespread.

The role of grandmother in the upbringing of future generations. This is a historical phenomenon. In the literature there is a rich legacy about Shokan and Abai's grandmothers. Both grandmothers loved their unique sons and gave them the best of Kazakhs and encouraged them to be human.

We can include the great personalities who brought up by these wise mothers B.Momyshuly, S. Zhunusov, O. Bokey, Sh. Murtaza. One of the differences is that they leave indelible works in the literature about their grandmothers.

The article has a practical significance. The article is based on the history of Kazakh literature and history courses.

For the first time the article spoke about the image of grandmothers in Kazakh literature, and the peculiarities of performing female image in general. Similarities and differences in the disclosure of female nature in national understanding are identified and analyzed and analyzed theoretically.

In conclusion, the image of the grandmothers in the Kazakh literature is closely related to the image of the whole girl, mother or woman. Its secret is to recognize the existence of the world.

References

1. Ibraeva N. An old writer about womanhood // Truth. No. 7. 2017.
2. Auezov M. XII- volumned. Big 11 Almaty: Writer. 2015.
3. Kelimbetov N. Literature of ancient times. Almaty: Mother tongue, 2016.

POPULARIZATION OF ACADEMIC INTEGRITY THROUGH MASSIVE OPEN ONLINE COURSES

Sharov S.*

* PhD of Pedagogical Sciences, Associate professor, Associate professor of the Department of Ukrainian and foreign literature, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5732-9980>.

Abstract. *The article deals with the problematic issues related to the violation of academic integrity. The authors study the structure and features of the online courses “Academic Integrity” (EdEra platform) and “Academic Integrity in the Universities” (OUM platform). It is noted that the concepts of academic integrity and academic responsibility have become particularly important in today’s world. They concern scientists, teachers, and students. It is proved that academic dishonesty refers to cheating, use of research works without making references, writing and publishing low-quality publications, etc. It is stressed that violation of academic integrity is an inadmissible activity. In order to avoid it, normative documents on academic integrity are produced at the state level and at higher education institutions; different events are held. Distance learning systems and massive open online courses have plenty of possibilities to popularize academic integrity in scientific, teaching and educational activities. It is reported that the Ukrainian platforms EdEra and OUM have developed relevant online courses which help to learn more about academic integrity and the ways to comply with its norms. The article analyzes the features of these online courses, the testing process, and minimum requirements for certification.*

Key words: academic integrity, ICT, massive open online courses, EdEra, OUM.

In today’s world, the concepts of academic integrity and academic responsibility have become particularly important. Despite a number of works, the study of this issue is gaining momentum. The reason for this is Ukraine’s entry into the international scientific and educational space and the state’s orientation towards qualitative indicators of scientific / educational activity.

According to Ya. Tytska, academic integrity is an interdisciplinary and integrative category. It combines the observance of ethical norms and rules that determine a person’s ability to engage in quality scientific and educational activities. On the

other hand, the scientific and educational activity of a teacher or researcher is influenced by a number of normative, moral and cultural rules that exist at the level of higher education institutions, other institutions, state, etc. [9, p. 194]. The definition of academic integrity, responsibility for its violation, and forms of academic dishonesty are given in the Law of Ukraine “On Education” (Article No. 42). The Law also instructs how academic integrity should be maintained by scientists, researchers, educators and students (5).

Let us stress on the fact that academic integrity concerns researchers, teachers, pupils, students, etc. At the same time,

there are problematic issues to be addressed. They include the following:

- cheating and providing assistance while students are doing assessment tests and academic assignments. Unfortunately, sometimes teachers neither pay attention nor take appropriate measures (7, p. 149).

- use of educational-methodological publications and research works for writing coursework (diploma) papers without making references and without corresponding scrutiny of material (3, p. 32). In addition, there are cases when certification works are downloaded and translated into the required language without further correction and editing;

- emergence of a number of journals and conference proceedings that fail to follow the norms of academic integrity. Such journals have low requirements for their publications. They accept works which lack scientific knowledge [10, p. 264], with outdated references, stylistic and spelling errors in the text, excessive use of self-citation.

- To reduce the instances of academic dishonesty and build trust in the academic community, it is necessary to undertake the following steps:

- formation of academic culture among scientists, researchers, teachers and students. This is a long process that must begin with recognizing the problems and undertaking real actions to solve them (6);

- implementation of various organizational and legal measures (9, p. 193) in order to popularize academic integrity; realization of the transparent personnel

policy in the higher education system (9, p. 194) based on qualitative and quantitative indicators, ratings of teachers and educational institutions, etc.;

- development and implementation of appropriate normative, information-analytical, organizational and methodological support (7, p. 150) in the activity of the higher education institution;

- development and implementation of mechanisms regulating responsibility for violation of academic integrity.

A survey of students has shown that they know about cases of academic integrity. At the same time, they lack knowledge of how to maintain academic integrity or avoid academic plagiarism, etc.

Today, information and communication technologies make it possible to attract different resources for educational purposes. Their introduction into the educational activity of an educational institution allows to optimize the educational process, to increase its efficiency, to diversify forms of educational material presentation. At present, distance learning systems, massive open online courses (4, p. 24), cloud computing, mobile technologies, electronic textbooks, etc. are considered to be highly promising.

In our opinion, online courses can be used to popularize academic culture among students and all those people who are interested in it. It should be noted that the Ukrainian platforms EdEra, OUM and Prometheus are free, they have a great number of online courses on various topics, provide the principle of education openness, give free access to information to all users (8, p. 1471). The use of such

online systems can be one of the ways to improve the quality of educational activity in information society.

EdEra platform has developed an online course “Academic Integrity” (2) which consists of five information blocks:

1. “What is academic integrity?”
2. “Academic integrity at school.
3. “How to avoid plagiarism? Recommendations”.
4. “The role of assessment in the formation of academically honest environment”.
5. “After finishing school: vocational guidance and lifelong learning”.

Before mastering the online course, users are offered to familiarize themselves with the “Before Training” section. It contains 10 tips for effective learning, rules explaining how to assess the information blocks that have been passed, rules for scoring points, etc.

Each block gives the user an opportunity to view a video lesson covering the topic. Additionally, information blocks #1, #3, #5 contain lesson scenarios that include a lesson plan, a presentation, teacher guidelines, a workbook, and an online test. All materials are free to download for your own use.

After watching the video lesson, the user is offered to take an in-between test consisting of 3 questions. The course includes tasks of two types: a) choosing one correct answer from several suggested ones; b) selecting multiple correct answers from several suggested ones. The user is given 2 attempts to choose the correct answer. If the answer is incorrect, you can view the correct answer in a separate

window. Time for taking tests is unlimited. In-between tests give you a maximum of 60 points.

The final test gives you 40 points and consists of 2 parts. Each section includes 10 test questions. There is only 1 attempt to give the correct answer. After that, it is not possible to change your decision.

After completing the course, users are encouraged to take a feedback survey. There is also an opportunity to inform the developers about the drawbacks and benefits of the course to improve its educational effectiveness.

All users who score 60 points or more receive a certificate. The certificate is generated within 10 days, after which the user can download it from his/her personal cabinet.

The Open University of Maidan (OUM) platform offers its registered users to take an online course “Academic Integrity in the Universities” (2). The main aim of the course is to teach principles of academic integrity to teachers, students, researchers, authorities of higher education institutions. The course covers such issues as: what is academic integrity and plagiarism, how to avoid plagiarism, the preconditions of creating an area of academic integrity in the university, the ways to create such an area, etc.

To study by this online course, users are provided with a list of video lessons. To view the next information block, you need to take a test based on the previous video lesson. Each block has different number of test tasks: 1st block – 4 questions, 2nd block – 3 questions, 3rd block –

6 questions, 4th block – 3 questions, 5th block – 3 questions.

It should be noted that in order to pass the tests you must give the correct answers to all questions. There are 3 attempts for this. After each attempt you can see an answer sheet showing the correct and incorrect answers. Time for taking tests is unlimited and all materials are free for viewing.

If all the tests and modules are successfully passed, users receive a certificate that is generated immediately. The certificate has the number and it shows the amount of time spent on this online course.

Thus, numerous issues of academic integrity are relevant and require solution at different levels. In view of this, the Ukrainian platforms EdEra and OUM have created online courses “Academic Integrity” and “Academic Integrity in the Universities” which help to learn about academic integrity and the ways to maintain it.

References

1. Academic integrity at the University. URL: <https://vumonline.ua/course/academic-integrity-at-the-university> [in Ukrainian].
2. Academic virtue. URL: <https://courses.edera.com/courses/course-v1:AmericanCouncils+AcIn101+AcIn2019/about> [in Ukrainian].
3. Arbenina V., Sokuryanska L. State of modern students' educational practices as a socio-cultural barrier of modernization of the higher school of Ukraine. *Ukrainskyi Sotsiologichnyi Zhurnal*. 2012. №1-2. pp. 27–47 [in Ukrainian].
4. Kukharenko V. Massive Open Online Courses in Ukraine. Ukraine. Proceedings of the 2013 IEEE 7th International Conference on Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems (IDAACS). 2013. Vol. 2. pp. 760–763.
5. Law of Ukraine «On Education» dated September 5, 2017, No. 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
6. Malogulko J., Zathey M. Problems of academic Integrity in higher education URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20459/3857.pdf?sequence=3> [in Ukrainian].
7. Poliakova H., Lola Yu., Pochuieva O. Implementation, monitoring and evaluation of academic integrity in higher education institutions. *Innovatsiina Pedahohika*. 2(13). 2019. – C. 149–155 [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-2-32>.
8. Sharov S., Liapunova V., Sharova T. Analysis of the Opportunities of the Prometheus Platform for the Professional Development of Future Teachers. *TEM Journal*, №8(4), 1469–1476. DOI: <https://doi.org/10.18421/TEM84-52>.
9. Tytska Ya. «Academic Integrity» and «Academic Responsibility» in quality assurance in education. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. 2018. №11. pp. 192–195 [in Ukrainian].
10. Zubchenko N. Integrity of scientific journals as a component of academic integrity? *Aktualni Problemy Polityky*. 2019. №63. Pp. 262–270. [in Ukrainian], DOI <https://doi.org/10.32837/app.v63i0.23>

УДК 378:37.011.3 – 051:393.3

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ГАЛУЗІ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Якуба Ю.В.

аспірант Південноукраїнського національного педагогічного університету
ім. К. Д. Ушинського

У статті досліджується проблема професійної підготовки майбутніх вчителів у галузі хореографічного мистецтва. Проаналізована класифікація сучасних педагогічних методів у мистецтві та визначено методи підготовки майбутніх вчителів хореографії.

Ключові слова: професійна підготовка, хореографічне мистецтво, методи хореографічної підготовки, майбутні вчителі хореографії.

METHODICAL PRINCIPLES OF FUTURE TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING IN THE FIELD OF CHOREOGRAPHIC ART

Yakuba Yu.V.

The problem of professional training of future teachers in the field of choreographic art is explored in the article. The classification of modern pedagogical methods in art is analyzed and the methods of preparation of future choreography teachers are determined.

Keywords: vocational training, choreographic art, methods of choreographic training, future choreography teachers.

Актуальність проблеми. Сучасні інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні суттєво впливають на зміни в системі вищої вітчизняної освіти з урахуванням нових вимог до її якості. Сьогодні для суспільства важливо отримувати фахівців не тільки з великим об'ємом теоретичних знань, а фахівців спроможних оперувати цими знаннями на практиці, здатних проявляти свій інтелект та підтверджувати свою компе-

тентність. Таким чином суспільство буде отримувати не лише носія знань, а й творчу особистість, здатну використовувати отриманні знання для конкурентоспроможної діяльності у будь-якій сфері життя.

У даному аспекті особливого значення набуває проблема професійної підготовки майбутніх вчителів хореографії, актуальність якої посилюється станом хореографічного мистецтва в сучасній Україні.

Проблема реформування підготовки вчителя хореографії зумовлена зміною підходів і технологій, методів і форм навчання у вищій педагогічній школі, які мають зосереджуватися передусім на формуванні професійно значущих якостей випускників, розширенні їх мистецького світогляду, вихованні загальної хореографічної культури. Тому для здійснення підготовки вчителя хореографії нового покоління, універсального танцівника, дослідника і творця, необхідне інноваційне відношення до процесу професійної підготовки і свіже бачення освітньої моделі.

На сучасному етапі розвитку хореографічної освіти проблема підготовки майбутніх учителів виступає об'єктом спеціальних досліджень у працях Л. Андрощук, Т. Благової, О. Бурлі, С. Забрєдовського, М. Рожко, І. Радченко, Т. Сердюк, О. Таранцевої, в яких розкриваються особливості фахової підготовки студентів-хореографів, визначаються умови формування професійних умінь та навичок, підкреслюється важливість розвитку творчого потенціалу, як основи для створення власного хореографічного продукту.

Підготовка сучасних фахівців хореографії передбачає формування міцної теоретичної бази знань, широкого спектру практичних умінь та навичок, необхідних у майбутній професії. Вона має комплексну структуру, будується на основі взаємодії різних видів хореографічної діяльності за умов глибокого й ефективного поєднання інформаційної та творчої функцій навчання. У

зв'язку з цим з'являється нагальна потреба у перегляді існуючих підходів, технологій, форм і, зокрема методів професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі хореографічного мистецтва.

Метою статті є дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів у галузі хореографічного мистецтва та визначення методичних засад цієї підготовки.

Виклад основного матеріалу. В сучасній педагогічній науці під методами мистецького навчання розуміють упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямовані на розв'язання художньо-навчальних і художньо-виховних завдань. Від застарілої трактовки категорії «методи навчання» нова її інтерпретація відрізняється акцентуванням спільної діяльності учителя і учнів, їх суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин. Передбачається, що учень – далеко не тільки об'єкт художньо-педагогічного впливу, а насамперед, активний суб'єкт учіння, він прагне вчитись, здобувати знання і свідомо підходить до розвитку власних умінь і навичок в мистецькій діяльності [6].

В теорії і методиці мистецького навчання існують різні підходи до упорядкування різноманітної палітри методів художнього навчання і розвитку особистості. Класифікацію існуючих методів застосовують з метою упорядкування педагогічної думки та практики. В залежності від характеру класифікації встановлюються певні зв'язки між навчальними методами.

Так, фахівець у галузі мистецтва Г. Падалка визначила наступну кваліфікацію методів:

- за джерелами передачі та характером сприйняття художньої інформації;
- відповідно з характером мистецької діяльності;
- відповідно з характером художніх завдань по етапах навчання;
- залежно від завдань розвитку особистісних художніх властивостей учнів [6, с.177].

Науковець Г. Падалка зазначає, що методи навчання у галузі мистецтва за джерелами передачі та характером сприйняття художньої інформації розподіляються на словесні, демонстраційно-образні (наочні) і художньо-творчі (практичні) [там само, с. 178].

Отже, на підставі методів у галузі мистецтва ми зробимо спробу визначити саме ті методи, що відповідають специфіці хореографічної підготовки.

Під методами хореографічної підготовки ми розуміємо упорядковані засоби взаємопов'язаної діяльності викладача й студентів, спрямовані на розв'язання художньо-навчальних і художньо-виховних завдань у галузі хореографічного мистецтва. Особливість цих методів у тому, що вони одночасно є інструментом діяльності викладача і способом оволодіння спеціальними знаннями, уміннями та навичками студентів-хореографів.

Прийоми хореографічної підготовки – це складові методу, певні разові дії, спрямовані на реалізацію вимог тих чи інших методів.

Засоби хореографічної підготовки – це предмети матеріальної та загальної хореографічної культури, які використовуються у процесі навчально-виховної роботи (підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації для студентів зі спеціальності Хореографія, робочі навчальні програми (I – IV курсів та магістрантів), опорні конспекти лекцій, збірки тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів-хореографів усіх курсів; комп'ютерні та мультимедійні засоби навчання; обладнання (танцювальний клас обладнаний станком, дзеркалом, магнітофоном або фортепіано, баян (в залежності від видів хореографії) та ін.). Як бачимо, методи хореографічної підготовки є системними об'єктами, які об'єднують низку взаємопов'язаних дій викладача й студентів-хореографів, спрямованих на виконання освітньої, розвивальної, виховної і контрольної функцій.

Розглянемо детальніше кожну групу методів, а саме: демонстраційно-образні (наочні), словесні і художньо-творчі (практичні).

У процесі хореографічної підготовки студентів значна перевага віддається демонстраційно-образним (наочним) методам.

Одним із найважливіших методів хореографічної підготовки є метод показу (первинне сприйняття естетичної форми руху з подальшим образним його осмисленням) і метод вправ (багатократне повторення рухових дій, які дозволяють освоювати, закріплю-

вати і удосконалювати технічну сторону того або іншого хореографічного руху). До наочних методів можна також віднести:

- метод хореографічної демонстрації;
- метод хореографічного моделювання;
- метод хореографічної ілюстрації;
- метод художньої ілюстрації;
- метод спостереження і самостійного відтворення тих чи інших художніх образів засобами хореографічного мистецтва.

Впровадження інноваційних методів і засобів мультимедіа у процес хореографічної підготовки студентів сприяє розширенню можливостей наочності. Саме цим засобам відводиться задача забезпечення ефективної підтримки творчих форм діяльності студентів, укріплення їх знань і умінь на практичних заняттях та здійснення активного діалогу «студент-комп'ютер». Використання на лекційних та практичних заняттях відео матеріалів хореографічного мистецтва дозволяють студентам не просто дивитись їх із зацікавленістю, а й здійснювати елементарні розумові операції художнього мислення (аналіз, порівняння, співставлення), розбиратися у своїх почуттях, які з'явилися під час перегляду, проявляти емоційні реакції при сприйманні художніх, хореографічних образів, відчувати їх настрої, стани, приймати участь в обговорюванні і висловлювати оригінальні ідеї, а також ділитися своїми враженнями з викладачем, одногрупниками, одно-

курсниками, слухати їх точку зору і можливо починати бачити те, чого раніше не бачили, розуміти те, чого раніше не розуміли чи розуміли не так, як розуміють інші.

Опанування студентами засобів мультимедіа у процесі хореографічної підготовки сприяє розширенню кругозору у галузі мистецтва, підвищенню загальної хореографічної культури та професіоналізму. У процесі навчання ці методи доповнюються і конкретизуються іншими методами і прийомами залежно від поставленої мети.

Наступна група методів – *словесні методи*. За допомогою слова викладач може викликати у свідомості студентів яскраві образи на підґрунті творів музичного, образотворчого та хореографічного мистецтва, активізуючи їх творчу уяву, пам'ять і емоційно-почуттєву сферу. До складової словесних методів можна віднести наступні:

- ознайомлювально-інформаційний метод;
- пояснювально-ілюстративний метод;
- поточний коментар;
- метод художніх аналогій та асоціацій;
- вербалізація змісту художніх творів;
- метод бесід (на основі художньо-навчального діалогу);
- метод обговорення.

До переліку вищезазначених словесних методів професійної підготовки студентів-хореографів доцільно використовувати такі інноваційні методи як: фасилітована бесіда та фасилітована дискусія, які використовуються у

педагогічному спілкуванні під час колективного обговорювання певної проблеми, зокрема хореографічної, що має на меті колегіально наблизитися до результату (віднаходити рішення, відкривати нові творчі ідеї, утворювати консенсус).

У процесі професійної підготовки студентів-хореографії особливої уваги потребує інноваційний метод ситуаційного навчання (кейс-стаді). «Case-study» перекладається з англійської як «приклад для вивчення», «вивчення випадку», «аналіз навчальної ситуації». З методичної точки зору «кейс» – це спеціально підготовлений учбовий матеріал, що «містить структурований опис ситуацій, що запозичені з реальної практики». Цей метод розвиває у студентів-хореографів здатність аналізувати, уникати помилок, які часто виникають під час виконання конкретних завдань, спонукає закріпленню знань та танцювальних вмінь, що були отримані на попередніх заняттях, сприяє зв'язку теорії з практикою. Тобто в основу «кейсів» покладені концепції розвитку розумових здібностей та дій.

Зазначені інноваційні методи спрямовані на розвиток уміння студентів пильно спостерігати, розмірковувати про зміст хореографічних творів, що стає можливим завдяки багатозначності образів мистецтва, їх здатності інтегрувати й пробуджувати різні думки. Перелік зазначених словесних методів можна доповнити методами оцінки і самооцінки, самоаналізу особистої хореографічної діяльності та взаємоана-

лізу студентів групи. Складовою цього методу є наступні прийоми (питання, пояснення, вказівки, заохочення, зауваження, порівняння) [3].

До третьої групи методів ми відносимо *художньо-творчі (практичні)* методи і прийоми хореографічної підготовки:

- метод репетиційних занять-діалогів;
- метод хореографічного вправлення;
- метод виконання хореографічних етюдів;
- метод ескізного розучування;
- метод елементарного музикування;
- методи індивідуальної та групової хореографічної імпровізації;
- метод створення художнього образу;
- метод створення художнього контексту у хореографічному мюзиклі, спектаклі, композиції, танцювальному номері та етюді.

До *художньо-творчих прийомів* належать ігрові і творчі завдання, наслідування, імітація, (увяйти себе у тому чи іншому хореографічному образі), змагання, аналіз та самоаналіз).

Перелік зазначених методів доцільно доповнити такими інтерактивними методами як:

- евристичні методи;
- метод критичного мислення;
- метод навчальних хореографічних проєктів;
- метод інтерпретації хореографічного образу або твору.

Використання інтерактивних методів у процесі професійної підготовки

студентів-хореографів спонукають до творчого, нестандартного рішення не тільки простих, але і нетривіальних завдань. У даному контексті особливої уваги заслуговує «метод проєктів», який визначається високим рівнем самостійності, ініціативності студентів-хореографів, їх пізнавальної мотивації, міжпредметної інтеграції знань, вмінь та навичок критичного мислення, придбання ними досвіду дослідницької творчої діяльності у галузі хореографічного мистецтва в процесі групової взаємодії.

Висновки. Отже, підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що професійна підготовка майбутніх вчителів хореографії у системі педагогічної освіти потребує системного, цілеспрямованого підходу, відповідних форм, методів і прийомів хореографічного навчання. Така комплексна професійна підготовка студентів-хореографів створює можливості для подальшого засвоєння та удосконалення ними технічної та виконавської майстерності, розвитку загальнопедагогічних і професійно-практичних здібностей, без яких неможлива майбутня викладацька діяльність фахівців у галузі хореографічного мистецтва.

Література

1. Благова Т. О. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти / Т. О. Благова // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. – 2010. Вип. 50. – С. 72-76.
2. Гончаренко С.У. Методологічні особливості наукових поглядів на педагогічний процес /С.У. Гончаренко, Г. Кушнір // Шлях освіти. – 2008. – №4 (50). С.2 – 10.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології /І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Мартиненко О.В. Теорія і методика роботи з хореографічним колективом: навчальний посібник для студентів спеціальності 024 Хореографія / Олена Володимирівна Мартиненко. – Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2016. – 392с.
5. Митакович Л. А. Подготовка будущих педагогов-хореографов к решению профессиональных задач [Электронный ресурс] / Л. А. Митакович. – Режим доступа: http://www.google.com/url?url=http://libold.herzen.spb.ru/text/mitakovich_116_189.pdf&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ei=L6yEVLcNAcWpyQO8wIGgBw&ved=0CBQQFjAA&usg=AFQjCNEhAEL4IIVPvx0y3tHpWuj_k1qe-w
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М. Падалка. – К: Освіта України, 2008.– 274 с.
7. Педагогічні технології: теорія та практика: Навчально-методичний посібник / За ред. проф. М.В. Гриньової. – Полт. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Королеика. – П., АСМІ: 2006. – 230 с.
8. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. /О.П. Рудницька.- К.: Інтерпроф, 2002. – 270 с.

MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES AND THEIR USE AT THE LESSON OF FOREIGN LANGUAGE

Pasechnyk S.V.

Abstract

The greatest value of education is the personality of each student. The main task of education is to create conditions for development and formation of each person as an individual.

In view of the above there is a need to find the most effective modern technologies of teaching foreign language communication of students of schools, and this causes the relevance of this research topic.

The object of study is the process of using modern technology in the teaching of foreign languages at the school.

Subject of research: types of modern learning technologies in teaching foreign languages.

Appropriate use of modern learning technologies in English language is essential, because it reinforces the motivation of pupils to language learning, promotes the formation of communicative, socio-cultural, intellectual, linguistic and speech competences.

The issue was handled by a lot of specialists, however, the demands of time pose the task of identifying and applying such technologies in foreign language lessons that would foster the individual intellectual development of each student in the context of collective learning. Therefore, such technologies include: cooperative learning, project method, game activity and student portfolio.

Keywords: learning technologies, cooperative learning, project method, game activity, student's portfolio, interactive technologies.

Researchers refer to learning technologies as the set of methods, actions students performed in sequence and helps to implement a particular teaching method, or even more broadly, the set of methods of learning, providing the implementation of a particular approach to learning (E.S. Polat). Consider these technologies.

“**Cooperative learning**” is defined by scientists as the most successful alternative to traditional methods (E.S. Polat). Such training helps to realize the personally – oriented approach in it.

The purpose of cooperative learning technology is the acquisition of skills by each student at the level that corresponds to his individual abilities, the formation of communicative skills that provide the opportunity to implement foreign language communication at the appropriate level.

This goal is achieved through the basic idea of learning in collaboration – training team, performing personal tasks, when the student works in a group to a common result, which depends on everyone's contribution.

The forms in which teaching is provided in cooperation are: “Team training”, “Openwork saw”, “Round table”, “Interview”, “Learning together”, “Research work”, “Case – method”. How the training is organized according to these forms?

“Team training”. For the accomplishing the task the students are divided into small groups or teams, each works on specific issue of common theme. Each team member has his personal mission that affects the success of the entire group. It should be noted that this form of training has its own characteristics:

- lack of competitive nature of the studying between the groups, as groups have different tasks;

- the presence of individual responsibility for the successful accomplishment of the task by the whole group;

- improvement of each student’s own academic achievements in the process of the accomplishing the task.

“Openwork saw”. When working on this form, students get together in smaller groups and work on the same subject, which is divided into semantic blocks. Each group member should find some information to that part of the material that is specified for him. Then the students of separate groups, who worked on the same issue, exchange information.

The next step will be the return of each to their working group and message all the members of the complemented information of the studied issue. Then each team reports on their work.

Technology “Round table” provides for the conduct of the conversation in which all students of study group partici-

pate. The teacher informs a problem, the participants of the “round table” discuss it, gather necessary information, analyze, summarize and looking for optimal solutions. The task of every student – to make his own contribution to the solution of this problem.

“Interview” as a modern learning technology can also be widely used at foreign language lessons. For organizing of studying on this technology the “interviewers” (“journalists”) and “famous personalities” are elected. “Interviewers” prepare the survey questions, and “famous people” have to devise biography, career, peculiarities of professional activity. After the “interview” participants inform received information.

“Learning together”. In this form of learning the identification of small groups with different levels of language and speech training is provided. Each group gets one task, which is a subtheme of a certain broad theme, which the whole class works on.

In the result of joint work of separate groups over parts of the educational material the mastering of the entire theme is achieved. Within groups, students self-define the role of each to perform common tasks.

“Research work”. This form of organization of educational activity of students is characterized by self-orientation of the task accomplishment.

Pupils choose a subtheme of the overall topic and work individually. Then, students of each group prepare a report on a selected topic and present it.

Such learning technology as “the Case method” is a collective work on a particu-

lar situation, which is defined by the teacher in written form.

Students must analyse this situation, for solving the problem several options should be offered.

This technology provides for a collective search of the most effective suggestion. The work of students in the case – method is organized in several stages:

1) introduction into the case (perception of the introductory word of the teacher, answers to questions, clarification of information, search of additional information);

2) analysis of the situation (the students present their own options for solving the problem in groups, choosing a speaker from the group, making schemes, posters, other visual methods);

3) presentation (speech, presentation of case analysis, answers to questions, asserting one's own point of view, fixing the essence of each presentation);

4) discussion (discussion of speeches, determination of the best solution of the case);

5) summing up (listening to the teacher's final word). (4)

Thus, it can be concluded that the above-mentioned modern collaborative learning technologies create equal opportunities for each student to improve their own learning achievements.

“**Project method**” is widespread in the practice of teaching foreign languages in school and higher education. There are several scientific studies that confirmed the effectiveness of using this technology (E.G. Arvanitopulo, V.V. Kopylova, E.S. Polat, etc.).

A scientist E.S. Polat calls the technology research activities of pupils, which includes not only achieving a certain result, but also the organization of the process of achieving it.

The project is independent work of students, which speech communication is organically interwoven with emotionally intelligent context of the other activities (games, questionnaires, journal issue, etc).

Work on the project is a creative activity. Students are actively cooperated with each other, carry out search activities of personal significant problem. This job requires independent transfer of knowledge, skills and abilities in a new context of activities.

Thus, the creative competence, which is associated with intellectual ability, develops in students. Performing creative tasks, each student has the opportunity to show their own initiative, imagination, creativity, activity and independence in solving problems.

It should also be noted that the project work is phased. The project activity usually consists of the following stages:

1) selecting a problem and formulating a specific project theme;

2) identifying groups and roles of participants;

3) collecting and processing information;

4) summarizing and presentation of the finished project. (1)

“**Gaming technology**”. The use of game kinds of work in the foreign language class is also relevant is.

The game as complicated and exciting

activity requires high concentration of attention, trains memory, develops thinking and speech, contributes to the process of socialization of individuality. The game captures even passive students and students with low levels of training, so that their academic achievement improved significantly.

The game always involves a certain tension of emotional and mental actions, the ability to make a decision, stimulates thinking activities, fills a learning process for students with deeper content. (3)

Among the modern technologies of learning **“Student’s Portfolio”** is also defined. In the pedagogical literature, “Student’s Portfolio” is considered as a tool of self-assessment of the student’s own cognitive, creative work, reflection of his own activity, as a set of documents, student’s independent works, as a way of fixing, accumulating and ranking individual objective successes.

There are two groups of varieties of portfolio:

- portfolio of external achievements
- portfolio of personal development.

(5)

The portfolio of external achievements include: a portfolio of documents (a folder with information about the success of the student’s educational and cognitive activity), a portfolio of creative works (contains essays, competition works, works, copyrighted materials, accompanied by the author’s comment) and rating portfolio (a collection of control works and diagnostic sections from academic subjects). A portfolio of personal development is a set of socially significant

characteristics, qualities that change is explored in the dynamics of development and the development of each student as an individual.

The purpose of this portfolio is to make the learner aware of his or her personal qualities in order to improve them in a particular direction, in order to correct and plan their own achievements.

“Technology of problem-based learning”. An important component of problem-based learning is the problematic situation – a situation for solving which the student or team must find and apply new knowledge, ways of action.

Successfully created problematic situation is an important link of the following mastering of knowledge by students through problem way which consists of the following stages:

- 1) create a problem situation;
- 2) analysis of information problems;
- 3) bringing up hypotheses. (7)

Problem-based learning is an important means of developing mental powers of the pupils, their independence and activity, creative thinking. It provides a strong assimilation of knowledge, makes learning activities enjoyable, as teaches to overcome difficulties.

However, it requires a long time for study material, is not effective for the formation of practical skills, gives low result in the assimilation of new material.

Interactive Technologies. The substantive basis of mass computerization in education is certainly due to the fact that the modern computer is an effective means of optimizing the conditions of intellectual work in general, in any way.

Forms of working with computer-based curricula in foreign language lessons include: learning vocabulary; working out the pronunciation; teaching dialogic and monologic language; working out grammatical phenomena.

At English lessons you can use your computer to solve a variety of didactic tasks: to develop reading and reading skills using the web; improve students' writing skills; replenish students' vocabulary; to form a strong motivation for students to learn the language. (2)

There are several different approaches for using the Internet to facilitate interaction within and across discourse communities. One way is to use online activities to foster increased opportunities for interaction within a single class. This takes place both through computer-assisted classroom discussion and through outside-of-class discussion.

Computer-assisted classroom discussion makes use of synchronous ("real-time") writing programs. The class meets in a networked computer lab, and students communicate through writing rather than through talking. Students type in their messages and hit a key to instantly send the message to the rest of the class. All the messages are listed chronologically on the top half of the screen and can be easily scrolled through and re-read. The entire session can later be saved and passed on to students, either in electronic form or hard copy.

Outside-of-class discussion is usually carried out using asynchronous tools, such as e-mail or conferencing systems. Special lists can be set up so that students'

messages get automatically forwarded to either a small group or the whole class. Electronic communication within a single class might be viewed as an artificial substitute for face-to-face communication. However, it has been found to have a number of beneficial features which make it a good tool for language learning. First, computer-assisted discussion tends to feature more equal participation than face-to-face discussion; teachers or a few outspoken students are less likely to dominate the floor, resulting in class discussions which are more fully collaborative. Second, computer-assisted discussion allows students to better notice the input from others' messages and incorporate that input into their own messages, thus expanding opportunities for learning of new linguistic chunks. Third, computer-assisted discussion, which takes place in writing and allows more planning time than does face-to-face talk, features language which is lexically and syntactically more complex than oral talk. Finally, since computer based discussion can take place outside of the classroom, it provides students increased opportunities to communicate in the target language. (6)

The aforesaid allows to come to the following conclusion: the use of innovative teaching technologies in foreign language mastering would help to improve the process of formation of foreign language communicative competence of students and develop their intellectual abilities, the attainment of personally meaningful for each knowledge and skills.

Effective foreign language teaching requires the teacher to proficiency in the

language and professional skills in the organization of educational activity of students on mastering activities. The learning process is realized through the efforts of the two parties – teacher and student.

The specificity of learning a foreign language, unlike other subjects, is that the teacher must give the student a new pattern of verbal communication in addition to natural language that is already there.

References

1. Active Teaching Methods in Foreign Language Teaching: A Handbook for Foreign Language Teachers / Ed. Belyukova. – Tomsk: Tomsk University, 1999. – 158 p.
2. Application of interactive technologies in the education of younger students. Methodical guide. Edited by Doctor of Pedagogical Sciences, Professor O.I. Pometun. Ternopil. Educational book – Bogdan, – 2011.
3. Bocharova L.N. Games in English at Primary and Secondary Education // Foreign Languages in School. – 1996.- № 3. – P.50-55.
4. Boots M. Working in groups: Selected articles. – Warsaw, 1994. – 20 p.
5. Garkusha V.V. Formation of communication skills and communicative abilities in the process of personally-oriented teaching of oral foreign language. – Research Institute of Psychology of Ukraine – K., 1992
6. Mark Warschauer, Carla Meskill. Technology and Second Language Teaching // [Electronic resource] / URL: http://www.education.uci.edu/person/warschauer_m/tslt.html (reference date: 02.12.2015)
7. Voronova E.N. Modern technologies and methods of teaching a foreign language in a university // Perspectives of science and education. 2014. № 1. P. 189- 194.

PREPARATION OF FUTURE MUSIC ART TEACHERS IN THE CONTEXT OF THE SCHOOL TOURISM ORGANIZATION

Negrebetska O. M., Stukalenko Z. M.

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Music Art and Choreography Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko, Ukraine

Keywords: teacher of music, modern pedagogical thought, cultural heritage, organization of tourism for students, Educational Activities.

Formulation of the problem. The radical changes that are taking place in the socio-economic sphere of our country at the present stage, the entry of Ukraine into the world educational space determines the innovative processes in the field of education, the reorientation of the process of vocational training to European standards. Formation of high spiritual needs, broad professional interests and deep knowledge of future teachers of secondary schools is the main goal of higher pedagogical education. In this regard, it is important to find new forms of work that are traditional to the values of Ukrainian culture and, on the other hand, are of interest to schoolchildren whose views are developing in the context of information technology development. It should be emphasized that the teacher of music art in the modern secondary school, as a rule, is the organizer of various educational work: concerts, theatrical performances, holidays, excursions and more. Therefore, research on this topic is relevant and timely.

The purpose of the article is to find new ways of applying the cultural

knowledge of music teachers, which would correspond to the modern directions in the development of pedagogical thought and cultural traditions of the Ukrainian community. We propose to investigate in this connection the use for the education of schoolchildren the study of Ukrainian culture of different epochs from ancient times to the present, the organization of tourism of schoolchildren from different parts of our country.

Analysis of recent research and publications. The research of the problem of professional preparation of future teachers has always been given due attention, in particular, to such aspects as: the methodological foundations of modern philosophy of education (V. Andrushchenko, V. Kremen, I. Ziazun); questions of professional training of the future music teacher were investigated by A. Apraksina, L. Archachnikov, M. Karaulovsky, Z. Kvasnitsa, G. Padalko, O. Rudnytska, O. Shcholokova and others; scientific researches and works on the theory and practice of tourist education (T. Dvorova, V. Fedorchenko, L. Knodel,

I. Ziazun, N. Nichkalo, M. Konokh, V. Pazenok, L. Povazhnaya, V. Lozovetska, L. Nohrina, Y. Oliynyk, M. Skrypnyk, G. Tsekhmistrova, O. Lyubitseva and others).

Presenting main material. The emergence of tourism as a phenomenon of modern life dates from the nineteenth century for many reasons, among which researchers highlight: the development of industry, science and technology, which need new means of movement; development of fast and sufficiently reliable vehicles that led to the expansion of geography of travel, including through the development of new territories overseas – the New World, etc.; development of industrial production, which contributed to the growth of cities and the formation of stratification of urban population, which led to a change in stereotypes of life and to reassessment of attitude to travel; the need for organized rest caused by deterioration of physical and psychological health of urban population; increasing the mobility of the population, which leads to the development of the hospitality system and the emergence of new types of services. In our time, «tourism» means «temporary departure of a person from the place of permanent residence for wellness, cognitive, professional, business or other purposes without performing paid activity at the place of residence» [5].

In the work of V. Fedorchenko and T. Diorova all stages of tourism development from the period of residence of the Cimmerians, then the Scythians in the northern Black Sea steppes of Ukraine, the life of the southern territories of

Ukraine, the Middle Ages and to the present are revealed. They note that the prototype of tourism in Ukraine was travel from ancient times [3, p. 18]. Many famous historical figures have visited and subsequently left stories from which we learn the history of our nation's life and development, cultural traditions, connections and interactions with other states and peoples. About the development of many spheres of people's lives, about the development of state formation, about the influence and interaction of cultures and traditions of other peoples from ancient times to the present day.

Domestic tourism can be traced back to the X century. Written sources show that the ancient Russian state maintained contacts with Byzantium, Poland, Hungary, France, Germany, Scandinavian countries and peoples in various fields of trade and cooperation. Valuable information about our people is contained in the works of Arab travelers by Ibn Hordadbeg (The Book of Ways to Know States), Ahmed Ibn Fadlan (The Book), descriptions by Al-Masudi, Ibn Dast (The Book of Good Treasures), VIII to X century.

When studying the history of travel of foreign travelers, you understand that it is a confirmation of the great interest to Ukraine from the states and peoples of Europe and Asia, and their descriptions contain invaluable information about the geographical, historical features of our country in different historical epochs. Ukrainians also traveled the world, visiting countries in Western Europe, the Middle East. Ukrainian merchants went

in search of new trade routes. Kiev princes carried out conquering campaigns to neighboring countries.

The second stage of tourism development, due to the world trends of industrial development, becomes organized tourism [1, p. 175]. The difference between Ukraine was its dependence on geopolitical neighbors, such as Russia and Austria. Therefore, the processes that took place in the Russian Empire set a mark on the nature of tourism at this time.

The next step is the development of local lore tourism, which occurs at the turn of the nineteenth and twentieth centuries [2, p. 129]. In 1921 I. Krypiakievych founded the Circle of Lovers of Lviv. Local history tourism is a part of tourism that will help to explore and apply new experiences when working with students to future music teachers. Nowadays every city and region of Ukraine is actively researched by cultural figures and different industries. Attention is paid to places, estates, establishments where there were cultural centers of different directions, where well-known artists of Ukraine and the world lived and worked [4, p. 142]. Therefore, it is advisable to start tourist travels and research from your region, city, town, district, settlement and gradually extend this geography to the borders of other regions and regions of our country, simultaneously studying the peculiarities and differences of development of a particular cultural layer.

The aim is to attend cultural, artistic and scientific and educational events of

museums, libraries, educational and cultural institutions, music festivals, scientific conferences, exhibitions, artistic events. It is important to create folklore groups, educational concerts by means of a symbiosis of arts, involving students who study in professional institutions of cultural development and talented youth.

The educational purpose of tourism of students, which is connected with the study of the cultural heritage of Ukraine, determines the following general types: tourism is cultural-historical, tourism is culturally monographic (associated with visiting places of composers, writers, poets, artists); tourism is historical and patriotic. Before visiting these places, one must prepare for concerts, debates, etc.

Thus, the relevance of this research is due to: the state of modern society and the need to activate the formation of spiritual and moral qualities of students, personal culture and patriotism; recognition of the importance of creating the conditions for the implementation in the practical activity of a music teacher educator of the cultural component of music and pedagogical education; the need to find and implement in the educational school new modern forms of educational work.

Conclusion. Therefore, the pedagogical conditions for the preparation of music students for the organization of tourism of students, which is connected with the study of the cultural heritage of Ukraine are: awareness of the educational value of Ukrainian artistic culture, its development of spiritual and moral values of students; making cross-curricular links

between cultural and specialized music training; use in the process of teaching creative tasks that model the situations of educational work with students on the example of Ukrainian art culture; development of students' lecturing skills in terms of pedagogical practice.

The effectiveness of the students of musicians learning pedagogical experience in tourism related to the study of the cultural heritage of Ukraine depends on the application of a set of special teaching methods: the method of modeling cultural problems; method of emotional and artistic influence; the method of «mini-lectures»; the method of artistic-figurative associations; the method of revealing the spiritual and moral priorities of the epoch being studied and the like. The prospects for

further exploration in this area are a more in-depth study of a set of special methods of teaching on pedagogical activity in the field of tourism.

Literature:

1. Abramov V.V. History of tourism: textbook. / V.V. Abramov, M.V. Tonkoshkur; Hark. nat. Acad. the city. master. – X.: KhNAMG, 2010. – 294 p.
2. Ostapchuk V.V. History of Tourism: A Textbook. / V.V. Ostapchuk, P.F. Koval, G.P. Andreeva. – Nizhyn: Publishing house of NDU them. Gogol, 2008. – 143 p.
3. Fedorchenko V.K., Dyorova T.A. History of tourism in Ukraine: Educ. manual. – K.: Higher School, 2002. – 195 p.
4. Fedorchenko V.K. History of excursion activity in Ukraine: Textbook / V.K. Fedorchenko, O.M. Kostyukova, T.A. Dyorova, M.M. Alexeyko. – K.: Condor, 2010. – 166 p.
5. uk.wikipedia.org/wiki/Tourism

CONCEPT OF SOCIAL-PSYCHOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHER OF FOREIGN LANGUAGE IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGER EDUCATIONAL

Svitlana Tanana

Ph.D. (Pedagogics), Associate professor State Higher Educational Establishment «Pereiaslav-Khmelnytskyi state pedagogical university named after Hryhoriy Skovoroda» E-mail: tananasvetlana@gmail.com orcid.org/0000-0002-6088-0738

For modern didactics is important of competence approach that provides axiological, motivational, reflexive, cognitive and communicative competence, which are contributed not only to expand knowledge and skills, but also emotional and evaluative attitude. The realization of these principles is possible for construct of effective professional and pedagogical communication of the teacher and student.

The indication of pedagogical excellence is the presence of the existing social and psychological competence that it optimized of communication, it promoted of formation empathy and understanding of student, it helped to rectify of positive climate. The communicative competence is base of social and psychological competence, it is formed from skills.

In modern psychology of the most productive is interpretation of communicative competence as preparedness to activity. Of communicative competence can include is the ability to participate in communicative situations, situational adaptability, fluency possession of means of verbal and nonverbal social behavior, awareness of their conceptual skills.

Exactly the concept of «social-psychological competence» is multifaceted as its definition and interpretation is a matter of

debate in the modern scientific world. The International Commission of the Council of Europe in their documents considers the concept of competence as general or professional, basic skills, fundamental ways of teaching, professional qualifications, ability or redder training skills, key ideas, reliances or basic knowledge [7, p.14]. Social-psychological competences include of the individual's ability of person to perceive and respond to individual and social needs, the complex of attitudes, values, knowledge and skills [2, p. 14].

Experts EU countries define the concept of social-psychological competence as «ability to apply knowledge and skills» (Eurydice, 2012), which provides of active using of educational achievements in new situations. In last publications of UNESCO the notion of competence is treated as a combination of knowledge, skills, values and attitudes, using in everyday life [2, p. 13]. According to the definition of the International Department standards for teaching, achievement and education (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI), the concept of competence is defined as the ability to efficiently carry out activities to perform tasks or work. OECF developments presented today are based on

certain provisions which today are fundamental to most other relevant research institutions, organizations and professionals working in this direction.

The main such positions: formation of social-psychological competences are results of the interaction of many different factors; modern life at the same time requires a specific set of rights acquisition, complex competences, called professional; selection of the most important general competences, called keys, should be at a fundamental level, given the current outlook ideas on society and the individual and their interaction; must be excluded also the influence of cultural and other context of a society, the country; on the selection and identification of professional competences influence of subjective factors, its connected with the personality, age, sex, social status; identification and selection of key competences requires extensive discussion among the various specialists and representatives of various social groups [2, p. 14].

These conditions provide the selection, identification and further development of key competencies of population and determined indicators of development. As part of the Swiss Federal Statistical Department and the National Center for Education Statistics US and Canada were began of the program «Definition and selection of competences: theoretical and conceptual basis» of «DeSeCo» (2007), which launched a group of experts from different fields – education, business, labor health, international, national, educational, governmental and non-governmental organizations [5, p. 219].

The program («DeSeCo») made a significant attempt to compile systematized the experience of many countries. According to experts «DeSeCo», social-psychological competence manifested in the activities of the individual in different contexts (for example, in the social-economic and political environment). It is not only the school is responsible for acquiring the individual required competencies; their formation affect family, work, mass media, religious and cultural organizations and more. Experts of the Programme «DeSeCo» define the concept of competency as an ability to successfully meet individual and social needs, act and perform tasks. Each competence is based on a contact of cognitive relations and practical skills, values, emotions and behavioral components, knowledge and skills of all that can be mobilized for active action. Monitoring existing levels of competencies will serve as an important indicator of the effectiveness of the educational system [5, p. 145]. Thus, the concept of key competencies (OECD) is used for determine such competences, the individual to participate effectively in many social areas and which contribute to improving the quality of society and contribute to personal success that can be applied to many areas of life.

Social-psychological competences are the main common of concepts that is disaggregated in complex knowledge, skills, values and relationships by training sectors and spheres of life of students. One of the most important theoretical generalizations discussions around the concept of key competences by the OECD was the definition of the three categories of key compe-

tencies as a conceptual framework. They are: autonomous activity; using interactive tools; ability to function in social heterogeneous groups. This classification defines the criteria underlying the main list of key competences [5, p. 47]. On the activation of future teachers as subjects of study activities in the process of professional preparation directed of competence approach, it based on the idea of activity (active) character of educational content. During competence approach of study activity directing on other result – the formation of a system of learning competencies. Content of last includes past and their personal relationship to objects and processes that are necessary for productive activity for them [4, p.20].

In many world countries of the today reviewed and amended the changes to educational programs, its directions on formation of background for main results of study were based on achieving of future specialists of required competences. For example, in Canada, the most scientists say about the need to identify, to select and correctly identify a limits set of competences, it is most important, integrated, professional [5, p.18]. Realization this approach, foreign scientists have concluded on the professional (the most important and integrated) competences that contribute to individual success in personality life; enhance the quality of public institutions; correspond to different spheres of life.

So, the system of training of future professionals should involve the development of the students not only the basic subject knowledge and also the skills of verbal and nonverbal communication, equal interac-

tion skills to avoid or overcome conflicts, it is created of social and psychological (communicative) competence of a future teacher. This approach significantly increases the role of professional self-knowledge and self-education of students.

REFERENCES

1. Human Resources Development. Government of Canada: Canada's Innovative Strategy (Knowledge matters skills and learning for Canadians). – 2002. – 56 p.
2. Social-psychological Competences. A Developing concept in General Compulsory Education. Eurydice: The Information network on Education in Europe. – 2002. – P.13-14.
3. Lowry C., Froese W. Transitions: Becoming a college teacher / C. Lowry, W. Froese // Pan-Canadian Education Research Agenda Symposium (2001): Teacher education [Educator training: current trends and future directions]. – 2001 May, 22-23). – 56 p.
4. Rolheiser-Bennett C. Collegial support in a pre-service program and induction program: Building norms for professional growth / C. Rolheiser-Bennett. – 2001. – 25 p.
5. Ruchen Dominique S. Professional Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society / Dominique S. Ruchen. – Hogrefe & Huber Publishers, Germany. – 2003. – 206 p.
6. Spector J. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY / J. Spector // Competencies for Online Teaching: ERIC Digest. Competence, Competences and Certification. – New York, 2000. – P. 1-3.
7. The Development of Education in Canada: Report of Canada. In response to the International survey in Preparation for the 46 session of the International Conference on Education. – The Council of Ministers of Education: Geneva. – 2001 September, 5-8). – 15 p.

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Левченко Я.С.

доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва,
доктор філософії з галузі «Соціальні і поведінкові науки»

Шершенюк О.М.

доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва, к.е.н.
Харківський національний автомобільно-дорожний університет

Ключові слова: дуальна освіта, якість освіти, державно-приватне партнерство, фінансове забезпечення, передовий досвід.

Key words: dual education, quality of education, public-private partnership, financial ensuring, innovate experience.

Уся система дуальної освіти базується на рівноправному партнерстві між державним і приватним секторами [1]. Тобто, є всі підстави стверджувати, що дуальна освіта це ніщо інше, як державно-приватне партнерство (ДПП).

В основі фінансового забезпечення України покладено саме ДПП. Доказом цьому є результати дослідження [2-4], які представлені на рис.1.

Проте треба зазначити, що для успішної реалізації ДПП потрібна злагоджена робота різних структур по його забезпеченню, а відповідно, і забезпечення безпосередньо ДПП такими структурами, агентствами, організаціями і т.д [5, 6].

Звичайно, в епоху глобального розвитку не варто «винаходити велосипед», бо він вже давно винайдений. Варто брати до уваги позитивний досвід країн світу, в реалізації і забезпеченні ДПП, та переймати його [7, 8].

Одним із таких досвідів є створення центрів підтримки ДПП (табл. 1).

Приймаючи до уваги досвід передових держав світу варто відмітити, що і в Україні повинно приділятися достатньо уваги даному напрямку. Створений в 2015 році Проектний офіс з розвитку державно-приватного партнерства на сьогоднішній день ніяких суттєвих дій не проводить. Винятком хіба може бути тільки прийнятий в 2019 році Закон «Про концесії». Варто розуміти також і той факт, що не може бути універсальної програми ДПП для всіх галузей, усіх сфер діяльності (включа-

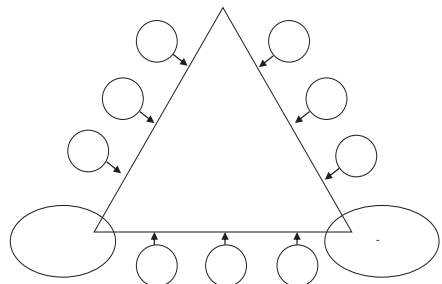

Рисунок 1 – Критичні складові фінансового забезпечення [2-4]

Таблиця 1
Центри підтримки ДПП в світі

Держава	Рік створення	Назва центру	Форма власності
Бельгія	2002	Фламандський центр знань про ДПП	Державна
Великобританія	2001	Форум ДПП (PPP Forum)	Недержавна
Венгрія	2006	Європейський центр ДПП (European PPP Center (EPPPC))	Державна
Німеччина	2008	Partnerschaften Deutschland (Federal ÖPP Deutschland AG)	Державна
		Спеціальні цільові групи по ДПП	Недержавна
Греція	2005	Спеціальний секретаріат по ДПП (Special Secretariat for PPPs)	Державна
Ірландія	2008	Спеціальний інститут по ДПП	Державна
Канада	1993	Канадська рада по ДПП (Canadian Council for Public-Private Partnerships (CCPPP))	Некомерційна організація
Нідерланди	1997-1998	Положення про Міністерство фінансів Нідерландів (№ BWBR0018723)	Державна
Нова Зеландія	2004	Рада по розвитку інфраструктури (New Zealand Council for Infrastructure Development (NZCID))	Некомерційна організація
Польща	2008	Центр ДПП (Centrum PPP)	Недержавна
Російська Федерація	2008	Експертна рада по законодавству до державно-приватного партнерства, консультативний центр державно-приватного партнерства, регіональні державні партнер-центри	Некомерційні організації
Словаччина	2007	Асоціація ДПП (Slovak Public-Private Partnership Association)	Некомерційне об'єднання, яку включає юридичні фірми, фінансові, консалтингові, будівельні компанії
США	1985	Національна рада по ДПП (National Council for PPP)	Некомерційна організація для обміну інноваційними ідеями в сфері партнерств
Турція	2008	Міжнародна платформа ДПП (International PPP Platform Türkiye)	Державна
Франція	1996	Французький інститут ДПП (Institute de la Gestion Déléguée (French Institute for PPP))	Некомерційна організація
	2006	Французький центр експертизи ДПП (Centre d'Expertise Française pour l'Observation des Partenariats Public-Privé (CEFO-PPP))	Некомерційна організація
	2006	Клуб ДПП (Club de Partenariats Public-Privé (CPPP))	Некомерційна організація
	2005	Цільова група по ДПП (Mission d'appui aux PPP (MAPP))	Державна
Чехія	2004	Асоціація ДПП для розвитку інфраструктури (Asociace pro rozvoj infrastruktury)	Державна
Швейцарія	2006	Асоціація ДПП (Association PPP Suisse)	Некомерційна організація
Австралія		Робоча група національного форуму по ДПП (Forum's National PPP Working Group)	Державна
Італія		Торгівельна палата Італії (UNIONCAMERE), спеціальний сайт (Il Portale del Partenariato Pubblico Privato)	Некомерційна організація
Корея		Центр з управління інвестиціями ДПП (PPP Investment Management Center (Pimac))	Державна
Мексика		Програма по стимулюванню ДПП до Мексики (Programa para el Impulso de Asociaciones Público-Privadas en Estados Mexicanos (PIAPPEM))	Державна
Португалія		Unidade Técnica de Acompanhamento de Projetos (UTAP)	Державна
Чілі		Координаційний комітет по концесіях в сфері суспільних робіт (Coordinación de Concesiones de Obras Públicas)	Некомерційна організація
Японія		Центр з просування приватних фінансових ініціатив (PFI Promotion Office)	Державна

Примітка: сформовано автором на основі [9]

ючи і дуальне навчання) та усіх держав без винятку. Треба враховувати специфіку кожної галузі і сфери окремо та розробляти відповідні механізми також окремо. Тому в першу чергу треба відмовитися від шаблонів перейняття передового світового досвіду, але не сприймати це як аксіому.

Література:

1. Левченко Я.С. Дуальна освіта як запорука розвитку державно-приватного партнерства: виклики часу. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 6 грудня 2019 року). – Х.: ХНАДУ. – 2019. С. 82-84.
2. Левченко, Я.С. Теоретико-методологические основы финансового обеспечения мостостроения Украины в рамках государственно-частного партнерства: монография. София : Издательство ВУЗФ «Св. Григорий Богослов», 2020. 272 с.
3. Левченко Я.С. «Critical components» identification of financial ensuring of Ukraine`s bridges building. Бізнес-навігатор. № 6.1-1 (56). 2019. С. 87-94.
4. Левченко, Я.С. Проблемы высшей школы глазами студента / Я.С. Левченко, Л.Н. Волинец // Zbiór artykułów naukowych recenzowanych. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.07.2019) – Warszawa: – 2019. – С. 10-14.
5. Вчитися на роботі: як працюватиме дуальна освіта в Україні. – Режим доступу: <https://uain.press/articles/vchytysya-na-roboti-yak-zapratsyuyee-dualna-osvita-v-ukrayini-943921> (Дата звернення: 20.10.2019).
6. Lechachenko, T. (2019). Analysis of foreign experience of implementation of the dual form of education and accessibility of its implementation in Ukraine. Technology Audit and Production Reserves. 2019. – 3 (2 (47)). С. 31–38. doi: <http://doi.org/10.15587/2312-8372.2019.174529>
7. Згуровський, М. З. Болонський процес – структурна реформа вищої освіти на Європейському просторі [Електронний ресурс] / М. З. Згуровський. – Режим доступу: <http://www.ntukpi.kiev.ua>. (Дата звернення: 14.11.2019).
8. Левченко Я.С. Дуальное обучение для Украины: факторы влияния и потенциальные возможности его имплементации. Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka. № 52. (02). 2020. Р. 14-17
9. Центры государственно-частного партнерства (ЦГЧП) в странах ОЭСР. – Режим доступу: <https://goo-gl.su/5kMwn46> (Дата звернення: 17.09.2019).

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З СІМ'ЯМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Боднарюк А.В.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь
студентка магістратури

Науковий керівник:

Меркулова Н.В.

кандидат педагогічних наук, старший викладач

***Анотація:** У статті викладено основні принципи роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Визначені основні засади партнерства сім'ї та педагогів.*

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, соціальний педагог, взаємодія школи та сім'ї, форми взаємодії з батьками дитини з особливими освітніми потребами.

SOCIAL AND PEDAGOGICAL WORK WITH FAMILIES OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

***Abstract:** The article describes the basic principles of working with parents of children with special educational needs. The basic principles of the partnership between family and teachers have been identified.*

Keywords: children with special educational needs, social teacher, interaction between school and family, forms of interaction with parents of a child with special educational needs.

Виклад основного матеріалу.

На сьогодні, в Україні спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами, а їх сім'ї становлять одну з найбільш вразливих груп населення. Сучасні науковці переконані, що саме батьки – перші і головні вчителі для дитини. Таким чином, соціальна підтримка таких сімей – це вирішення цілого комплексу проблем, пов'язаних з допомогою дитині: з її лікуванням, вихованням, навчанням, соціальною адаптацією та інтеграцією

в суспільство. У процесі взаємодії школи та сім'ї важливо враховувати інтереси, пріоритети та особливості сімей [1].

Після народження дитини з особливими потребами розвитку родинні стосунки та контакти із соціумом зазнають серйозних змін. Батьки дитини постають перед такими проблемами як: суперечливі почуття відносно дитини; відсторонення від дитини, передача відповідальності за дитину державним навчальним закладам; в сім'ях, де крім дитини з обмеженими можли-

востями, є й інші діти, труднощі пов'язані із застосуванням різних методів виховання; негативні тенденції в психічному стані батьків проявляються в неадекватній поведінці – агресивність, дратівливість, нестриманість, недобррозичливість; психологічна травмованість, яка не дозволяє їм адекватно ставитися до проблеми народження дитини з особливими потребами [4, с. 8–9].

У цьому контексті доцільно визначити завдання роботи соціального педагога з батьками дитини з ООП:

- формувати у батьків сприйняття дитини як особливої людини;

- встановити взаємини довіри і прийняття між фахівцем і батьками;

- допомогти батькам посилити їхню віру в можливість і перспективи розвитку дитини.

Організація соціально-педагогічної роботи з сім'єю, яка виховує дитину з відхиленнями у розвитку, передбачає кілька етапів:

- діагностично-конструктивний етап – передбачає дослідження мікросоціуму і виховного потенціалу сім'ї; аналіз основних проблем і проектування соціально-педагогічного процесу в сім'ї, підбір засобів і методів реабілітації відповідно до загальних цілей виховання;

- організаційний – полягає у конструктивній діяльності, в організації сімейно-побутової праці, освітніх заходів, дозвілля і передбачає проектування корекційно-педагогічного процесу в умовах сім'ї, підбір засобів і методів роботи;

- комунікативний – надання допомоги у встановленні оптимальних взаємин між батьками і дітьми, іншими членами сім'ї в сфері найближчого оточення; [2, с. 78–80].

У своїй роботі соціальний педагог використовує такі форми роботи з батьками: психолого-педагогічна просвіта, соціально-педагогічний патронаж, психолого-педагогічний супровід. Перед входження дитини в соціальне середовище навчального закладу необхідно, заздалегідь, провести просвітницьку роботу з метою формування позитивних установок щодо сприйняття дітей з особливими потребами; підготувати педагогічний колектив до роботи з такими дітьми та їхніми родинами; формувати толерантне ставлення до них.

З метою ефективної взаємодії з сім'ями дітей з ООП соціальні педагоги мають виконувати наступні рекомендації:

- опиратися на цінності дитини і необхідності розвитку її сильних сторін;

- прислухатися до точки зору батьків, приймайте їхню позицію;

- вміти бачити в дитині індивідуальність, незалежно від наявних недоліків розвитку;

- пояснювати батькам, що навчання і виховання їхніх дітей відбувається тільки невеликими кроками, але систематично [2].

Батьки, які усвідомлюють важливість свого вкладу в процес соціальної адаптації дитини, мають творчі резерви і віру, являють собою потужну силу.

Завдання фахівця полягає в тому, щоб спрямувати її в «правильному» напрямку. Таким чином, взаємодія соціального педагога з батьками дітей з особливими потребами полягає в організації цілеспрямованої фахової допомоги сім'ї у вирішенні психолого-педагогічних і соціальних проблем; забезпеченні всебічного розвитку дитини відповідно до її задатків, схильностей, здібностей, індивідуальних, психічних і фізичних особливостей, культурних потреб; формування у неї моральних норм і створення умов для її успішної соціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гецько С. І. Взаємодія дитячого садка з батьками дітей з особливими потребами / С. І. Гецько // Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в навчальних закладах: збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 1 (44) 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ozfm/2011_44/getsko.pdf.
2. Закусило О. Ю. Прикладні аспекти соціальної роботи з сім'ями, що мають дітей з особливими потребами // О. Ю. Закусило, Н. В. Вільхова-Марчук // Сучасні проблеми навчання, виховання та інклюзії людей з особливими потребами. – Розділ І. – С. 76–82.
3. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник № 4 НДЛ інклюзивної освіти. / [Укладачі: Савчук Л. А., Юхимець І. В.], – Рівне: РОІППО, 2013. – 53 с.
4. Соловійова Т. Г. Соціально-педагогічні основи роботи з батьками дітей з особливими потребами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Т. Г. Соловійова. – Київ, 2009. – 23 с

ПРИЧИНЫ, ПОСЛЕДСТВИЯ И ПРОФИЛАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТРЕССА У МЕДИЦИНСКИХ РАБОТНИКОВ

Мамадиярова Дилфуза Умурзаковна

преподаватель, Самаркандский государственный медицинский институт,
Узбекистан

***Аннотация:** В ходе своей профессии медицинские работники, подвержены высокому уровню стресса. Профессиональный стресс среди врачей – увеличивает риск депрессии, тревожности, нарушения сна, усталости, злоупотребления алкоголем, высоким риском принятия неверных решений, совершения медицинских ошибок.*

Ключевые слова: Профессиональный стресс, психологическое состояние, причины, усталость, нагрузка, медицинский работник.

Стресс (от англ. Stress – нагрузка, давление, напряжение) – общая реакция организма на физическое или психологическое состояние человека, нарушающее его гомеостаз, а также нервную систему и организм в целом [1].

Стресс является одним из часто распространённых причин, неблагоприятных, страданий и неудач человека, так как в современной жизни – человек находится в постоянной спешке, на нервах, эмоциях. Канадский проктолог и эндокринолог Ганс Селье рассматривал стресс как реакцию, помогающую организму выжить, по его утверждению: «Стресс является обязательным компонентом жизни человека, поэтому не надо этого бояться. Даже в состоянии полного расслабления спящий человек испытывает стресс. Полная свобода от стресса, означает смерть» [2].

Профессия врача связана с продвижением, поддержанием или восстановлением здоровья пациента, через исследования, диагностики, прогноза

и лечения от болезни, травмы и других физических и психологических нарушений.

Поставив превыше всего профессиональные нагрузки, врач подвергает организм бесконечным психическим перегрузкам. Работая, врачи склонны игнорировать накапливаемое напряжение и усталость, забывая нужное правило: «Отдыхать нужно раньше, чем устал». Врачу нужно уметь не только восполнять свои ресурсы, но и мудро растрчивать. Именно поэтому надо иметь представление о природе стресса и способах саморегуляции, управлять собственным психическим состоянием и поведением.

Когда человек испытывает стресс, мозг претерпевает как химические, так и физические изменения, которые влияют на его общее функционирование. В периоды сильного стресса некоторые химические вещества в мозге, начинают повышаться, вызывая высвобождение надпочечниками большого

количества гормонов, таких как адреналин. Высвобождение этих химических веществ, способствует определенным физиологическим эффектам, включая учащенное сердцебиение, повышенное кровяное давление и ослабленную иммунную систему. Хронический стресс, оставаясь неуправляемым в течение долгого времени, может привести к развитию других серьезных проблем, таких как язва желудка, инсульт, астма и болезни сердца. Одной из наиболее распространенных физических реакций на стресс является напряжение мышц, которое в конечном итоге могут вызвать головные боли, напряжение, мигрень и другие заболевания опорно-двигательного аппарата. Стресс также тяжело влияет на пищеварительную систему, влияет на то, как быстро пища проходит через тело, и может спровоцировать человека, принимать пищу больше или меньше. Нарушение естественных пищеварительных процессов организма может вызывать тошноту, боль, рвоту, изжогу, запор, кислотный рефлекс или диарею.

Помимо различных физических эффектов стресса, он также может способствовать развитию ряда психических и эмоциональных расстройств, включая тревогу, фобии и панические атаки. Этот эмоциональный стресс может затруднить концентрацию внимания, принятие решений, обдумывание или запоминание вещей. Стресс также может вызвать раздражительность, может способствовать возникновению депрессии, гнева, чувства неуверенности и конфликта в отношениях.

Что может сделать врач, чтобы переключить себя на более здоровый образ жизни и уменьшить профессиональный стресс: [3]

Физический отдых включает в себя сон, физический отдых и оздоровительные процедуры, приём пищи, занятия спортом. При здоровом физическом состоянии организма легче переносятся возникшие перегрузки.

Общение с природой – это отдых на природе, прогулки на свежем воздухе, занятие рыбалкой и охотой, содержание домашних животных.

Социальное взаимодействие – это возможность делиться своими эмоциями и переживаниями с друзьями и близкими, чувствовать поддержку с их стороны.

Познавательная деятельность – занятия, позволяющие погрузиться в новый мир, получить новые знания. Например, чтение книг, просмотр фильмов, путешествие, учеба, изучение языков.

Творчество и хобби. В творческом процессе, человек избавляется от накопившихся негативных эмоций и переживаний.

Духовная сфера – раскрытие глубины своей внутренней жизни, познание себя и окружающий мир через определенное мировоззрение. Специалисты сходятся во мнении, что профессиональный стресс существует в любой, даже самой прогрессивной организации. Это многомерный фактор, выражающийся в физиологических и психологических реакциях на сложную производственную ситуацию.

Литература:

1. Nachiappan, Vasanthi; Muthukumar, Kannan (December 2010). "Cadmium-induced oxidative stress in *Saccharomyces cerevisiae*". *Indian Journal of Biochemistry and Biophysics*. 47 (6). ISSN 0975-0959
2. Селье Г. Стресс без дистресса. М., Прогресс, 1979. – 80 с.
3. Мони́на Г.Б., Ранна́ла Н.В. Ресурсы стрессоустойчивости. СПб.: Речь, 2012. 327 с.

METHODOLOGY OF TEACHING COLLOIDAL CHEMISTRY FOR STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES IN THE DIGITAL AGE

Kolodiychuk Anatoliy Volodymyrovych,

PhD, Associate Professor of Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kyiv National Trade and Economic University, Uzhgorod (Ukraine)

***Abstract.** Preparation and purification of colloidal systems, coagulation of sols by electrolytes, research of solutions, determination of heat of hydration of salts in water, determination of surface activity of surfactants require development of methodological approaches to studying and mastering by students of economic specialties of higher educational institutions, taking into account the conditions of the onset of comprehensive penetration of information and communication technologies in the modern educational process.*

Keywords: colloidal chemistry, substance, physical chemistry, collagic properties of solution, economics, information and communication technologies, gas, phase transitions.

Formulation of the problem. Colloidal chemistry is the science about surface phenomena and disperse systems. Physical chemistry is a science in which, through physical methods, the mechanism of chemical processes and the structure of chemical compounds, atoms and molecules is studied. As is known, at first colloidal chemistry was only a section of physical chemistry, which was intended to predict the time course of the chemical process and equilibrium in different conditions [2, p. 13]. The basics of these disciplines are an indispensable part of the training of economic specialists in the higher educational institutions. This is especially true in the modern digital age, when on average every one and a half years doubles the basic technical parameters of the hardware [3, p. 3], every 2-3 years changes the software generation and every 5-7 years changes the base of standards, interfaces and protocols.

Analysis of recent research and publications. The problems of studying physical and colloidal chemistry were considered in the works of many scientists, among them works: V. I. Homonay [1], L. D. Hrytsan, V. I. Kabachny, T. O. Tomarovska [2] and others. However, the methodology of teaching colloidal chemistry in specific examples, given the new age of computer technology, has not been addressed in the scientific literature at all, and therefore requires full study.

Presenting main material. Conservation Law (Basic Law):

A. Substances. The substance does not arise from anything, but moves from one species to another in equal numbers. The whole material world is one.

B. Energy conservation law.

B. The law of saving money.

D. The category of good-evil.

The law of conservation of energy is expressed as follows. Energy does not disappear anywhere, nor does it originate, but moves from system to system in equivalent quantities. The world is material. Matter moves either in time or in space. The basic fundamental laws of nature are shown in fig. 1.

Energy is a measure of the movement of matter in time and space. The energy is denoted by U [$J = N \cdot m$]. External energy: kinetic energy of the movement of the body

as a whole $\frac{mv^2}{2}$; potential energy of the state mgh . Internal energy – energy of atoms and $CaCO_2$ molecules: intermolecular energy; energy of chemical bonds; energy of

electrons \bar{e} ; nuclear energy (principle of unreachability).

The kinetic energy of the molecules is determined by temperature, and the potential is determined by the distance of the molecules from each other.

Energy is transferred between bodies (systems) in the form of heat Q or work W . Heat and work are forms of energy transfer.

$$\text{Path-process } \int_1^2 \delta x = x \oint \delta x = x \neq 0$$

$$\text{The state } \int_1^2 dx = x_2 - x_1 = \Delta x \oint dx = 0 \text{ (in a circle)}$$

Law I – the work depends on the form of the path.

The heat provided to the system is spent on changing internal energy and performing work. This law is an addendum to the universal law of energy conservation for processes that occur with heat absorption or release.

$$Q = \Delta U + W$$

In differential form it looks like:

$$\delta Q = dU + \delta W \rightarrow \text{energy conservation law}$$

→ the first law of thermodynamics

Work

$$\delta W = \delta W_{\text{grav}} + \delta W_{\text{elec}} + \delta W_{\text{surf}} + \delta W_{\text{exp}}$$

internal combustion engine

$$\delta W = \delta W_{\text{exp}} = p \cdot dV$$

P – pressure [Pa, N / m^2] 1 atm. = 760 mm Hg Art. = $1.013 \cdot 10^5$ Pa

V – volume [m^3]

$$1 m^3 = 1000 L$$

Heat capacity is the amount of heat that must be input to raise t of the body by 1K.

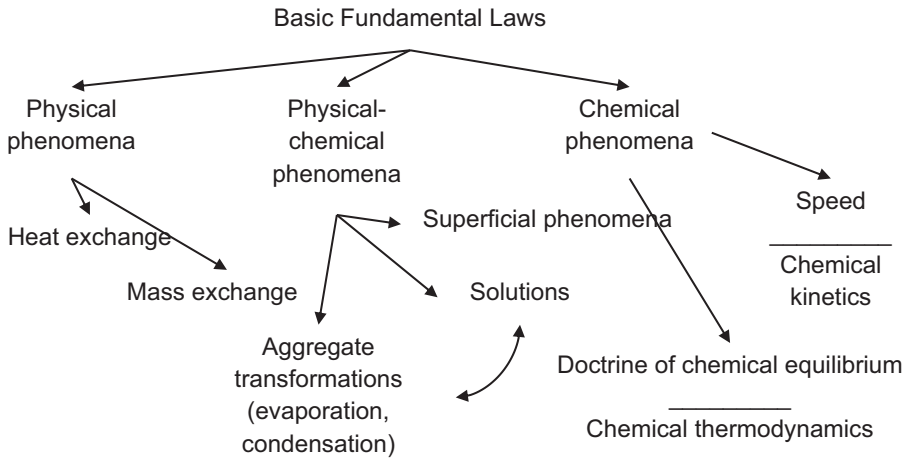

Fig. 1. Basic fundamental laws of nature

$$C = \frac{\delta Q}{dT} \left[\frac{J}{K} \right]$$

$$T [K] \quad T, K = t^{\circ}C + 273.16$$

$$A = \int_{V_1}^{V_2} p dV = \int_{V_1}^{V_2} \frac{nRT}{V} dV = nRT \ln \frac{V_2}{V_1}$$

Working body, perfect gas:

$PV = nRT$ – the Mendeleev-Clapeyron equation

n [mole] is the amount of substance; 1 mole = $6.02 \cdot 10^{23}$ molecules \rightarrow Avogadro constant

1 mole of ideal gas at STP $V = 22.4$ liters

$R = 8.314 \text{ J} / (\text{mol} \cdot \text{K})$ – ideal gas constant

or $R = 0.082 \text{ L} \cdot \text{atm} / (\text{mol} \cdot \text{K})$ $u = f(TV)$

Colligative properties of the solution:

Depending on the saturated vapor pressure y on t , and the densities of the substance in the solid and liquid states at the triple point:

Determine the coordinates of the dependency graph:

$$\ln p = f\left(\frac{1}{T}\right)$$

Determine the coordinates of the triple point.

Determine the average heat of evaporation and the average heat of sublimation.

Determine t boiling of substances at normal pressure.

Determine the heat of melting of the substance at t triple point.

Physical state of the substance

Table 1

Physical state of the substance				Conditions M = 38 g / mol = 880 kg / m ³ = 872 kg / m ³ p ₁ = 800 4·10 ⁵ Pa
solid		liquid		
Tk	P, Pa	Tk	P, Pa	
111	2560	112	5120	
115	4450	120	8950	
117	5830	123	10620	
119	7650	124	11300	
120	8950	126	12100	
			12600	

* compiled by the author

Table 2

solid		liquid	
1 / T	ln P	1 / T	ln P
9,009·10 ⁻³	7,848	8,929·10 ⁻³	8,541
8,696·10 ⁻³	8,401	8,333·10 ⁻³	9,099
8,547·10 ⁻³	8,671	8,130·10 ⁻³	9,270
8,403·10 ⁻³	8,943	8,065·10 ⁻³	9,333
8,333·10 ⁻³	9,099	8·10 ⁻³	9,401
		7,937·10 ⁻³	9,442

Coordinates of the triple point – (8,333·10⁻³; 9,099)

$$\ln P = -\frac{\Delta H}{R} \cdot \frac{1}{T} + \text{const}$$

$$y = \ln P; a = -\frac{\Delta H}{R}; x = \frac{1}{T}; b = \text{const}$$

 ΔU – heat of phase transition.Ideal gas constant: $R = 8,314 \text{ J / (mol} \cdot \text{K)}$

$$\alpha = \text{tg } \alpha = -\frac{\Delta H_{\text{evap}}}{R} \Rightarrow \Delta H_{\text{evap}} = -R \text{tg } \alpha;$$

According to the graph:

$$\text{tg } \alpha = \frac{\ln P_{p_1} - \ln P_{m_1}}{\frac{1}{T_{p_1}} - \frac{1}{T_{m_1}}} = \frac{9,401 - 9,099}{8,333 \cdot 10^{-3} - 8 \cdot 10^{-3}} = \frac{0,302}{0,000333} = 906,07 \text{ K}$$

$$\Delta H_{\text{evap}} = 8,314 \text{ J/(mol} \cdot \text{K)} \cdot 906,907 \text{ K} = 7540,782 \text{ J/mol}$$

$$a = \text{tg } \beta = -\frac{\Delta H_{\text{sub}}}{R} \Rightarrow \Delta H_{\text{sub}} = -R \text{tg } \beta$$

On graph:

$$\lg \beta = \frac{\ln P_{p_2} - \ln P_{m_2}}{\frac{1}{T_{p_2}} - \frac{1}{T_{m_2}}} = \frac{9,099 - 8,000}{8,93 \cdot 10^{-3} - 8,33 \cdot 10^{-3}} = \frac{1,099}{0,0006} = 1831,7K$$

$$\Delta H_{subl.} = 8,314 \frac{J}{mol \cdot K} \cdot 1831,7K = 15228 \frac{J}{mol}$$

$$\Delta H_{плав.} = \Delta H_{субл.} - \Delta H_{вип} = 7851,22 \text{ Дж/моль}$$

$$P_0 = 1 \text{ atm} = 1,013 \cdot 10^5 \text{ Pa}$$

$$\ln P_0 = \ln 1,013 \cdot 10^5 = x = 11,525842$$

$$y = \frac{1}{T_{boil}}$$

$$T_{boil} = \frac{1}{y} = \frac{1}{7,937 \cdot 10^{-3}} = 125,992K$$

5. Solid state $\rightarrow \Delta H_{mel} \rightarrow$ Liquid state $\rightarrow \Delta H_{eva} \rightarrow$ Gaseous state (saturated vapor)

Solid state $\rightarrow \Delta H_{sub} \rightarrow$ Gaseous state (saturated vapor)

$$\text{So, } \Delta U_{sub} = \Delta U_{mel} + \Delta U_{eva} \Rightarrow \Delta U_{mel} = \Delta U_{sub} - \Delta U_{eva} =$$

$$= 15228 \frac{J}{mol} - 7376,782 \frac{J}{mol} = 7851,2 \frac{J}{mol}$$

$$\delta Q = dU + \delta W$$

$$\delta W = pdV$$

$$C = \frac{\delta Q}{\delta T}.$$

For an ideal gas:

$$PV = nRT$$

An isolated system \equiv constant volume and energy

Application of I law of thermodynamics to physical processes:

$$V = \text{const} - \text{isochoric}$$

$$\text{When } V = 0$$

$$\delta W = pdV = 0; w = 0$$

$$\text{So, } \delta Q_V = dU \Rightarrow C_V dT;$$

$$C_V = \frac{dQ_V}{dT} = \frac{dU}{dT}.$$

Number of degrees of freedom:

$$C_V = \frac{i}{2}R - \text{heat capacity of expanded gas}$$

$$\int_1^2 \delta Q_V = \int_1^2 dU = C_V \int_1^2 dT$$

$$Q_V = \Delta U = C_V(T_2 - T_1)$$

$p = \text{const} \rightarrow$ isobaric

$$\int_1^2 \delta W = p \int_{V_1}^{V_2} dV$$

$$W = p(V_2 - V_1)$$

$$\delta Q_p = dU + pdV = dU + d(PV) = d(U + PV) = dH$$

$$adx = d(ax) \text{ when } a = \text{const}$$

$$U + pV = H \text{ Enthalpy [J]}$$

All the heat goes to increase the enthalpy.

$$dx + dy = d(x + y)$$

$$C_p = \frac{\delta Q_p}{dT} = \frac{dU}{dT}$$

$Q = \Delta U + A$, where A is the work

$C_p = C_V + R$ where R is the work of extending the mol of gas when heated to 1K at $p = 1 \text{ atm}$. $R = 8.309 \text{ J}$

$$C_p = \lim_{\Delta T \rightarrow 0} \left(\frac{\delta Q_p}{\Delta T} \right) = \left(\frac{\delta H}{dT} \right) \int_1^2 dQ_p = \int_1^2 dH = C_p \int_{T_1}^{T_2} dT \quad Q = \Delta H = C_p(T_2 - T_1)$$

The objective of II law of thermodynamics is to determine the direction of flow of the processes under different conditions.

Herewith the criterion method is used. The following conditional example is illustrative:

$$10^\circ\text{C} \ \& \ 50^\circ\text{C} \ \{\Delta T = 40^\circ\text{C}\} \leftarrow 20^\circ\text{C} \ \& \ 40^\circ\text{C} \ \{\Delta T = 20^\circ\text{C}\} \rightarrow 30^\circ\text{C} \ \& \ 30^\circ\text{C} \ \{\Delta T = 0^\circ\text{C}\}$$

All processes are divided into authorized ones, which cannot proceed without outside interference and unauthorized (spontaneous). Unauthorized processes also divide into non-equilibrium (irreversible) and equilibrium (reversible).

Formulation of the II law of thermodynamics:

The formulation of Clausius. Heat cannot shift spontaneously from a less heated body to a more heated body.

$$dS \geq \frac{\delta Q}{T}, \text{ where } S - \text{entropy} \left[\frac{\text{J}}{\text{K}} \right].$$

The second law has a probabilistic (statistical) nature unlike the first law and is therefore more rigorously executed than a larger number of particles is composed of a

system. The II law of thermodynamics expresses the one-sidedness of all processes occurring in nature. It is impossible to create a periodically operating machine that would produce work by cooling the environment (an eternal engine of the second kind).

References

1. Homonay, V. I. (2007). Fizychna ta koloyidna khimiya [Physical and colloidal chemistry]: Textbook. Vinnytsia: New Book. [in Ukrainian].
2. Kabachnyy, V. I. (Ed.), Hrytsan, L. D., & Tomarovska, T. O., et al. (2015). Fizychna ta koloyidna khimiya [Physical and colloidal chemistry]: Textbook. 2nd ed. Kharkiv. [in Ukrainian].
3. Yarmush, O. V., & Redko M. M. (2006). Informatyka i komp'yuterna tekhnika [Informatics and computer technology]: Teaching manual. Kyiv: Higher Education. [in Ukrainian].

WAYS OF INDIVIDUALIZING UNIVERSITY STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Oleksandr Shums'kyi

PhD in Pedagogy, Associate Professor of Law, Psychology and Modern European Languages Department of Kharkiv Trade and Economics Institute of Kyiv National University of Trade and Economics

Abstract.

The dynamic character of modern civilization, rapid changes in technology stipulate the transformation of the paradigm "education for the whole life" into the formula "education through the whole life". This forms the social demand for specialists, including foreign languages teachers, prepared for linguistic self-educational activities. One of the most effective instruments of forming the future foreign languages teacher's preparedness for above mentioned activities is building and implementing his or her individual trajectory of linguistic self-education. It is substantiated that the effectiveness of transforming the future foreign languages teacher from the controlled object of teaching into the subject of managing his/her own linguistic self-educational activities is the highest in the course of designing the individual trajectory of linguistic self-education. The initial phase of building such trajectory should be developing the individual path of linguistic self-educational activities. Modelling the individual educational path is usually the result of student's and teacher's cooperation. It is substantiated that individual path of linguistic self-educational activities and trajectory of linguistic self-education enable students' progressive advancement from productive to progressive level of linguistic self-educational skills as they broaden their own experience of linguistic self-educational activities and because of getting most of managerial and organizational functions of the teacher.

Key words: foreign language, individual path, individual trajectory, linguistic self-education.

Introduction. Due to global tendencies of mankind's transition from industrial to postindustrial era of civilization development, there exists an objective necessity of making considerable changes in higher education system of Ukraine. It is important to form a subject position of students who should be capable of and prepared for continuous independent maintaining and enhancing a foreign language proficiency level. Therefore, first of all, it is relevant to teach students to study

autonomously, that is to form linguistic self-educational skills.

Methods. Such methods as analysis, synthesis, comparison, systematisation and generalisation of theoretical and methodological aspects of individualizing university students' foreign language teaching form the basis of this research.

Results. In modern information society traditional knowledge-based model of foreign language training is already outdated. At present it is relevant to imple-

ment a learning paradigm, when the student autonomously processes information, converts it into knowledge and constructs new knowledge on the basis this knowledge.

Thus, there is a gradual transition from the level of control to the level of self-management in the form of stepwise reduction of the teacher's managerial role, when the student's personal experience becomes a component of training and the content of learning is created within autonomous activities. The transformation of student's personality from a controlled object of teaching into a subject, who can manage his or her own studies, will be the most effective in the course of building an individual self-educational trajectory. At the first stage of creating the above-mentioned trajectory there should be working out an individual self-educational path. This term is defined as a purpose-oriented planned differentiated educational program, which enables the student to be the subject of choice, elaboration and realization of an educational program with the teacher's support of his professional self-determination and self-actualization as a future specialist (2, p. 43). Hence, personal self-educational path gives the student opportunities of selecting optimal forms of foreign language self-instruction in accordance his or her individual learning needs and abilities; of using those training methods, which mostly concord with his or her individual peculiarities; of reflective analyzing the results; of adequate evaluating and correcting his or her self-studies.

Modelling individual self-educational paths comes out from mutual activities of

the teacher and student. Nevertheless, the choice of approach and mechanisms of designing the path depend on the level of formedness of a particular student's preparedness for learning autonomy. So, according to the first approach both the teacher and student have equal rights as for projecting an individual self-educational path within the scope of subject-subject interaction. The second approach presupposes independent creating and modifying the path by the student, which is, in this case, only monitored and coordinated by the teacher.

The elaboration of an individual self-educational path should be preceded by a preparatory stage in the form of a conversation or instruction. Within this stage the teacher explains the students the essence of an individual self-educational path, types and constituents of its structure, design phases and the principles of selecting the content of the path in accordance with each student's personal priorities as for autonomous mastering a foreign language.

An individual self-educational path can be elaborated in several directions, that are brought into action either synchronously or sequentially, which gives the student a wide range of opportunities to realize his or her needs and capabilities (1, p. 58–59). For example, in the context of foreign language training individual self-educational paths can be implemented in such aspects as: deepening language skills; broadening vocabulary; development speech and communication skills; enriching cross-cultural and sociolinguistic knowledge; ramping

up the volume of instruments for gaining knowledge (independent mastering methods of processing instructional material, working with various authentic sources, techniques of memorizing foreign words, grammatical structures and using them in speech).

When choosing the content of an individual self-educational path it is important to take into account initial volume and level of the student's subject knowledge, his or her motives for activities, forms and methods of classes which are optimal for him or her, individual style of mastering a foreign language, educational needs and interests).

In the course of self-instruction one of the main problems is the absence of external current and final control, which is normally carried out by the teacher within traditional format of training. If there is no control and correction of this type, the student can lose vectors and guidelines in his or her activities as well as inadequately evaluate the results. Therefore, when working out an individual self-educational path it is relevant to use the technology of language portfolio (4).

Applying this technology in foreign language self-studies, first of all, allows developing the ability of goal-setting, analyzing and estimating the process of personal growth. Secondly, this technology is a means of accumulating effective experience of practical use and mastering a language as well as transferring this experience in new situations. The students studies how to experiment with methods of independent foreign language learning and to select the most productive ones, to

keep track of own progress and problems as well as to correct his or her activities.

As soon as the student has gained the skills of successful autonomous building an individual self-educational path he or she can gradually move to the next stage, that is organizing own linguistic self-educational activities on the basis of individual educational trajectory. The individual educational trajectory is a personal way of creative realizing the student's personality potential in self-education, sense, goal and components of each consecutive stage of which are comprehended by the student him- or herself or within mutual activities with the teacher (5, p. 72).

Within working out an individual linguistic self-educational trajectory the student independently makes choice as for value and content of linguistic self-education. Thanks to this choice he or she realizes and accepts personally meaningful aims of linguistic self-education and their integration with motives for linguistic self-educational activities, which enables student's formation as a subject of his or her own linguistic self-educational activities. This technology makes sense of linguistic self-educational activities for the student, as these activities is based on potential resources of the student him- or herself, in particular, his or her ability of both creative transforming own activities and qualitative modifying his or her personality.

While elaborating an individual linguistic self-educational trajectory, in accordance with the goals of his or her on linguistic self-education, stipulated by his or her own self-educational needs, as a

future specialist, cognitive tasks and personal aspirations, independently elaborates the program and designs the algorithm of preliminary, executive and controlling actions for achieving certain linguistic self-educational goals; defines the directions of his or her linguistic self-educational activities; forms the training content according to personal value-motivational guidelines and understanding professional perspectives; detects optimal forms of work, timeframe and strategies of linguistic self-educational activities; implements the designed program, in the course of which he or she checks his aims, methods of actions, evaluates the relevance of selected means, etc.

Thus, the student works out a comprehensive action program for gaining a purpose, which in the aggregate determines the essence of an individual linguistic self-educational trajectory. We should turn the spotlight on the fact that autonomous tactical and strategic planning of an individual linguistic self-educational trajectory, which enables purposeful productive linguistic self-educational activities and allows correcting these activities at different stages of modelling and organizing, will become a pledge of student's acquiring the skills of planning linguistic self-education, which is an important element of his or her future professional activities.

In the course of training on individual linguistic self-educational trajectory the student takes the total responsibility for managing of his or her linguistic self-educational activities and their results. Within such self-management, which presup-

poses performing the functions of the teacher and learner by one and the same subject, the student analyzes the quality of his or her work and personal achievements by means of self-control and self-evaluation methods, detects typical mistakes and ascertains the reasons of failures in order to minimize the likelihood of their recurrence in the future, whereas methods of self-organization and self-stimulation favour the accuracy and sequence of self-educational actions and continuous maintaining a high level of learning motivation.

It is relevant to emphasize, that the effectiveness of student's self-management of linguistic self-educational activities significantly depends on teacher's proficiency, in particular, in terms of creating optimal conditions for realizing such self-management. Besides, despite the fact that within this process the teacher mostly acts as a supervisor, at all stages of student's moving along his or her individual linguistic self-educational trajectory, it is necessary to perform mutual reflective-diagnostic activities in order to detect and overcome possible difficulties in time.

If the student's learning autonomy skills are underdeveloped, his or her linguistic self-educational trajectory is built together with the teacher. In this case the pedagogue executes the functions of consulting, coordinating, correcting and stimulating, which provides for the student's individual zone of creative self-development. While working out the student's linguistic self-educational trajectory the teacher should take into consideration the student's individual psychological

peculiarities, which are as follows: cognitive potential (the ability of acquiring knowledge, gaining skills and using them for resolving linguistic self-educational tasks); creativity (analytical abilities for generating new knowledge); orientation of the motivation for making progress or avoiding failure; the vector of linguistic self-educational for process or result; the level of self-esteem, etc. The aforementioned peculiarities to a great extent stipulate successful constructing an individual linguistic self-educational trajectory.

While elaborating linguistic self-educational trajectory (individually or in small groups, depending on specific requirements, individual needs, peculiarities and tasks of students) it will be reasonable to use the model of personality growth "GROW", which presupposes setting an aim (Goal), checking its attainability (Reality), analyzing all possible variants of actions (Options), cultivating drive to work (Will)» (3, p. 81–82). In such a case the teacher, firstly, helps the student to specify his or her purposes as for linguistic self-education and to realize the importance of achieving them; secondly, to analyze the situation and all the factors that favour or hinder from gaining these goals; after that it is essential to help students to make a list of possible ways of achieving aims by means of prompting questions technique; and then to outline a step-by-step action plan of achieving goals with setting time-frame as well as selecting optimal methods of controlling and evaluating results.

In order to raise the degree of student's responsibility for the result of mastering a foreign language in the

course of linguistic self-education within an individual linguistic self-educational trajectory, in accordance with cognitive-behavioral psychological training methods, it is relevant to sign a special learning contract between the pedagogue and student, which will contain the tasks of each party.

The range of the student's individual linguistic self-educational actions can also be expanded by means of applying project technologies. The educational project presupposes searching for subjectively new ways of filling the gap between knowledge and unawareness by means of self-education. It allows building an integral self-educational process – beginning with setting self-educational goals and ending with realizing the sense and significance of gained results. Within the scope of working out a project the teacher exerts pedagogical influence on the student beyond the classes in practical course of a foreign language. In this context the student acquires such linguistic self-educational skills as: modelling real linguistic self-educational situations, which are typical of professional activities and involve the student in artificial or natural foreign language environment; elaborating a mutual project with native-speakers, organized with the help of modern information technologies, which enables intercultural communication and broadens the frame of linguistic self-education process by means of including a social component in linguistic self-educational setting. In order to get completely involved in language environment of this sort, which presupposes solving a specific task, the

student should constantly acquire new knowledge; purposively develop all kinds of speech activities; practice newly gained skills as well as realize both a personal and professional need for mastering extra skills.

Conclusion. Thus, individual linguistic self-educational path and trajectory, which presuppose stepwise complicating the level of difficulty of proposed tasks, favour individualization of foreign language learning, enable student's gradual transition from reproductive to creative of developmental level of linguistic self-educational skills with gaining personal experience of linguistic self-educational activities.

References

1. Brooks K. You majored in what? Designing your path from college to career. – New York : Plum, 2010. – 352 p.
2. Mobility, education and life trajectories: New and old migratory pathways / K. Valentin, K. F. Olwig (Eds.). – New York : Routledge, 2016. – 130 p.
3. Parsloe E. Coaching and mentoring : practical techniques for developing learning and performance / E. Parsloe. – London : Kogan Page, 2016. – 352 p.
4. Perspectives from the European Language Portfolio / B. Kühn (Ed.). – New York : Routledge, 2012. – 208 p.
5. Walther A. Governance of Educational Trajectories in Europe: Pathways, Policy and Practice / A. Walther, M. Parreira do Amaral, M. Cuconato. – London : Bloomsbury Academic, 2016. – 352 p.

ETHNIC DESIGN AS MEANS TO DEVELOP AN ETHNIC IDENTITY BY THE STUDENTS OF THE HIGHER ART EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Alla Rudenchenko

pedagogical sciences doctor, docent, arts and crafts department dean,
monumental and decorative art cathedra professor
of Kyiv M. Boichuk Design, Arts and Crafts State Academy
E-mail: 0977797791@ukr.net, contact phone: 0977797791

***The goal:** substantiation of the theoretical basis for the ethnic identity development, specification of the main environmental approach to the ethnic design study, generalization of the methods to locate the aptitude for artistic design in ethnic style within future design specialists. **Methodology.** In order to create research scientific provisions the author uses the methodology of the bioenergetic and geographic determinism – social and biological ethnos understanding, represented in the national science by L. Humiilyov concept that describes ethnos as a natural, biological phenomenon. One can achieve social and biological understanding of the personal ethnos by self-understanding and ethnic self-identification – an apt personal understanding of the one's own ethnic culture, supporting the organic unity with one's own environment. **Scientific innovation:** the author substantiates the theoretical model of the design and educational environment in the higher educational establishments, taking into consideration: first, the paradigms of the new social movement – anti-globalism; second, the methodology of the bioenergetic and geographic determinism – a social and biological understanding of the ethnos through self-understanding and ethnic self-identification. **Conclusions.** The author clarifies the specifics of the environmental approach to the ethnic identity development within the students of the higher educational establishments by the means of the ethnic design. It is natural, that an ethnic environment is in the constant connection with the life environment, life aspirations, ethnic and national identity life.*

Keywords: ethnic design, ethnic identity, students of the higher art educational establishments.

***Цель работы:** обосновать теоретические основы этнической идентичности, отделить как приоритетное экологический подход к обучению этнодизайна, обобщить способы выявления способностей к художественному проектированию в этническом стиле в будущих специалистов дизайна. **Методология.** Для разработки научных положений исследования избранна методология биоэнергетического и географического детерминизма – социобиологической понимания этноса, представленная в отечественной науке концепцией Л. Гумилева, который считает этносы естественным, биологическим феноменом. Социобиологической понимание своего этноса достигается методами самопознания и этниче-*

скої самоідентифікації – адекватного розуміння культурою свого етносу, підтримка органічного єдності з своїм ландшафтом, середовищем. **Наукова новизна:** обґрунтована теоретична модель дизайн-освітнього середовища в вищому художественному навчальному закладі з урахуванням: во-первых, парадигми нового соціального руху – антиглобалізму; во-вторых, методології біоенергетичного та географічного детермінізму – соціобіологічного розуміння етносу через самопізнання та етнічну самоідентифікацію. Висновок. Виявлені особливості середовищного підходу до розвитку етнічної ідентичності у студентів вищих художественних навчальних закладів засобами етнодизайну. Естетично, що етнічне середовище знаходиться в органічному взаємодії з життєвим простором, життєвими прагненнями, життєдіяльністю етнонаціональної особистості.

Ключевые слова: етнодизайн, етнічна ідентичність, студенти вищих художественних навчальних закладів.

Мета роботи: обґрунтувати теоретичні основи розвитку етнічної ідентичності, виокремити як пріоритетний середовищний підхід до навчання етнодизайну, узагальнити способи виявлення здібностей до художнього проектування в етнічному стилі у майбутніх фахівців дизайну. **Методологія.** Для розроблення наукових положень дослідження обрано методологію біоенергетичного та географічного детермінізму – соціобіологічного розуміння етносу, що представлена у вітчизняній науці концепцією Л. Гумільова, який вважає етноси природним, біологічним феноменом. Соціобіологічне розуміння свого етносу досягається методами самопізнання й етнічної самоідентифікації – адекватного розуміння особистості культури свого етносу, підтримка органічної єдності зі своїм ландшафтом, середовищем. **Наукова новизна:** обґрунтовано теоретичну модель дизайн-освітнього середовища у вищому мистецькому навчальному закладі з урахуванням: по-перше, парадигми нового соціального руху – антиглобалізму; по-друге, методології біоенергетичного та географічного детермінізму – соціобіологічного розуміння етносу через самопізнання та етнічну самоідентифікацію. Висновки. З'ясовано особливості середовищного підходу до розвитку етнічної ідентичності у студентів вищих мистецьких навчальних закладів засобами етнодизайну. Природно, що етнічне середовище перебуває в органічній взаємодії із життєвим простором, життєвими прагненнями, життєдіяльністю етнонаціональної особистості.

Ключеві слова: етнодизайн, етнічна ідентичність, студенти вищих мистецьких навчальних закладів.

Current complicated social and economic situation requires the creation of a new study and upbringing conceptual model. We can create such model based on the new philosophic and psycho-pedagogical scientific knowledge branch of

the ethnic design. Pedagogues should realize that a productive creative activity of the students is the activity, which forms additional motives, personal qualities that help to achieve ethnic design artistic results, to form the activity ways in the revived authentic artistic crafts branch. This art and labor activity needs the active functioning of the sensory and mental processes.

Folk art influence on the personal awareness development, aesthetic preferences, and moral values was the subject of the scientific research by V. Butenko, I. Zyazun, G. Vasyanovytsch, V. Tytarenko, V. Fiol etc. E. Markov, L. Masol, N. Myropolska, O. Rostovskiy, O. Rudnytska, G. Tarasenko and others study this subject in art education context. Despite the fact that the educational plan for the students of the higher educational establishments generally includes folk art skills, arts and crafts, design, the researchers acquired insufficient information using the basis of the integrated, interdisciplinary approach as an ethnic design sub-discipline. No Ukrainian scientist has dedicated special research to the subject of the national and ethnic identity development with the help of the ethnic design yet.

The goal and the task: the foundation of the theoretical ethnic identity development basis, the specification of the main ethnic design study approach, the generalization of the methods to identify the future design specialists that have artistic design aptitude in the ethnic style.

The main subject. The specialists analyzed the empiric experience of the ethnic design aptitude detection among the

higher art educational establishments' students in the context of the ethnic genesis theory by L. Humiilov. According to the theory, the ethnos is a collective of the individuals that opposes itself to all other collectives. Ethnos is more or less stable, although its existence in the time is finite.. It is difficult to find some real feature in order to define ethnos, except the recognition of each individual: «we are one way, the rest – the other». Ethnic genesis is the disappearance and appearance of the ethnos, the creation of the principal differences between them and the character of the ethnic succession.

L. Humiilov also states that ethnic structure always appears under the definite and unique circumstances, in another environment, which leaves a trace on the further development [1]. According to this, the particular environment, organically connected to the ethnic group, predetermines the natural aptitude among future ethnic design specialists. Thus, the ethnic design formation that takes into account the peculiarity of the national form and décor corresponds completely to this important statement from ethnic genesis theory by L. Humiilov.

The biochemical energy of the biospheric living matter sustains the system connections in the ethnos and the unity of the ethnos. The passion of the gifted individual determines the consumption of the energy to maintain the connections. Humiilov considers the cosmic energy (passionary) impulses, which create *passioneries*, to cause the appearance of the new ethnos. The passionaries are the source of the new genetic traits that

appear as a mutation result. Consequently, a passionary spirit, high aspirations, the capacity for self-sacrifice or sacrificing others in the name of the real or illusionary goal characterize them. Passionary spirit gives historical dynamics and energy to the ethnos [5]. Thus, it is important to consider the aptitude of the future ethnic designers as a «God's gift», a passionary phenomenon.

We may consider the ethnic identity an inner quality of the ethnic personality, which has the characteristics of the ethnic design gift – the ability of the art projection in the ethnic style. It is possible to describe the ethnic identity as a «living matter», the passionary impulse the trajectory of its development. Ethnic pedagogy of the different educational systems record the empirical experience of the ethnic design aptitude detection as a «God's gift», caused by «passinary impulse». Thus, V. Makhinov, while analyzing the empiric experience of the German folk pedagogy admits that German pedagogic traditions represent their material and spiritual culture, embodied in the «folklore, folk customs, fests and rituals, folk games»[4]. However, this researcher has no goal to find out the features of the different ethnic groups that lived on German territory. That is why his research papers do not describe, for example, the ethnic formation and decoration peculiarities of the ukr's that developed in the organic union with the environment of the Rugen Island.

V. Kramar actualizes the empiric experience of the Ukr ethnic group in her study *Ethnical and cultural development of*

the personality in P.Chubynskiy's educational and pedagogical legacy (1839-1884). The author discovered a new retrospective in the development of the Ukrainian ethnic culture – from the German-Slavic tribes of the Northern Germany, Rugen Island in particular. The Ukran tribe (German Vucrani, Wocranin) lived in the deserted lands between North-European dry land and Baltic Sea. People started calling this territory «Ukraine» (German. Vocronin, Ucraina, Ukera, Ucu) (researcher E. Nippert) [6]. The authentic traditions of the Pallabic Slavs, Slavic-German tribes are still barely undiscovered by the ethnic design researches, although the traditions have a direct relation to Ukrainian ethnic style of the form creation and decoration. The artifacts at the Ukranenland (German) – an archeological museum-village, an open-air museum in Torgelow, Northeastern Germany (Mecklenburg-West Pomerania), Brandenburg, preserves this style. The students and the teachers of the higher art educational establishments have an opportunity to start a joint study of the museum exhibits and their comparison with the exhibits from the Ukrainian ethnographic museums.

We substantiate the ethnic design aptitude by considering theory of multiple intelligences by an American psychologist H. Gardner, first publicized over three decades ago in his book *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. The theory has a worldwide recognition, as one of the most innovative theory of the human intelligence studies. According to Gardner, humans do not have a single in-

telligence (usually called g factor, short for general intelligence). In fact, while being unique creatures, we, humans, have a number of relatively autonomous intelligences. The intelligences are of the equal importance. More so, one of the intelligences can be dominant, while others are «dormant» [2]. H. Gardner proposed nine relatively autonomous intellectual abilities: verbal-linguistic, logical-mathematical, musical-rhythmic, bodily-kinesesthetic, visual-spatial, interpersonal, intrapersonal, naturalistic, existential intelligence.

For example, visual-spatial intelligence is a heightened ability to perceive pictures and images that result into precise visual world imagination and personal visual impressions recreation. Improving sensory-motoric perception develops this intelligence. A painter, a sculptor, an architect, a gardener, a cartographer, an engineer and a designer – all transfer their imaginary images onto the things they create or change. Visual perception combines with previous knowledge, experience, emotions and images, allowing the creation of the new vision for other people.

People with developed visual-spatial intelligence are able to keenly perceive colors, lines, state, shapes, space and connection between these elements. It means that the ethnic design aptitude for form creation and décor is an integral personal quality, which manifests in mutual improvement of the visual-spatial, naturalistic and existential abilities within the future design specialists.

Based on the theory of multiple intelligences, there is the «multiple intelli-

gences» network of the educational establishments, which acquired a vast experience in finding the individual intellectual abilities, particularly characteristic to future ethnic design specialists, – it is the synthesis of the naturalistic, visual-spatial and existential abilities (see Table 1).

In personal creative process a designer tries to correlate the infinite plethora of the lines, sizes, light and shadow play, technical shapes, created by the external, object reasons, subject to the laws of nature, with perception peculiarities of an individual. People are well aware of the influence on human by the size, proportion, color and light resolution of the objective-spatial environment. And the designers skillfully apply this knowledge in their creative process.

In personal construct theory, G. Kelly uses the term *personal construct* that is functionally similar to *metaprogram* term. Personal construct is a manmade evaluation etalon, with the help of which an individual understands the objects, the similarities and differences between them and others. [9]. Future ethnic designers possess such personal constructs. The originality of their personal constructs is in the fact that the ethnic and cultural environments of the Ukrainian historical and ethnographical regions create them.

The environment (social, natural) affects the future designers, contributes to the formation of certain cultural examples. That is why we can assume that individual conciseness remembers the appearance and the structure of the object environment. They influence metaprogram creation and the human in one's life,

Table 1

The abilities of the ethnic design student and their characteristic qualities

Abilities	Characteristic qualities
Existential ability – the ability and tendency to question the life, death and other existential manifestations of the essential human existence forces	Asks the question «Who an I»? Interested in supernatural, everything beyond subjective worldview; asks about the meaning of life. Follows folk traditions, interested in the sources of the ethnic culture, knows prayers, uses them according to confessional traditions, knows and applies meditation; attends religious establishment; adheres to religious holidays.
Natural ability – the ability to sense organic unity with the nature, «living matter»	Competent in recognition and classification of different flora and fauna kinds in the natural environment; sensitive to natural phenomena and precipitation, clouds, mountains formation etc.; interested in bionic constructions; show a tendency to landscaping, park art.
Visual-spatial ability – the ability to keenly perceive apparent-spatial world (hunter, scout or guide) and transfer the perception into images (designer, architect)	The ability to differentiate colors, perceive spots, lines, silhouettes, shapes, space and relations between these elements The ability to clearly imagine optical or spatial ideas in graphical form and the appropriate orientation in the spatial matrix. The need for form creation and décor in the ethnic style, to use color gammas and symbolic ornaments< while considering historical and ethnographical regions.

while choosing a certain object environment, transforms the object environment according to personal dominant cultural examples, representing personal qualities, world apprehension.

Therefore, it is possible to create pedagogically efficient environment not only for effective study of the ethnic design, but also for the pedagogical diagnostics of the students' aptitude development level for the artistic projection of the object environment in the ethnic style. This is important for the designers that work in the ethnic design field. Their goal is to transform object environment according to national cultural examples and traditions. The existence of worldview basis, predetermined by the object environment provides the base for the quick and adequate mutual understanding between the members of the ethnos. At the individual

level, it provides personal self-identification: helps to find the group a person belongs to, and to control personal structure and direction. «In the art the term *classics* represents this basis. In classical achievements social and cultural situations have a clear definition, obvious and acceptable for the majority of the audience» [3, p. 13].

It is problematic to master ethnic design, if students have no «trust» in the ethnic environment, personal ethnic traditions. It shows the emotional inferiority, incomplete formation of the cultural idea, dynamic imbalance between the reception and the provision of the information (verbal, sensory, structural), inability for project actions. Upbringing through the folk culture, ethnic and cultural environment provide the love for the nation.

Because e of this, the environmental

approach is socially necessary condition for the ethnic design study by the students on the current stage. We perceive the modern social and cultural phenomenon of the ethnic design as a functional and aesthetic harmonization of the visual and informational space and folk traditions in the *human-environment* relation, in the diversity, represented by such connection..

In the «human-environment» relation, the highlighted term *personal space* is essential for personal life and activity. Personal space has an important part in the context of the harmonic interrelations and optimal realization of the personal energy potential. The solution of the «finding one's place» problem, the actualization of the corresponding environmental natural perception happens by the provision of the flexible design system. During this, the scientific prediction of the surrounding influence on the personal and environmental formation is important. Personal environment is also an important psychologic and pedagogic condition for the development of the Ukrainian design education theoretical model.

Artistic evaluation of the students' creativity development level in ethnic style includes the motivational sphere, providing the realization of the positive motivation necessity and stimulation to acquire artistic skills; cognitive sphere, providing each student's intellectual and personal artistic skills direction, methodic action sequence to solve personal artistic tasks. Informative-active sphere provides the students with artistic skills during the study, real modeling tasks, in par-

ticular artistic by the content and form, thus developing the artistic skills in different fields of the professional training. Evaluative-reflexive sphere provides the correction of acquired artistic skills improvement methods based on diagnostics, evaluation and self-evaluation of the results by the students.

To provide pedagogical diagnosis of the students artistic creation development level in ethnic style it is necessary to follow pedagogical conditions –encouragement to do independent activities, for the stimuli to develop strong will of the students, encouragement for self-improvement, creating the aspiration to complete the study tasks and personal artistic tasks in the educational establishment in time, properly, while following personal duty and responsibility.

Let us formulate the oriented pedagogical conditions: positive psychological climate of the artistic students community during the study; the possibility to develop reflexive abilities of the students: self-evaluation, self-improvement, the discussion of the personal tasks results, understanding of the social-artistic values, intellectual possibilities: free and original thinking, search for the new ideas, logics, high erudition, argumentation skills; individual-personal qualities: independence, communication, emotionality, integrity, talent sense etc.; moral qualities: honesty, kindness, willpower, organization, efficiency, purposefulness, adherence to principles, responsibility; artistic-creative: developed fantasy and imagination, intuition, the ability to see unusual in the mundane, inspiration, free

artistic self-expression. The student should consider artistic study goals, realization be each student «Will I be able to reach my goal? ». The affirmative answer to these questions informs about the possession of the artistic skills by each individual.

The second pedagogical condition is the dialogue cooperation *student – teacher*, as a study part that provides having such mandatory artistic activity skills as *analysis through synthesis, brainstorming*, and empiric knowledge improvement methods: associations, comparison, generalization, abstraction.

The third pedagogical condition is the development of the student's reflective position i.e. the use of the self-evaluation and self-analysis of a certain activity progress. Pedagogical reflection is a personal vision in a creative position that influences the creative personality, while activating the subject to gain knowledge, skills, and qualifications in certain specialities, artistic in particular. I. Negovskiy defines the actions that indicate an advanced reflection and skills: analysis of the possible task solutions; self-evaluation of the readiness to solve the task; transformation of the study task into creative. [5]. Therefore, during artistic skills development it is necessary to take into account the interaction with the fellow students and teachers and to designate the end goal. It is also important to predict personal abilities in the further development of the personal skills quality.

The fourth pedagogical condition is the creative activity of the future designers that teaches the independent solution

of the practical tasks and the analysis of the difficult situations. The activity provides the students with the knowledge, skills, qualifications and methods that are crucial for the further self-improvement of the identity. The analysis of the modern designer study plans confirms that the independent activities of the students take around 45% of the academic time (according to the Bologna process, this number should be 50-55%). This work amount causes the constant learning and independent learning of the most academic subjects in accordance with the speciality study plan and with the specificity of the art. Thus, the students works without the direct involvement of the teacher, but under the mediated supervision of the teacher.

The fifth pedagogical condition is the systematic conduction of the creative trainings, among which the *master class* is one of the most distinguished and the best achievements in the professional activity. The master class greatly improves the level of the creative skills and leads to the increase of the creative activity interest and the need for such activity. Trainings bolster the development of the abstract and logic thinking, train the brain, and develop a number of rather necessary psychological qualities, such as willpower, self-improvement, and discipline. Most importantly, trainings are a peculiar technology to form the creative skills. Practical development of the creative skills should begin with the study of the theoretical and practical subjects. Students should apply the acquired skills during the creation of the unique artistic piece.

Hereby, pedagogical conditions, defined by the functions, content and structure of the future designer professional activity, use three approaches: systematic, administrative and technologic [7]. The systematic approach, considers the professional activity in terms of the integrity, functionality and organization. Administrative approach provides the prognosis and the management of the activity, the monitoring and diagnostics of the research and results. The technologic approach highlights the skill to apply the advanced «know-how» technologies, in particular with the help of the CAD automatic design system.

We share such positive instructions of the famous researchers and the main factors of the pedagogical conditions. The conditions assist the detection of the creative skills within the students: the creation of the creative environment during the pedagogical process; the application of the scientific, material and educational equipment (electronic books, special literature, access to the better works of art and design, artistic supplies: canvas, paint, brushes, solvent etc.); *student-teacher* and *student-students* cooperation, based on the creative communication; the development an implementation of the advanced technologies (software, first of all CAD automatic design systems); balanced government and self-government of the system as an academic (curricular) and extracurricular self-study; active involvement of the students into the scientific and research activity: conduction of the *master classes*, art subjects trainings; participation in the student exhibitions, re-

public and national forums.

Regrettably, ethnic pedagogy pays not enough attention to the matter of the detection and pedagogic support to the ethnic genius within the representatives of a certain ethnic group. Nevertheless, the folk sayings describe a genius as a «Jack of all trades, master of none», who «goes with the flow». We think that such aphorisms demonstrate the traditional folk attitude towards genius, which is similar to our modern definition of the ethnic design aptitude within the students of the higher art educational establishments.

Conclusions. Hence, ethnic design study positively influence the complete development of the design and creative aptitude within the students in the higher art educational establishments. It is pedagogically sound to emphasize the meaning of the personal-value object-development environment for the location and development of the gifted students' skills. Our priority task for the achievement of the goal is the clarification of the term *axio-environmental diagnostics* as the experimental situations creation method, design activity method, which is efficient for the pedagogical diagnostics of the aptitude for the design-artistic activity within the students.

References:

1. Humilyov L.N. Etnogenez I bisfera Zemli / L. N. Humilyov. – M.: Eksmo, 2007. – 736 s.
2. Gardner H. Struktura mnozhestvennogo intelekta / Howard Gardner. – M.: «Williams», 2007. – 512 s.
3. Zyazun I. A. Pedagogika i psikhologiya profesynoi osvity: rezultaty doslidzhenn' i

- perspektyvy / I. A. Zyazun, N. G. Nytkhalo. – K. : Akad. ped. nauk Ukrainy ; Int-t pedagogiky i psykholohiyi psikhologii prof. osvity, 2003. – 678 s.
4. Klepko S. F. Kontsepsiya integratyvnoi osvity / S. F. Klepko // Tekhnologiyi integratsiyi zmistu osvity: rb. nauk. pr. – K.-Poltava: NMCZO, 2002.. – Vyp. 1. – S. 83-99.
 5. Megovskiy I. V. Osoblyvosti refleksiiv navchalnoy diyalnosti v uchniv starshoi shkoly [Elektronniy resurs] / I. V. Negovskiy // Visnyk Chernigivskogo drezhavno-go pedagogichnogo universytetu: zb. nauk. prats`. Seria «Pedagogichni nauky». – 2008. – № 5. – Rezhum dostup: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2011_90/Negovsky.pdf
 6. Makhinov V. M. Tradytsiyi vykhovannya v nimets`kiy narodniy pedagogiziti: avtoref. dys.... kand. ped. nauk: 13.00.01 / Makhinov Viktor Mykolayovych; Kyivskiy universytet im. Tarasa Shevtchenka. – K., 1993. – 23 s.
 7. Orlova O. O. Ekologichniy factor formoutvorenniya v dyzaini: avtoref. dys.... kand. mystetstvoznavstva: spec. 05.01.03 / O. O. Orlova ; Khark. derzh. akad. dyzainu i mystets. – Kh., 2003. – 20 s.
 8. Shnyrelman V. A Lev Humiilyov: ot «passionarnogo napryazheniya» do «nesovmestimisti kultur» / V. A. Shnyrelman // Etnograficheskoye obozreniye, 2006. – № 3. – S. 8-21.
 9. Kelly G. A. The Psychology of Personal Constructs. Volume 1: A Theory of Personality. Volume 2: Clinical Diagnosis and Psychotherapy. – New York: Norton. 1955. – 345 p.

LIGHT-TECHNICAL EQUIPMENT IN THE CONTEXT OF THE OBJECTIVE-SPATIAL ENVIRONMENTAL ARTISTIC EXPRESSION THE DETECTION OF THE APTITUDE FOR THE ARTISTIC DESIGNING IN THE ETHNIC STYLE WITHIN THE POTENTIAL DESIGN SPECIALISTS

Sergey Chyrchyk

doctor of pedagogical sciences, docent, vice-rector for scientific work
(Mykhailo Boichuk Design, Arts and Crafts State Academy)
chyrchyk@ukr.net

***The goal.** The research of the light-technical devices as a means of the object-spatial environment's artistic expression. The emphasis is on the basic matters of the landscape lighting design. **Methodology.** The use of the analytic analysis and projects methods. This approach allows focusing on the basic matters of the light-technical designing and lighting design essentials that can optimize the design process in the work of the light designer. **Scientific innovation.** The complex research of the light design application to create the appropriate psychological and aesthetic effects in the landscape lighting. **Conclusions.** Light design is the creation process of multilevel systems from different lighting devices that simultaneously solve functional, aesthetic and emotional tasks according to the purpose of the object. The research results of the light-technical devices application in design may be used in the work of the design practitioners, specialists in the related fields, teachers of this or related subjects as well as postgraduates that work in this area.*

Keywords: light design, lighting, light-technical devices, landscaping design.

***Цель.** Исследовать аспекты использования светотехнических средств в контексте средств художественной выразительности предметно-пространственной среды. Акцентировать внимание на базовых вопросах проектирования ландшафтного освещения. Методология исследования заключается в использовании методики аналитического анализа и метода проектов. Данный методологический подход позволяет рассмотреть базовые вопросы светотехнического конструирования и основ проектирования освещения, которые могут оптимизировать процесс проектирования в работе светодизайнера. **Научная новизна** работы заключается в комплексном исследовании вопросов светового дизайна в контексте создания желаемых психологических и эстетических эффектов в ландшафтном освещении. **Выводы.** Световой дизайн – это создание многоуровневых систем из различных осветительных приборов, которые одновременно решают функциональные, эстетические и эмоциональные задачи в соответствии с назначением того или иного объекта. Проведенные исследования практического использования светотехнических средств в дизайне могут быть использованы в работе практикующих дизайнеров, специалистов родственных специальностей, преподавателей этой учебной дисциплины или родственных с*

ней, а также аспирантов, работающих в данном направлении.

Ключевые слова: светодизайн, освещения, светотехнические средства, ландшафтное проектирование.

Мета. Дослідити аспекти використання світлотехнічних засобів у контексті засобів художньої виразності предметно-просторового середовища. Акцентувати увагу на базових питаннях проектування ландшафтного освітлення. **Методологія** дослідження полягає у використанні методики аналітичного аналізу та методу проектів. Даний методологічний підхід дозволяє розглянути базові питання світлотехнічного конструювання та основ проектування освітлення, що можуть оптимізувати процес проектування у роботі світлодизайнера. **Наукова новизна** роботи полягає у комплексному дослідженні питань світлового дизайну у контексті створення бажаних психологічних та естетичних ефектів в ландшафтному освітленні. **Висновки.** Світловий дизайн – це створення багаторівневих систем з різноманітних освітлювальних приладів, котрі одночасно вирішують функціональні, естетичні та емоційні задачі відповідно до призначення того чи іншого об'єкта. Проведені дослідження практичного використання світлотехнічних засобів у дизайні можуть бути використані в роботі практикуючих дизайнерів, фахівців споріднених спеціальностей, викладачів цієї навчальної дисципліни чи споріднених з нею, а також аспірантів, що працюють у даному напрямі.

Ключові слова: світлодизайн, освітлення, світлотехнічні засоби, ландшафтне проектування.

Introduction. In the social and cultural aspect, light design is the reflection of the aesthetic preferences and the technical-economical possibilities of the period, which contains all the artistic-imaginative, cultural and functional aspects of the art.

National renaissance and cultural changes in Ukraine today, the genuine aspiration to integrate into the EU require updating the professional contents of the design education to meet the modern economic, social and art-cultural standards. In this regard, there is an actual urgent need for the innovational implementation of the modern lighting technologies, as analogues to the best works of the foreign light design masters.

Highly professional light design, as a part of modern Ukrainian society, can, to our mind, make Ukraine closer to the worldwide community and advocate the Ukrainian traditions and originality on the new aesthetic and technical levels.

Task formulation. In scientific literature, we see a number of works that represent basic matters of the lighting art design. For example, [1] represents the definition of the theoretical basis and application methods for the light installations in the compositional image design of the urban space; [2, 3] represent the light design research from the positions of the space organizing concept-making factor.

The monograph by V. Abyzov [4] represents the evolutionary development of the architectural-building systems, the creation of their modern design and improved classification, the definition of the formation and development principles.

The scientific works of the above-mentioned authors show different approaches to the understanding of the design process (including lighting) in the artistic component system. Nevertheless, not a single complex research in Ukrainian scientific literature has represented the light design in the context of the modern scientific ideas about the methods and the means of the technical lighting implementation in the interior and landscaping design.

We thoroughly describe the positioning of light technique basis as light-technical design means in [5, 6]. In this material, following our research, we represent the most important, separate, to our mind, aspects of the landscaping lighting design.

The results. Before defining the basic landscaping lighting types, it is necessary to define the following backlighting types:

- general-pouring light;
- accenting backlighting;

With the right balance between the pouring light and the lighting emphasis, it is possible to reach high artistic qualification of the lighting design, highlight the main elements and the focal points of the picture, and form smooth transitions to the secondary elements.

There are following landscape lighting types [5]:

- general lighting;
- architectural lighting;

- plant elements backlighting;
- water objects backlighting.

General lighting.

Area light design using skillfully chosen and placed lighting devices (different in construction and design lamps, spotlights, pendant lamps, sconces, decorative supports, bollards, etc.) highlights the planning, the location of the playgrounds, walkways, alleys and access roads.

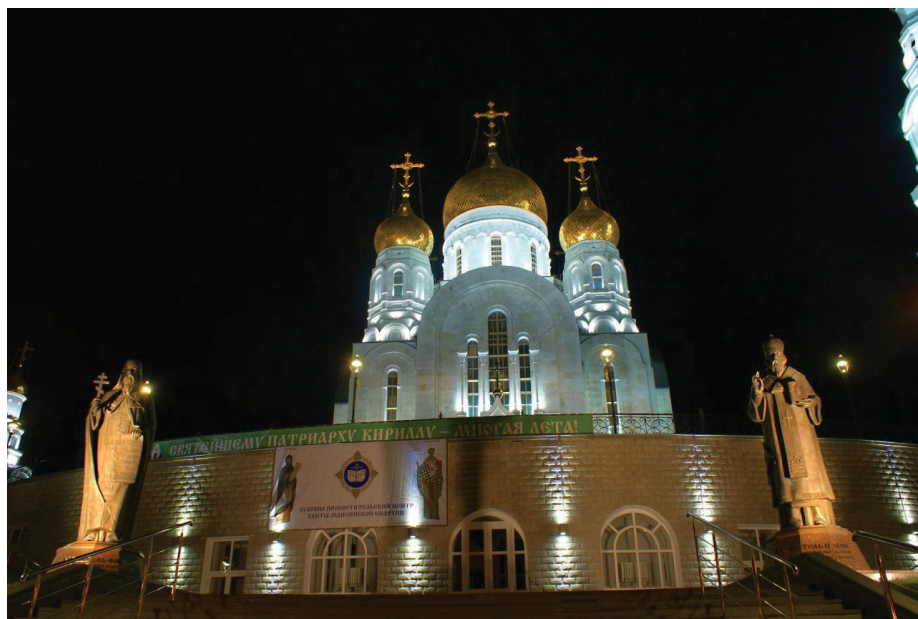
Exterior lighting.

The effective light design can highlight the advantages of the building's architecture, separate elements, wall and roof feature, emphasize the beauty and originality. The designer picks elegant and beautiful house lighting devices, mounts them on the walls and awning of the building, and sets them on the ground, attempting to combine different lighting types.

We use the architectural building lighting to create the original looks, to show the architectural object or to highlight a certain part of the building under the necessary angle. The professional installment of the light-technical equipment allows making any building the center of attention.

During the architectural lighting design, we consider: first, architectural form, construction, proportions; second, the transition type from one architectural component to another; third, the color. This is a difficult engineering task. Nevertheless, using the modern technological achievements, we can turn almost any idea into reality.

The artistic lighting of the buildings requires the professional approach and

Pic.1. Pouring lighting of the building [5].

high-quality lighting equipment. Modern devices allow the creation of the painting formation on the building walls, a unique sensory backlighting and dynamic lighting. It is also possible to change the direction, intensity and color saturation. Such technologies enliven the buildings; fill their exterior surfaces with plethora of the living images and objects.

There are three well-known main building lighting methods [5]:

Pouring lighting used to light the whole building and applied to light large, mostly non-residential, objects. Using the powerful spotlights, placed on the ground or nearby objects, streetlights, we illuminate the building or the particular facades to demonstrate the general appearance of the building. This architectural lighting is for emphasizing the form of the object,

highlighting the original details. Pouring lighting particularly befits churches and cathedrals, the places not teeming with activity in the evening and at night (see pic.1).

Local lighting– the lighting equipment illuminate separately the most pronounced parts of the exterior and highlight the structure of the building. Local lighting is possible due to the directed light spotlights systems, located directly on the building exterior. Designer use the lighting to illuminate balconies, perches, balustrades and friezes (see. pic. 2).

Hidden lighting is relatively new lighting type. The lighting systems do not illuminate the surface of the building; instead, they create a personal light picture that can repeat the architecture of the

Pic. 2. Local lighting of the building [5].

building, as well as create decorative compositions on the building.

Landscaping design is impossible without the plants that also gain a lot with the direct lighting. Trees, shrubs, flowers, lawns and flowerbeds can «shine» in the new light under the right light design. The designers pick the light sources, their height, power and direction, while considering a number of the circumstances: the size and the shape of the plants, the feature of the trunks and the leaves, their light absorption and seasonal change.

Water objects lighting.

Landscaping design literally changes the looks when designers use the water objects lighting: natural and artificial ponds, waterfalls, streams, lakes, foun-

tains and pools. Although the landscaping design of the water objects is the most difficult due to certain technical requirements, but with the right approach, this design creates marvelously beautiful objects.

Trees, shrubs and flowerbeds lighting techniques

Depending on the purpose and considering the season, designers use different lighting equipment that can recreate the form and natural color as exactly as possible to illuminate plants. Specialists recommend illuminating individual trees, shrubs and flowers also groups of plants with the incandescent lamps or the mercury lamp highlights. Mercury lamps give the nice turquoise color to the leaves. It is

Fig. 3. Hidden lighting of the building [5].
Plant elements lighting.

possible to use the ability of the different light sources to give their own unique effect in order to create new interesting color compositions. For example, we can illuminate one tree group with mercury lamps, another with incandescent lamps, and the flowers with luminescent lamps.

Designers place the lamps under the crown, on the trunk or on the ground under the crown besides the tree or the shrub to illuminate them. The first and the second lighting methods are effective for the illumination of the plants and the trees. It creates the illusion of the plants glowing from the inside and, at the same time, positions them clearly on the background of the dark edifice or the sky. Lighting from below is good for emphasizing the shapes of the trees.

We use incandescent lamps to illuminate autumn shades of red and yellow. In winter, it is a good idea to illuminate the snow-covered tree branches with the color light sources or with the technique of lighting the deciduous trees by the ray of light from the background. The ray be-

comes a kind of base, which emphasizes the outlines of the branches with the thin dark silhouettes. The rays of light directed upwards are good for illuminating white birch trunks.

In the park environment, we should correctly interchange the most important light-emphasized nodes (entrances, central squares, architectural dominants etc.), the most beautiful plant life, shaded massifs and lawns (obscuring the less important parts). We should also create colorful and volumetric contrasts, because the contrast is in the basis of the visual perception. The side lighting of the separate most striking trees or tree groups, on the dark green massif background, is very interesting. In some cases, the designer benefits from completely illuminating the small tree, in other, from creating one or few colorful bright spots on the crown of the big tree.

From the experience, we know that the LED and mercury lamps are good for lighting the trees. 8-12 m high trees require at least 2-3 spotlights.

Pic. 4. Bangkok Fire Park [5].

Decorative lighting of the flowerbeds has the distinct characteristics. The pouring lighting is the main in illuminating the flowers and the lawns. The correct selection of the light source spectral composition, considering the flowerbed color, is very important. Generally, white light illuminates the flowerbeds to prevent the distortion of the natural plant color. Sometimes, in order to emphasize the color of the flowers, the designer uses light sources of the same tonality (sodium for the red color spectrum, mercury for the blue spectrum). Moreover, in any case the illumination level must provide the normal color perception of the plants. For the lighting of the flower gardens, flowerbeds and lawns, specialists recommend mushroom-shaped, umbrella-shaped, bell-shaped lamps and LED floor lamps, placed on 1.5-1.8 m height.

We use the outline lighting to illuminate the trees with the interesting crown shape and the park edifices with a curious silhouette, for example, the attractions, park entrances etc. Light lines and gas tube writings may play a role.

To illuminate the volumetric edifices, obelisks, decorative sculpture, separate trees and shrubs the specialists also use the directed light sources – spotlights on the low supports, in the ground or in the special concrete slots. It is very convenient to illuminate of the trees, bordered by the dense low shrubs that hide the spotlight from the public.

The standards of the light sources placement inside the building are especially high during the lucid illumination of the modern architecture. The light sources have two functions: utility (inte-

Pic. 5. Munich Olympic Park [5].

rior lighting) and architectural – creating the exterior light appearance of the building or the whole complex.

For the sliding ray lighting, designers use the light sources, placed directly on the object or in its close proximity.

Modern glass pavilions that function as giant lamps in the evening are widespread in the parks. The pavilions look especially beautifully near the water, when the surface, reflecting brightly lit building, emphasizes the contrast and the color play accompanied by the bright water reflections.

A prominent example of such lighting is the 70000 square meters dome, built out of steel wires grid and transparent plastic plates over the Olympic Stadium in the Munich Olympic Park. The dome becomes a giant lamp in the evening (see. pic. 5).

Despite the giant size, the dome gives the impression of lightness, emphasizes the spatial design of the complex, defining the architectural appearance. The lighting cover of the bold architectural forms rises to the sky. The forms, emphasized by the dark background of the mountains and sky, surround the Olympic square with the flags of the Olympics

participating countries in a semi-circle, creating a unique fantastic picture. On the southern side there is a vast surface of the artificial lake with the snow-white fountain streams and a picturesque hill with illuminated multicolored shrubs.

During the green area lighting design, we should pay great attention to the developing and creating attractive forms of the lamps (lights supports) that should be proportional and harmonically blend with architectural environment not only in the evening, but also during the daytime, when they become small architectural forms. The supports should be light and elegant, they should harmonically fit into the natural environment.

For the maximal effect of the plant life lighting, it is necessary to clearly realize certain basic properties of the plants. Foremost, they are the textural qualities of the trunk, the branching, the shape of the leaves, the seasonal colors, the thickness, the transparency of the crown, the shape and the color of the bloom, the growth rate of the plant. We select the lighting techniques using these properties.

If a tree has a thick, non-transparent crown, then the lamps should be on some

Pic. Decorative tree lighting [5].

distance from it in order to provide the pouring lighting of the crown from outside. If the crown is transparent, the lamps should be it the immediate proximity and they should shine inside the crown, providing the glowing of the leaves. Highlights with the concentrating optics illuminate high cone-shaped trees (firs, cypresses) from 5-10 m distance. Spot devices are good for illuminating palm trees. During the illumination, one device emphasizes the structure of the trunk and the other devices illuminate the crown.

Illuminating the round-shaped trees with thick crowns (magnolia for example), it is possible to move the lamps a considerable distance from the tree. If we need to provide the view from different sides, the difference between the light rays of the lamps should be less than 35 degrees vertically to prevent the blinding effect: if it is not necessary, the direction of the light rays may be more horizontal. There is no need for the direction angle limitation if we use shrubs and small trees

to screen the lamps. However, we must prevent the bright spots (hotspots) from the appearing on the leaves. Such spots may cause maintenance difficulties, especially in our new gardens; it may result into reconfiguration or rearrangement of the lighting equipment. An ideal solution may be the application of the lamps with the adjustable height. Sometimes the illumination of the whole crown is impossible (certain Mediterranean, coniferous trees). In this case, the alternative solution is illuminating the lower part of the crown.

Deciduous trees of the middle area, for example, oaks, sometimes have a vast huge crown. The illumination if such crown sometimes require a large number of lamps.

Tree growth in the garden is a serious problem for the landscaping lighting system and causes seasonal maintenance. Except cleaning, readjustment, relocation of the lamps, sometimes it is necessary to remove the plants that hinder the work of the lighting system. During the system

installation, it is necessary to plan a cable reserve in order to simplify the possible relocation of the lighting equipment. In this case, it is advisable to use of the built-in lamps (uplights) for the older garden. In younger gardens, it is more efficient to use the low-voltage lighting systems with the lighting equipment on the spikes, which are easier to transport (due to electricity cables being closer to the ground).

In the most cases, while illuminating the trees, specialists use the lighting from below due to the obvious reason of the simple lamp placing process, but the lighting from above may give results that are more interesting. The lighting from above provides a more natural-looking lighting – the plants look like they would during the daytime, while with the lighting from below causes light and shadow to switch places. The lighting from above

creates the lesser general contrast, because it illuminates the horizontal ground surface that is bigger in radius, creating a better balance and emotional impression. Besides, with the lighting from above the viewer sees the details and seasonal plants colors more clearly. The major problem of the lighting from above is the absence of the ground to place the lamps. Except the buildings, the trees themselves can perform this task. Placing the lamps on the trunks and the branches of the high trees allows combining the lighting techniques, giving the designer an additional creative freedom.

The distance between the device and the object determines the definition of the highlighted texture. The closest approximation provides the maximal effect. Such technique is very efficient while illuminating the shrub hedges.

Conclusions. Hence, light design is the creation of the multilevel systems of the different lighting devices that simultaneously solve functional, aesthetical and emotional tasks according to the purpose of the object. It is hard to find the area of the objective world, where the lighting has no essential; meaning.

Light designers work with the subject of the lighting use to create the desired psychological and aesthetic effects. Light designers are the ones who deal with the aesthetic use of the lighting on the professional level. Still, each designer should understand that the people, meant to perceive his or her creation might do it only due to a certain lighting. The nature of the lighting directly influences the nature of the perception. Therefore, no designer can be indifferent towards the light design matters. One should remember that in order to create a certain light effect one must aptly use the appropriate technical devices. Thus, the designer should know at least the beginner technical basis of the artistic light application.

References

1. Klishch, O. A. Svitlova instalyatsiya yak zasib kompozytsiynoho formuvannya obrazu mis'koho prostoru: dys... kand. arkhitekt. nauk: spets. 18.00.01 «Teoriya arkhitektury, restavratsiya pam'yatok arkhitektury» / Klishch Oksana Andriyivna ; Natsional'nyy universytet «Lvivs'ka politekhnika», Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. – Lviv, 2016. – 226 s. [in Ukrainian]
2. J. Paul Guyer. Introduction to Interior Lighting Design. Continuing Education and Development, Inc. 9 Greyridge Farm Court Stony Point, 2010. – 33 p.
3. Kevin Kelly. Interior lighting design. A Student's Guide. KK/KO'C 97. – 128 p.
4. Aby'zov V. A. Teoriya rozvy'tku arkhitekturno-budivel'ny'x sy'stem / Vady'm Adil'ovy'ch Aby'zov.– K.:Vy'd-vo KNUKIM, 2009. – 240 s. [in Ukrainian]
5. Chy'rchy'k S. V. Svitlody'zajn: [navch. posib.] / S. V. Chy'rchy'k. – K.: DP «Vy'd. dim «Personal», 2016. – 160 s. [in Ukrainian]
6. Chy'rchy'k S. V., Griffen L. O. Osnovy' svitlotekhniky' dlya dy'zajneriv: [navch. posib.] / S. V. Chy'rchy'k, L. O. Griffen. – Chernigiv: Vy'd. Lozovy'j V. M., 2012. – 184 s. (gry'f Ministerstva osvity' i nauky', molodi ta sportu Ukrainy' #1/11-1867 vid 13.02.12). [in Ukrainian]

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОЛІ СІМ'Ї

Ковальчук Людмила Іванівна

магістр

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки,
практичний психолог ЗДО № 6

Дурманенко Оксана Леонідівна

доцент, кандидат педагогічних наук

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Магдисюк Людмила Іванівна

доцент, кандидат психологічних наук

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Ключові слова: сім'я, заклад дошкільної освіти, самостійність, соціальний досвід, ціннісні орієнтації.

Key words: family, pre-school education, independence, social experience, value orientations.

Постановка проблеми. Заклад дошкільної освіти, як і родина здобувача освіти, закладають фундамент для формування особистості дошкільника. В процесі виховання самостійності у старших дошкільників ці два соціальних інститути збагачують соціальний досвід дітей, формують моральні знання і уявлення, залучають в позитивні моральні відносини. Сім'я як один з вирішальних чинників становлення та розвитку особистості зумовлює **актуальність** досліджень з сімейної проблематики щодо виховання моральних якостей у дошкільників.

Метою статті є дослідження проблеми виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку та виявлення умов для сприяння формування навичок самостійності у дошкільників зі сторони батьків.

Аналіз наукових досліджень. На думку багатьох науковців самостійність *характеризується* як одна з передумов якісної організації освітнього процесу дітей дошкільного віку, з одного боку, та, з іншого, як багатоаспектний психологічний феномен діяльності особистості, що має власні конкретні критерії. Відповідно до концепції Л. Виготського вона починає формуватися у спільній моделюючій діяльності зі значущим дорослим (ранній дошкільний вік), згодом у взаємодії з ровесниками (молодший дошкільний вік) стає самостійною цілеспрямованою, організованою працею дитини (середній та старший дошкільний вік) [1, с. 313].

В зарубіжній педагогіці розробкою даної проблеми займалися І. Кант, С. К'еркегор, які описували самостій-

ність як особистісну якість в різні періоди розвитку науки. Вітчизняні педагоги С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський описували важливість розвитку самостійності. Значний внесок у вивчення феномену самостійності здійснили такі психологи як Л. Виготський [1], Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Костюк, Т. Піроженко [3] та ін..

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність проблеми становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку відзначається потребою підвищення якості їх розвитку шляхом оптимізації життєдіяльності дошкільників. Це, у свою чергу, вимагає наукового аналізу психологічного феномену зародження ціннісних орієнтацій дитини старшого дошкільного віку як найважливішого періоду становлення системи координат ціннісних орієнтирів дитини. Науково виважений підхід до розвитку ціннісних орієнтацій дошкільника сприяє збереженню простору дитячої субкультури та підвищенню опірності дитини до негативних соціальних впливів, об'єднанню напрямів діяльності системи освіти та батьків [4, с. 7].

В сім'ї як першому суспільному середовищі дитини зароджуються ознаки самостійних дій малюка, проявляються особливі почуття, що формують відносини дитини та батьків [3, с. 65]. Важливим етапом є підготовка дитини до вступу у дошкільний заклад, коли самостійність є лише епізодичною характеристикою дитячої поведінки. В період вікової кризи 3-х років само-

стійність стає відносно стійкою особливістю особистості дитини [2, с. 56].

Самостійність як характеристика діяльності старшого дошкільника проявляється у здатності досягати мети діяльності без сторонньої допомоги, визначається діяльністю і здібностями особистості, які пов'язані з умінням організувати себе, поєднується з цілеспрямованістю, активністю, обґрунтованою мотивацією, плануванням своєї діяльності, швидкістю прийняття рішень і відповідальністю за них, критичністю оцінки результатів своїх дій, почуттям обов'язку [5, с. 69].

Для виявлення зв'язку між найпоширенішими способами спілкування з власною дитиною та самостійністю як моральною цінністю дітей старшого дошкільного віку було проведено дослідження на базі закладу дошкільної освіти № 6 м. Луцька за участі 20 батьків та 20 їхніх дітей 5-6 років.

У ході дослідження була використана методика, яка спрямована на виявлення найпоширеніших способів спілкування з власною дитиною («Тест на виявлення батьківського стилю спілкування з дитиною» О. Мерзлякова), та діагностична методика для оцінки цінностей-благ та цінностей-регламентів («Експрес діагностика сфери ціннісних орієнтацій дошкільника» Т. Піроженко, С. Ладивір, К. Карасьова, Л. Соловейова), з якої використовувався шкала «самостійність».

Результати, отримані за допомогою методики О. Мерзлякової, показали, що всім досліджуваним-дорослим (100 %) за шкалою «прийняття» при-

таманне виражене позитивне ставлення до дітей. Батьки приймають своїх дітей такими, які вони є, поважають і визнають їх індивідуальність, схвалюють їхні інтереси, проводять з ними чимало часу. За допомогою коефіцієнта Пірсона ми обчислили показник кореляції ($r = 0,408$), який свідчить про взаємозв'язок прийняття батьками своїх дітей та формування у них самостійності: чим вище визнання та схвалення дитячих інтересів, тим вищим буде прагнення дітей ставати самостійними.

За шкалою «кооперація» переважна кількість дорослих (70 %) виявляють щирий інтерес до того, що цікаве дитині, високо оцінюють їхні здібності, заохочують самостійність та ініціативу, намагаються бути з нею на рівних. Такі батьки, як правило, довіряють своїм дітям та намагаються зрозуміти їхню точку зору під час вирішення суперечливих питань.

За шкалою «контроль» був виявлений середній рівень показників результатів у досліджуваних дорослих (70 %), які свідчать про вимоги слухняності від дітей. Така поведінка батьків далеко не завжди може бути корисною для дітей, тому що сприяє розвитку пасивності, психологічної загальмованості. Проте в нашому дослідженні прослідковується між шкалами зв'язок середнього рівня за коефіцієнтом кореляції Пірсона ($r = 0,303$), який свідчить про те, що при зростанні рівня контролю з боку батьків, у дітей підсилюється бажання бути самостійними.

Результати за шкалою «ставлення до невдач» (90 %) свідчать про те, що дорослі вважають випадковими невдачі своїх дітей і вірять у них. Відповідно, ця віра передається самій дитині, що підтвердили показники кореляційного аналізу ($r = 0,315$). Взаємозв'язок проявляється навіть у випадку негараздів – дитина завдяки батьківській вірі та підтримці обов'язково їх подолає, що в свою чергу допомагає їй зміцнювати свою самооцінку та самостійність.

Не встановлюють психологічну дистанцію між собою і дитиною 80 % респондентів – про це свідчать показники за шкалою «симбіоз». Батьки намагаються завжди бути ближче до них, задовольняти їхні потреби, захищати від неприємностей, нібито відчуваючи себе одним цілим з дитиною. За допомогою коефіцієнта Пірсона виявили взаємозв'язок ($r = 0,209$), адже у таких батьків тривога за дитину значно підвищується, коли дитина починає відстоювати «власну автономію». За власною волею ця категорія батьків ніколи не дасть дитині самостійності, чим, безумовно, заважатиме її розвитку.

За шкалою «відторгнення» всі батьки (100 %) відчувають стосовно своїх дітей позитивні почуття. Такі дорослі вважають дитину талановитою, вірять у її майбутнє, високо оцінюють їхні здібності. Кореляційний аналіз показників шкали «відторгнення» та шкали «самостійність» діагностичної методики оцінки цінностей виявив тісний обернений кореляційний зв'язок ($r = - 0,764$). Отже, якщо доросла людина відчуватиме стосовно дитини частіше негативні почут-

тя: роздратування, злість; низько оцінюватиме здібності малюка, своїм ставленням травмуючи дитину, це, в свою чергу, стимулюватиме дитину виявляти самостійність у діях.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження ми переконались, що переважна більшість наших респондентів усвідомлюють принципи сімейної взаємодії щодо налагодження сприятливих стосунків у родині, виховання моральних цінностей, формування навичок регуляції власною життєвою ситуацією. Вбачаємо перспективу подальшого наукового пошуку у поглибленні емпіричного вивчення психолого-педагогічних особливостей виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку.

Список літератури:

1. Выготский Л. С. Собрание сочинений в 6-ти томах. – Т. 4. Детская психология /

Под ред. Д. Б. Эльконина. – М.: Педагогика, 1984. – 368 с.

2. Дурманенко О. Л. Розвиток соціальної компетентності дошкільників у процесі спілкування з дорослими [Текст] О. Л. Дурманенко // Молодь і ринок – 2016. – №7 (138). – С. 54-59.
3. Магдисюк Л. І. Психологічна допомога сім'ї, яка виховує дитину із затримкою психічного розвитку / Л. І.Магдисюк, О. Б. Блаватна // Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka # 52 (02/2020): Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour». 2020. – S. 64-66.
4. Піроженко Т. О. Сучасні діти – відображення цінностей дорослого світу: методичні рекомендації / Т. О. Пірожено, С. О. Ладивір, К. В. Карасьова та ін.; за ред. Т. О. Піроженко. – К. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 120 с.
5. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ: монографія / [Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш та ін.]; за заг. ред. О. Рейпольської. – Харків.: «Друкарня Мадрид», 2015. – 330 с.

УДК 177.61:179.9

ЖИТТЄВА ЦІННІСТЬ ЛЮБОВ

Георгадзе Т.О.

аспірант кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького м. Мелітополь, Україна Директор департаменту освіти і науки ГО «Наукове товариство Гаудеамус» ЄДРПОУ 41815395, e-mail: heorhadze_tetiana@mdpu.org.ua

***Анотація.** У статті проаналізовано поняття «любов» і «виховання». Висвітлюється процес формування ціннісних орієнтацій особистості. Сім'я розглядається як єдиний колектив батьків і дітей, любов між якими має найбільший виховний авторитет.*

Ключові слова: любов, цінність, ціннісні орієнтації, виховання.

Key words: love, value, value orientations, education.

Кожна людина в процесі життя визначає для себе життєві цінності. Саме життєві цінності створюють фундамент особистості людини, оскільки це те, що людина вважає найголовнішим у своєму житті. Це переконання, ідеї, принципи, орієнтири, тобто ті цінності, що сповнюють наше життя сенсом, формують наш характер, визначають нашу долю [3, с. 201].

Система цінностей кожної особистості, першочергово закладається в її сім'ї, в якій вона народжується і виховується. В своїй родині дитина баче перший приклад наявності або відсутності такої цінності як любов.

Любов – кохання; той, кого люблять; почуття глибокої сердечної прив'язаності до кого-, чого-небудь; глибока повага, шанобливе ставлення до людини; глибока приязнь, викликана родинними зв'язками; внутрішній, духовний потяг до чого-небудь;

пристрасть до чого-небудь [4].

У нашій мові слово «любов», мабуть, найважливіше. І саме багатозначне. Світські і релігійні мислителі погоджуються, що любов у житті відіграє центральну роль. Ми чуємо: «Любов – найпрекрасніше почуття», «Любов править світом». Ми зустрічаємо це слово в книгах, піснях, журналах, фільмах. Багато філософських і релігійних вчень ставлять любов на перше місце. Сам Христос хотів, щоб Його учні любили один одного.

Психологи стверджують, що потреба в любові – основна емоційна потреба людини. Заради любові ми підкорюємо гори, перепливаємо моря, перетинаємо пустелі, боремося з немислимими труднощами. Без неї гори, моря і пустелі нам не здолати, а труднощі як ніби переслідують нас. Апостол язичників, Павло, теж славить любов, коли

говорить: що б не робила людина, все порожньо, якщо не любов рухає нею. Він каже, що в кінцевому підсумку важливі лише три якості: «віра, надія, любов; але любов з них більше» [1].

Для того щоб, кожна родина залишалася цілісною та виховний потенціал забезпечувався на високому рівні, відносини між батьками були сповнені любові, ми рекомендували поперше пильнувати і молитися за свої сім'ї [2].

Любов важлива для людини, але кожен вкладає різний зміст. У нас є улюблені заняття: плавання, лижі, полювання. Ми любимо речі: їжу, будинок, машини. Ми любимо звірів: собак, кішок і т. ін.. Ми любимо природу: дерева, траву, квіти, хорошу погоду. Ми любимо людей: матір, батька, дітей, родичів, дружину, чоловіка, друзів. Ми любимо саму любов. На думку педагогів, щоб дитина виросла емоційно стабільною, потрібно задовольняти її основні емоційні потреби. Серед них найголовніша – потреба в любові і прихильності. Діти повинні відчувати, що вони потрібні і бажані. Якщо так, то з часом вони стануть повноцінними людьми. Без любові вони будуть відставати емоційно і соціально.

Нам необхідно, щоб поруч була близька, кохана людина. Для цього і існує шлюб, в якому від надмірної любові народжуються діти. За словами доктора Росса Кемпбелла, психіатра, який займається проблемами дітей і підлітків, кожна дитина – це «посудина», який потрібно наповнити

любов'ю. Дитина прагне любові і коли вона її відчуває, то розвивається нормально. Найчастіше діти здійснюють проступки, коли «посудина любові» порожня [5, с. 15].

Таким чином, життєві цінності визначають духовний стержень особистісного буття кожної людини. Найкращі діти бувають у щасливих батьків. Діти мають бачити живий приклад сімейного щастя, сприяти його зміцненню і ділити разом з батьками. Тому, відповідальність за передачу життєвої цінності любові своїм дітям лежить на відповідальних батьках.

Література:

1. Біблія. Новий Заповіт. Перше послання до Коринфян розділ 13, вірш 13.
2. Георгадзе Т.О. (2018) Виховний потенціал сім'ї / Т.О. Георгадзе // Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23-24 листопада 2018 року). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. – Ч. 2. – 120 с. – С. 45-47
3. Георгадзе Т.О. Проблема виміру цінностей сімейного життя в учнівській молоді загальноосвітніх навчальних закладах: теоретико-методичні аспекти / Т.О. Георгадзе // Науковий вісник мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: педагогіка. – Вип. № 2 (19) – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2017, С. 197-202.
4. Словник української мови/Академічний глумачний словник (1970–1980): [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/ljubov>
5. G. Chapman «The Five Love Languages» Northfield Publishing, Chicago, 1995 – 185 p.

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ

Сапогов М.В.

здобувач кафедри педагогіки і професійної освіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Ключові слова: інформаційна грамотність; цифрова компетентність; професійна компетентність; смарт-освіта; електронне навчання.

Key words: information literacy; digital competence; professional competence; smart education; smart society; e-learning.

Професійно-педагогічна компетентність виступає складовою професіоналізму діяльності і професіоналізму особистості, тобто інтегрованим показником діяльній та індивідуально-особистісної сфери педагога, для якого важливо в умовах післядипломної освіти не стільки оволодіти системою професійно-особистісних знань, умінь і навичок, скільки вміти майстерно мобілізувати їх у певній ситуації для творчо-продуктивного розв'язання завдань на рівні професійних стандартів. Для сучасного фахівця важливо оволодіти навичками управління знаннями, тобто навичками отримання знань, їх створення, організації і ціннісного використання. Адже компетентна дія без компетентного знання неможлива. Професійна компетентність педагога визначається обсягом компетенцій, є результатом їх набуття на всіх етапах міжкурсового періоду. Під компетенціями (від лат. взаємно прагну, відповідаю, підходжу) розуміємо коло повноважень педагога в професійно-педагогічній, індивіду-

ально-особистісній і мотиваційній сферах діяльності, що спрямовують педагога на вироблення нової якості професійно-педагогічної дії, індивідуально-творчого стилю роботи, продуктивного способу досягнення мети. Отже, компетентність визначаємо як реалізацію компетенцій у професійно-педагогічній діяльності [3, с. 8].

Професійно-педагогічна компетентність визначається, як практична готовність до аналізу, моделювання та організації навчально-виховного процесу в школі, орієнтуючись на стандарти компетентнісної освіти на основі розуміння: особливостей педагогічної професії в системі розвитку компетентнісної освіти; вимог Галузевого стандарту вищої освіти до особистості та компетентності педагога, інноваційних тенденцій розвитку сучасної освіти; понятійного апарату сучасної педагогіки; теоретико-практичних основ педагогічного процесу, цілей, змісту, методів, форм та технологій конструювання, організації та діагностики педагогічного процесу, сучасних освітніх

технологій; інноваційних тенденцій, теорії і практики організації виховної діяльності школярів, використовуючи сучасні методи, форми та технології, забезпечуючи їх особистісну орієнтованість. Особистісно-розвивальна компетентність, визначається, як практична готовність до програмування та реалізації процесів професійного, особистісного саморозвитку як педагога, власного досвіду та методики організації освітнього процесу на основі розуміння: вимог щодо забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці, орієнтуючись на інноваційні тенденції розвитку освіти; теоретико-технологічних засад особистісного саморозвитку педагога; психолого-педагогічних основ саморозвитку форм та методів педагогічної діяльності; технологій програмування, самодіагностики та самоаналізу професійного, особистісного саморозвитку, особливостей самоуправління психічними, емоційними станами, попередження професійних криз; розвитку педагогічної майстерності, організаційної культури, режиму у контексті модернізації форм та методів професійної діяльності за фахом у рамках визначених компетенцій [1].

Професійно-педагогічну компетентність сучасного педагога В.Сидоренко визначає як інтегральну характеристику особистості, що включає комплексне поєднання ґрунтовних, систематичних, поліфункціональних знань, професійнопедагогічних ціннісних орієнтацій, акмеологічних інваріантів, зокрема спеціальних педагогіч-

них здібностей, властивостей, особистісних якостей (темпераменту, інтелекту, нахилів, переконань, потреб, настанов) тощо, акмеологічної професійної позиції, які забезпечують професійний розвиток педагога шляхом формальної, неформальної, інформальної освіти, готовність здійснювати інноваційну високопродуктивну професійно-педагогічну діяльність у сучасних соціокультурних умовах. Причому готовність педагога до професійно-педагогічної діяльності проявляється в його внутрішній активності долати певні протиріччя та творчій реалізації професійних планів і програм [3, с. 8]. Інформаційно-технологічне суспільство ставить перед освітою завдання підготовки сучасного фахівця, який уміє працювати із швидкозмінними потоками інформації, бути комунікаційно грамотним. У межах предметної інформаційно-технологічної компетентності передбачено вміння користуватися інтернет-ресурсами, лазерними дисками, електронними посібниками (підручниками, словниками та ін.); створювати презентаційні слайди для ефективного супроводу освітнього процесу; дидактично перетворювати, тобто інтерпретувати й адаптувати інформацію відповідно до стратегічних завдань навчання і виховання тощо.

Цифрова компетентність є багатофункціональною і може застосовуватись у різноманітних життєвих сферах. Зауважимо, що у зарубіжних дослідженнях використовуються поняття цифрова компетентність (digital

competence), цифрова грамотність (digital literacy), технологічна грамотність (technology literacy), інформаційна та технологічна грамотність (information and technology literacy), технологічна грамотність (technology literacy) та ін. [2, с. 144-156]. Цифрова компетентність (digital competence) згідно з документом «The Digital Competence Framework» [4] ідентифікується у п'яти областях:

1. Інформаційна грамотність: для того, щоб сформулювати інформаційні уміння знайти і отримати цифрові дані, інформацію та зміст в цифровому середовищі; для того, щоб аналізувати, порівнювати і критично оцінювати достовірність і надійність джерел даних, інформації та цифрового контенту; для того, щоб аналізувати, інтерпретувати і критично оцінювати дані, інформацію та цифровий контент; для розміщення, зберігання та вилучення даних, інформації та контенту в цифровому середовищі; для того, щоб організувати і обробити їх в структурованому середовищі.

2. Комунікація і співпраця: для того, щоб взаємодіяти, спілкуватися і співпрацювати за допомогою різних цифрових технологій, будучи в курсі культурних і вікових відмінностей; для того, щоб виступати в якості посередника, щоб знати про посилання і методи атрибуції; для того, щоб брати участь в житті суспільства через державні і приватні цифрові послуги та громадянську позицію; для того, щоб шукати можливості для самоствердження і для участі в житті суспільства

за допомогою відповідних цифрових технологій; для того, щоб використовувати цифрові інструменти і технології для спільних процесів, а також для спільного будівництва та співтворчості ресурсів і знань; для того, щоб бути в курсі поведінкових норм і ноу-хау під час використання цифрових технологій і взаємодії в цифровому середовищі; для того, щоб адаптувати комунікаційні стратегії для конкретної аудиторії; для створення і управління одним або декількома акантами, щоб бути в змозі захистити свою власну репутацію, щоб мати справу з даними, які виробляють через цифрові інструменти, середовища і послуги.

3. Створення цифрового контенту: для створення і редагування цифрового контенту в різних форматах, щоб виразити себе за допомогою цифрових засобів; щоб змінити, удосконалити, покращити та інтегрувати інформацію й зміст в наявний обсяг знань, з метою створити нове, оригінальне і релевантне змісту і знанням; щоб зрозуміти, як авторські права і ліцензії застосовуються до даних, інформації та цифрового контенту; для того, щоб уміти розробляти послідовні зрозумілі інструкції для обчислювальної системи для вирішення даної проблеми або виконання конкретного завдання.

4. Безпека: для захисту пристроїв і цифрового контенту, а також для розуміння ризиків і загроз у цифровому середовищі; для того, щоб знати про заходи безпеки, а також належним чином враховувати надійність і конфіденційність; для захисту особистих даних і

конфіденційності в цифровому середовищі; щоб зрозуміти, як використовувати і передавати особисту інформацію, перебуваючи в стані захищеності; для того, щоб зрозуміти, що цифрові служби використовують «політику конфіденційності», щоб повідомити, як особисті дані використовуються; для того, щоб бути спроможним уникнути ризиків для здоров'я і загрози для фізичного і психологічного благополуччя від використання цифрових технологій; для того, аби захистити себе й інших від можливих небезпек в цифровому середовищі (наприклад, кібер-звущання); для того, щоб бути в курсі цифрових технологій для соціального благополуччя та соціальної інтеграції; для того, щоб бути в курсі впливу використання цифрових технологій на навколишнє середовище.

5. Вирішення проблеми: для виявлення технічних проблем при роботі пристроїв і використання цифрових середовищ, а також для їх вирішення (від пошуку несправностей для вирішення більш складних завдань); для того, щоб оцінити потреби і вибрати й застосувати цифрові інструменти; визначити можливі технологічні реакції та їх вирішення; для регулювання і налаштування цифрових середовищ для особистих потреб (наприклад, доступність); для того, щоб використовувати цифрові інструменти і технології для створення знань і інновацій процесів і продуктів; для того,

щоб здійснювати індивідуальну і колективну когнітивну обробку, щоб зрозуміти і вирішити концептуальні проблеми та проблемні ситуації в цифровому середовищі; для визначення прогалів у цифровій компетентності; для того, щоб бути в змозі підтримувати інші компетентності у контексті розвитку цифрової компетентності; для того, щоб шукати можливості для саморозвитку і не відставати від цифрової еволюції [4].

Література

1. Кучинська І. О. Педагогічна компетентність сучасного викладача вишу: пріоритетні орієнтири й перспективи Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. Випуск 11 file:///D:/137088-294759-1-SM.pdf
2. Петренко С. В. Інформаційно-цифрова компетентність учня у контексті формування нової української школи / Інноватика у вихованні. 2017. Вип. 6. С. 144-156. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2017_6_19
3. Сидоренко В.В. Розвиток професійної компетентності сучасного педагога в умовах відкритої освіти: кластерний аналіз / Професійна компетентність педагога в умовах оновленого змісту освіти та вимог ринку праці: III регіональна науково-практична конференція. Вінниця: Вінницька міська друкарня, 2017. С. 8-17.
4. The Digital Competence Framework [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competenceframework> Дата звернення: Квіт. 28, 2017

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДОВІРИ В ОПІКУНСЬКО-ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА АКТИВІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО РЕСУРСУ ДИТИНИ-СИРОТИ

Лялюк Г.М

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах Львівський державний університет внутрішніх справ

В статті актуалізовано проблему необхідності впровадження інноваційних теоретико-методологічних підходів з метою надання професійної допомоги дітям-сиротам, які виховуються в державних закладах опіки. Проаналізовано гуманну позицію педагога у процесі виховання дітей-сиріт в контексті особистісної парадигми. Обґрунтовано необхідність реалізації принципу довіри опікунсько-виховної діяльності, який виступає умовою результативності продуктивного розвитку особистості дитини-сироти, уможливорює творче розкриття її унікальних потреб і здібностей, активізацію її особистісного ресурсу.

Ключові слова: діти-сироти, довіра, виховання, гуманізм, опіка, особистість, особистісна парадигма.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У складних трансформаційних умовах політичного та соціально-економічного життя нашої держави все більш гостро актуалізується проблема виховання дітей-сиріт, що потребує від педагогічної науки нової філософії, нових, нестандартних підходів до опіки та виховання дітей-сиріт. Сьогодні в сучасних українських реаліях формується нове бачення організації виховання, опіки, соціального захисту дітей, які потребують державної допомоги й підтримки. Необхідною постає проблема впровадження інноваційних підходів з метою надання професійної допомоги дітям-сиротам на основі науково обґрунтованих концепцій виховання. Особистісна парадигма виховання стала домінуючою в сучасний період розвитку українського суспільства системою методолого-теоретичних норм і

стандартів та аксіологічних критеріїв, що розкривають характерологічну цілісність освітньо-виховного процесу та регулюють науково-дослідну та практичну інноваційну педагогічну діяльність. В центрі особистісно-орієнтованої педагогіки стає особистість дитини, її самобутність, самоцінність (І. Якиманська, О.Бондаревська, З. Кульневич, О.Пехота).

Аналіз наукових досліджень. Організація виховної роботи в дитячих будинках та інтернатах стала предметом дослідження М. Бардишевської, О. Бережної, С. Курінної, Н. Павлик, А. Поляничко, Л. Цибулько, Ю. Яблонівської та ін. Теоретичні й методологічні розвідки, що розкривають сучасні підходи до організації й вдосконалення виховання дітей в умовах інтернатних закладів здійснено Л. Канішевською, О. Кузьміною, А. Наточій, В. Покаш, В. Слюсаренко та ін.

Особистісна парадигма виховання дітей-сиріт передбачає реалізацію принципу гуманізації виховання – сприйняття дитини як вищої соціальної цінності, визнання її прав на свободу, розвиток здібностей, виявлення її індивідуальності. В центрі уваги – дитина з її потребами, запитами, можливостями та здібностями, повага до особистості дитини, розуміння її запитів, інтересів, гідності, довіри до неї, виховання гуманної особистості, щирої, людяної, доброзичливої, милосердної. Виховання дітей-сиріт в контексті особистісної парадигми передбачає гуманну позицію самого педагога у виховному процесі. Виховна суб'єкт-суб'єктна взаємодія педагогів та вихованців повинна функціонувати на гуманних засадах і визначати своїм пріоритетом розвиток креативної особистості, здатної виступати активним суб'єктом власної життєдіяльності. Саме ідеї життєтворчості, активізації особистісних ресурсів повинні стати центральними у опікунсько-виховному процесі, що забезпечить розвиток у дітей-сиріт ключових компетентностей, необхідних для самостійного життя, виконання професійних та соціальних функцій.

Спільною є думка більшості вчених, що поза родиною розвиток дитини має власний шлях. Його слід розглядати не як сучасну норму або форму тієї чи іншої патології, а як особливий тип, пов'язаний зі специфікою розвитку дитини поза родиною [10].

Актуальною залишається проблема реалізації принципів опікунсько-виховної діяльності, в контексті особистісної

парадигми, що визначають основу стратегічного напрямку ідей життєтворчості, активізації особистісного ресурсу дитини-сироти, практичного створення умов для її особистісного розвитку. Дефініція «опікунсько-виховна діяльність» нами розглядається в умовах цілковитої, інституційної опіки дітей-сиріт [6].

З огляду на вище зазначене вважаємо за необхідне звернути увагу на запропоновану В. Коновальчук концепцію розвитку творчого потенціалу особистості та практичного створення умов у просторі освіти для його розвитку. Довіра, дослідницею визначається як одна з основних фундаментальних засад розвитку творчого потенціалу особистості в просторі освіти. Довіра – як етична категорія та сама її сутність має глибоко психологічну природу і лежить в основі не тільки відносин між людьми, але і відображає одночасно ставлення людини і до самої себе, і до тієї частини світу, з якою вона взаємодіє в певний момент часу. Міра довіри як до соціуму, так і до себе є одним з глибинних факторів, що впливають на успішність та прагнення до особистісного росту і розвитку [5].

В контексті досліджуваної проблематики, на нашу думку у суб'єкт-суб'єктній взаємодії вихователя та дитини-сироти реалізація принципу довіри є однією з основних фундаментальних засад активізації особистісного розвитку дитини-сироти.

Мета – обґрунтувати теоретико-методологічні основи реалізації принципу довіри у вихованні дитини-сироти як основи активізації її особистісного ресурсу.

Сьогодні у суспільстві спостерігається зниження рівня довіри, на фоні демагогічної політики демонстрування «благодійності» у соціальних інституціях. Особливо гостро сьогодні стоїть проблема формування базової довіри у дітей-сиріт, які виховуються у державних закладах опіки. У дітей-сиріт, що знаходяться в умовах родинної депривації, спостерігаються труднощі з формуванням базової довіри до світу, що призводить до виникнення в дитини внутрішньої напруженості, тривожності, агресивності, конфліктності, відчуття неповноцінності, неспотрібності. У таких дітей не сформована «довіра до себе», яка допомагає не вступати з собою в конфлікти чи протиріччя, і є гарантом, з одного боку, стресостійкості, цілісності а, з другого, – умовою розвитку особистості.

І. Пеша у своєму дослідженні, обґрунтовано доводить, що емоційний контакт дитини з батьками-вихователями, який будується на довірі дітей до дорослих, їхній взаємній довірі – є однією з педагогічних умов соціального виховання дітей у дитячих будинках сімейного типу [9].

Довіра як поняття моральної свідомості та етики є засобом налагодження доброзичливих стосунків між педагогом та дитиною. Основоположник сучасної української педагогіки В. Сухомлинський до головних засобів виховання закономірно залічував категорію довіри. Вихователь своєю довірою не лише засвідчує «визнання моральних якостей свого вихованця, а й начебто відкриває перед вихованцем перспек-

тиву подальшого морального розвитку» [13, с. 327]. Педагог, довіряючи дитині виявляє передусім «оцінку добро-го начала в людині» [13, с.328]. Енергетизм довіри спрямований на формування у дитини самоповаги, самопізнання «звертає погляд дитина на себе, оцінює добро і зло в собі», творення наставником виховної справи на дитячому довір'ї («дорожіть довір'ям, а отже – беззахисністю дитини; «владу свою над дитиною будуйте на цьому довір'ї цій беззахисності» [14, с. 639]. Ідеї В. Сухомлинського про пріоритетність значення ролі довіри у формуванні гармонійної особистості майбутнього громадянина стали підставою основ педагогіки довіри у 60-х рр. XX ст.

Довіра як форма віри характеризує суб'єкт-об'єктні стосунки, стосунки безумовної готовності й відкритості до обміну в процесі взаємодії. Латинське «credo» у значенні «віра», «мати довіру», вважають праїндоевропейським за походженням зі значенням «серце даю», виявляє особливість змісту довіри як цілісної, центральної категорії, у якій закладена потенційна готовність віддавати, спрямована на зовнішній світ. Отже праця В. Сухомлинського «Серце віддаю дітям» (1969) є підтвердженням висловленої вище тези про педагогіку довіри.

Російський вчений А. Петровський, зазначає, що високі вимоги дорослих мають поєднуватись з глибокою довірою і повагою до дитини, інакше вимога постає як брутальний тиск, принука [8].

Довіра передбачає віру в Іншого. Здатність вірити в Іншого ґрунтована

на вірі в себе, довірі до себе. У інтерсуб'єктних комунікаціях довіра стимулює процес відвертості, «прозорості», саморозкриття, що є фундаментальною потребою розвитку особистості [5]. Довіра це здатність і готовність прощати, виправдовувати, жаліти, не допускати зневаги, терпіти і приймати один одного, відкриватися іншому, а ще не лукавити, чинити пристойно стосовно іншого. Серед особистих якостей довіра – це доброзичливість, такт (також і педагогічний), щирість у взаєминах, поступливість, повага до дитини. («Ми сильні, повинні, повинні нести слабкості безсилим, а не собі догоджати» – Послання Св. Апостола Павла до римлян, 15:1)

У Філософському словнику довіра розглядається як поняття моральної свідомості й етики й означає ставлення до людини з огляду на її відданість спільній справі, порядність, чесність, відповідальність [15, с. 166]. Через призму довіри сутність людини досліджували філософи М. Бубер, Х. Гадаммер, В. Дильтей, А. Нічке, М. Шелер та ін. Без довіри людина впадає у відчай безнадії та безпорадності [4, с. 225].

Винятково цінною для дослідження теоретико-методологічних засад актуалізації розвитку особистості дитини сироти в опікунсько-виховному просторі на засадах довіри є філософська спадщина М. Бубера. Заслуговують на увагу його погляди, щодо ненавмисного, неціленаправленого впливу на дитину, що здійснюється в умовах спільної діяльності. М. Бубер розуміє взаємини педагога й дитини як різновид,

притім найважливіший, людських відносин. «Саме людські відносини – діалогічне «Я» і «Ти» є головною категорією виховання» [1, с. 95]. Виховання в освітньому процесі не є засвоєнням і навіть не є лише розвитком, – це народження в душі дитини того, що становить сутність її людського «Я». М. Бубер вводить поняття «ввімкнутого сприйняття», явище душевно-духовного рівня, про особливий тип людських стосунків.

На довірі як моральній цінності, яка об'єднує людей, інтегрує їхні взаємини наголошував М. Шелер [4, с.223]. Всебічне дослідження довіри знаходимо в психологічних студіях Е.Еріксона (базисна довіра; базисна недовіра, онтогенез довіри), К.Роджерса (самоактуалізація особистості та довіра; довіра до природи людини), А.Маслоу (довіра та самоактуалізація; чинники, що формують довіру; довіру і здоров'я; проблема недовіри в сучасному суспільстві); А. Бандура (віра в само ефективність); Е.Фромма (довіра та віра; довіра і несвідоме знання; втрата довіри до себе), Е. Шострома (довіра і самоактуалізація; терапія недовіри); М. Шкопорова, Є. Хорошилова (роль довіри в контексті проблеми значимих інших); А. Мудрика (роль довірливих відносин та довірливого спілкування на різних стадіях онтогенезу особистості); А. Донцов, Л. Комарова (умова налагодження сприятливих взаємовідносин у групі); Л. Овсянецька (засада морального та духовного розвитку); Б. Рутковський (моральний регулятор взаємин між людьми).

Е. Еріксон розглядав довіру людини до світу як базову соціальну установку особистості, сформовану на підставі досвіду першого року життя дитини й перетворену на установку щодо її ставлення до себе і до світу. Однією з основних умов «психічного здоров'я» особистості Е. Еріксон вважав прийнятний образ себе в стосунках із навколишнім світом – «ідентичністю». При змінах стосунків особистості з навколишнім середовищем їй доводиться змінювати «ідентичність», свої форми поведінки, що складає «кризу ідентичності». Базисну довіру Е. Еріксон розглядає «як наріжний камінь вітальної особистості» [4, с. 113]. Довіра й недовіра є фундаментальними почуттями, що визначають подальший розвиток усіх інших видів ставлення особистості до світу, до себе й інших людей. Це почуття виникає дуже рано й залежить від якості отримуваної дитиною материнської турботи. Доречно підкреслити, що почуття довіри не залежить від кількості їжі або проявів батьківської ніжності; швидше воно пов'язане зі здатністю матері передавати своїй дитині почуття впізнаваності, сталості та тотожності переживань. Важливою є рівновага між потребою дитини отримувати і потребою матері давати. На думку Е. Еріксона, емоційний контакт між матір'ю та дитиною є базисною психологічною моделлю, необхідною для розвитку особистості дитини [4, с.113]. На жаль, така рівновага не може бути досягнута, коли дитина залишається сиротою.

Довіра виступає однією з основних детермінант самоповаги, що є осно-

вною умовою саморозвитку особистості. Без довіри й позитивного ставлення до власного Я неможливий успішний розвиток особистості, та потребує в першу чергу відповідного ставлення інших. Людина не буде вірити в себе, якщо ніхто не повірить у неї. Це позитивне ставлення (довіру) К.Роджерс трактує як тепло, симпатію, апатію, прихильність, акцептацію. З метою такого ставлення він ставить за приклад позицію батьків, які нагороджують ніжними почуттями свою дитину, незалежно від її поведінки, дають їй «безумовну любов», любов агаре. Тільки батьки люблять дитину такою, якою вона є [11, с. 165–166].

Емпіричні дослідження психологічних особливостей самоприйняття особистості дитини-сироти доводять, що дериваційний режим життя дітей в умовах державних закладів опіки гальмує повноцінний розвиток та істотно ускладнює спроможність до самореалізації, блокує базові потреби в афіляції як необхідності в приналежності, стимулює засвоєння неправильних родинних, статусних і рольових ідентифікаційних моделей [110, с. 165–166].

Евристично цінною для нашої наукової розвідки є ідея К. Роджерса стосовно зв'язку довіри із самоактуалізацією особистості, реалізація якої призводить до збереження здоров'я й особистісного зростання. К. Роджерс розмірковує, що залежно від того наскільки людина відкрита всьому своєму досвіду, вона здатна знайти такий

шлях дій, який, здається, найкраще задовольняє всі її далекі й нагальні потреби в ситуації [11].

Зв'язок довіри та самоактуалізації розглядав і А. Маслоу. Він розглядає питання про здоровий розвиток дитини у зв'язку зі своєю теорією базових потреб (ієрархія потреб за А.Маслоу). Водночас «діти, які постійно відчують любов і турботу батьків, діти, у яких сформоване базове почуття довіри до світу, часом із вражаючою легкістю витримують випадки депривації, дисциплінуючий режим, покарання й подібні речі, вони не сприймають їх як фундаментальну загрозу, як загрозу своїм головним, базовим потребам і цілям» [7, с. 81-86].

Емпіричні дослідження психологічних особливостей самоприйняття особистості дитини-сироти доводять, що дериваційний режим життя дітей в умовах державних закладів опіки гальмує повноцінний розвиток та істотно ускладнює спроможність до самореалізації, блокує базові потреби в афіляції як необхідності в приналежності, стимулює засвоєння неправильних родинних, статусних і рольових ідентифікаційних моделей [2].

Дослідження присвячені психологічним особливостям виховання дітей-сиріт в державних закладах опіки А. Прихожан, Н. Толстих, М. Бардишевська, Л. Галігузова, Г. Грібанова, В. Ослонта й ін. Т. Гуськова, М. Єлагіна, А. Рузька констатують спрощений емоційний фон спілкування в установах закритого типу. Емоційність педагогів, як правило, знижена, що впли-

ває на фон дитячої активності, виявляється у малій кількості їх звернень до дітей (у 4–10 разів менше, ніж у їх однолітків, котрі виховуються в сім'ї); в контактах зменшена кількість особистісних, інтимних звернень, а ті що є – емоційно бідні й одноманітні за змістом, в основному спрямовані на регламентацію поведінки. Часта змінюваність вихователів, дефіцит ласки, уваги, емоційного тепла з боку дорослих, переведення вихованців з однієї групи в іншу, з одного дитячого закладу до іншого закріплюють один з найнебезпечніших феноменів сирітства – «втрату базової довіри до світу», яка проявляється в агресивності, підозрливості, нездатності до автономного життя, що має негативний вплив на емоційний і особистісний розвиток дитини. Відсутність довірливих відносин у вихованців державних закладів опіки є причиною емоційної нестійкості, тривожності, фрустрованості, порушення емоційних контактів з оточуючими. Науковець В. Сафонов найголовнішою функцією довіри вважає обмін значимими думками і почуттями на основі віри та довіри до партнера. В якості ключових функцій довіри вчений виокремлює такі: 1) функцію психологічного розвантаження; 2) функцію зворотнього зв'язку в процесі самопізнання; 3) функцію психологічного зближення і поглиблення взаємовідносин [110, с. 256–258]. На нашу думку, ці функції найкраще підкреслюють бажану суб'єкт-суб'єктну взаємодію дитини-сироти та педагога в процесі опікунсько-виховної діяль-

ності. За умови довіри до дітей-сиріт, їх словам, намірам, діям, вчинкам, цінностям, вихователі здатні допомогти дітям-сиротам повірити в себе, знайти взаєморозуміння з навколишньою дійсністю та навчити правильно розуміти світоглядну позицію «іншого», що є незамінним критерієм побудови гармонійних стосунків опікунсько-виховної діяльності, успішної суб'єкт-суб'єктній взаємодії.

Висновки. Реалізація принципу довіри опікунсько-виховної діяльності виступає умовою результативності продуктивного розвитку особистості дитини-сироти, уможливує творче розкриття її унікальних потреб і здібностей, активізацію її особистісного ресурсу.

Перспективу наших подальших розвідок вбачаємо в обґрунтованні теоретико-методологічних основ технологій опікунсько-виховної діяльності на основі реалізації принципу довіри.

Література.

1. Бубер М. Избранные произведения / М. Бубер ; пер. с нем. Н. Бартман. – Иерусалим : Алия, 1989. – 345 с. с. 95
2. Візнюк Ю.М. Самоприйняття як чинник розвитку соціальної ідентичності в умовах сімейної депривації. – Дис... Канд. Психолог. наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи –, 2018.
3. Эриксон Э. Г. Детство и общество / Э. Г. Эриксон. – СПб. : Речь, 2000. – 416 с. с. 113
4. Кожемякіна О. Категорія довіри у філософській антропології / Оксана Кожемякіна // Філософська антропологія та сучасність(пам'яті В.Г. Табачковсько-

- го). Філософсько-антропологічні студії 2008. – К.: Стигос, 2008. – 529 с. С 225
5. Коновальчук В. І. Розвиток творчого потенціалу особистості у просторі освіти. Дис...доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. – Інститут вищої освіти НАПН України. – Київ, 2017.
 6. Лялюк Г.М. Теоретико-методологічне обґрунтування опікунсько-виховної діяльності як соціально-психологічного явища / Г. Лялюк// Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 11. С.12-18.
 7. Маслоу А. Г. Мотивация и личность: пер с англ. / А. Г. Маслоу. – СПб. : Евразия, 2001. – 478 с. с. 81–86
 8. Петровский А.В. Психология и приоритеты в семейном воспитании / А.В. петровский// Проспект. – 1983. – №1. С. 128-133
 9. Пеша І.В. «Соціальне становлення дітей в дитячих будинках сімейного типу» Автореф. Дис. 13.00.05 – соціальна педагогіка. Київ – 2000 р.
 10. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посібник/ Ред. рада: В.М. Доній, Г.М. Нессен, Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова І.Н.-К., 1996. -792 с
 11. Роджерс К. Взгляд на психотерапию: Становление человека : пер. с англ. / К. Роджерс. – М. : Прогресс, 1994. – 480 с. с. 165–166
 12. Сафонов В.С. О психологии доверительного общения / В.С. Сафонов // Проблема общения в психологии / под ред. Б.Ф. Ломова – М.: Наука, 1981. – С. 264 – 272. с. 256–258
 13. Сухомлинський В.О. Слово вчителя в моральному вихованні / В. О. Сухомлинський // Вибр. Тв.: В 5 т. – К.: Рад. Шк., 1977. – Т.5 – 639 С.327
 14. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / В.О. Сухомлинський // Вибр. Тв.: В 5 т – К.: Рад. Шк., 1976. – Т.2. -670 с.
 15. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. – К.: Гол. Ред.. УРЕ АН УРСР, 1973. – 600с.

FORMATION OF THE COMMUNICATIVE COMPETENCIES OF THE STUDENTS

Shchurovskaya O. N.

Teacher of the Language Department of the State Establishment «Dnipropetrovsk Medical Academy of Health Ministry of Ukraine», Dnipro, Ukraine

Keywords: methods, communicative activity, foreign language, knowledge, educational and cognitive activities, communicative approach.

The problem formulation in general terms and its relationship with important scientific and practical tasks. The purpose of teaching a foreign language at the present stage is acquisition by the students of the communicative competencies, which help them to realize their knowledge, skills and abilities in solving specific communicative problems in real life situations.

Highlighting the previously unresolved parts of the general problem to which this article is devoted. Despite numerous studies of teaching methods in foreign languages, pedagogical practice needs new teaching methods to achieve better results and increase the efficiency of using teaching aids. The use of new methods and technologies for teaching foreign languages will contribute to the development of personality traits that are in demand by a modern multicultural and multilingual society. The purpose of this study is to identification of peculiarities and systematization of methods of a foreign language teaching. Statement of the basic material of the study, together with a complete justification of the scientific results.

In the methodology of a foreign language teaching, the concept of “method” has two meanings: a method as a methodological system or a fundamental direction in teaching a subject in a particular historical period of science development and a method as a way to achieve a specific goal in teaching and learning [1]. The effectiveness of pedagogical activity in the field of foreign languages teaching is determined by the chosen method of teaching as a way, a “tool” for this activity implementation.

Methods are the basis of the entire educational process. The set goals are achieved through a correctly chosen way, correlated with it forms and means of target achieving. Changing targets always entails changing teaching methods. In teaching methods, we can distinguish tuition methods (the activities of a teacher) and learning methods (students’ activities in mastering knowledge).

Thus, the method of imitation can be considered the first one among historically determined methods. Further development of human society and the need to improve the teaching process

have become the reason and condition for the development of verbal methods.

The modern lexical and grammatical method is focused on teaching the language as a system consisting of 4 main components – speaking (oral speech), auditing (listening comprehension), reading, writing. Most attention is paid to the analysis of texts, writing essays, expositions and dictations. In addition, students should learn the structure and logic of a foreign language, be able to correlate it with their native language, understand what their similarities and differences are. This is impossible without serious study of grammar and without the practice of two-way translation. The method is recommended for those who are just starting to learn a foreign language, as well as those who have a strong logical and mathematical thinking.

One of the most topical issues of teaching foreign languages is a differentiated model or a model of student-centred learning. Often, differentiation in teaching of a foreign language is not based on the individual characteristics of a student's personality, but only on individual gaps in his/her knowledge. Different students are endowed with different foreign language abilities: some of are good in languages, and others are not. The differentiation method will help you to take into account the individual characteristics of the students.

At the present stage, the object of foreign languages teaching is language communicative activity. A communicative approach to a foreign language teaching first

appeared in the 70s as a result of the work of experts from the Council of Europe. Since that time, this approach has become widespread throughout the world and has become one of the main methods of foreign languages teaching. The noted communicative approach to foreign languages teaching requires the teacher to change the teaching methodology, in which the language is already being studied as a means of influence of one person on another in the process of communicative activity [2, p. 10].

The communicative technique assumes that the unit of communication is a speech act as a means of transmitting speech intentions using language. Communication is organized not on topics, but on real social and everyday spheres of communication as a space of human activity. Communication has a role character, that is, each student performs a certain communicative role, such communication contributes not only to the development of linguistic competence, but also to social skills.

Each teaching method organically includes the teacher's educatory work (presentation, explanation of new material) and the organization of active educational and cognitive activities of students. The conclusions of the study and the prospects for the further development in this direction.

Summing up the above, we can conclude that formation of foreign language competence consists in the acquisition by students of knowledge and skills related to a foreign language in terms of understanding the essence and

social significance of a foreign language, the ability to use a foreign language in order to carry out educational and cognitive activities. Today, the main teaching method is the communicative method. It provides opportunity to organize training, while immersing the students in a communicative environment, which helps you to effectively teach foreign language communication. The further interest for the research is the study motivation methods for students to learn a foreign language.

REFERENCES

1. Бабанский Ю. К. Рациональная организация учебной деятельности / Ю. К. Бабанский. – М.: Знание, 1981. – 96с.
2. Белкин А. С. Ситуация успеха. Как ее создать: Кн. для учителя / А. С. Белкин. – М.: Просвещение, 1991. – 168с.
3. Гез Н. И. Некоторые вопросы теории урока иностранного языка /Н. И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1998, № 4. – С. 47-54.
4. Ильин М. С. Основы теорий упражнений по иностранному языку / М. С. Ильин. – М.: Педагогика, 1983. – 151с.

THE USE OF AUTHENTIC VIDEO MATERIALS FOR THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS

T.V. Lazarenko

Senior teacher S. Kuznets Kharkov State University of Economics

Keywords: a foreign language, authentic materials, video materials, selection of video, work with video materials

The specifics of the work of a modern specialist – a university graduate involves communication with foreign partners, work with specialized foreign literature, the preparation of scientific reports and business letters, translation and interpretation for special purposes, and professional internships abroad. Therefore, the process of teaching the language of the specialty must meet and take into account the conditions under which a new professional – a graduate of a non-linguistic university will have to apply the acquired knowledge and skills in practice.

The purpose of the discipline “Professional Foreign Language” in a non-linguistic university is to develop professionally oriented foreign-language communicative competence of students, which allows them to integrate into the international and professional environment and use the foreign language as a means of business, professional and intercultural communication. Since the number of classroom hours in the curriculum for learning a foreign language is very limited (2-4 hours per week), it is necessary to look for ways to intensify learning. The teacher is required to use the latest achievements in the field of teaching for-

eign languages in the educational process. These achievements include the use of video materials. Compared to other teaching aids, such as audio materials, textbooks, or a simple blackboard, video is a relatively new tool for teachers of a foreign language. That is why many students and even teachers have no idea how to use such resources to improve their language skills.

The necessity arises to find ways to solve the problem using the latest achievements in the field of teaching foreign languages. A great contribution to the resolution of this problem is made by the introduction of authentic video materials into the educational process. Several approaches have now been singled out to the definition of the concept of authenticity of materials.

For instance, K.S. Krichevskaya defines the special group of everyday and common materials as an independent group of “pragmatic” materials (announcements, questionnaires, signs, labels, menus and accounts, maps, leaflets for goods, job vacancies, etc.) [2]. We believe that the concept of “pragmatic materials” should also include audio and audiovisual materials, including video materials.

Another point of view on authentic materials was presented by G.I. Voronina. [1] She defines authentic materials as those borrowed from the communicative practice of native speakers. She classifies authentic material according to various genre forms: functional, that fulfill an instructing, explaining, advertising function (signs, road signs, signs, diagrams, diagrams, drawings, theater programs, etc.), informative, that fulfill an information function and contain constantly updating information (articles, interviews, opinion polls, readers' letters in print media, live sensational information, announcements, explanations of statistics, advertising, commentary, reporting, etc.).

In foreign literature A. Martinez [8] offers the following classification of authentic materials:

1. Authentic audiovisual materials – television commercials, feature films and documentaries, television shows, cartoons, music videos, news, etc.

2. Authentic audio materials – audio books, songs, advertising and radio broadcasts, etc.

3. Authentic visual materials – paintings, photographs, slides, road signs, illustrations, stamps, postcards, etc.

4. Authentic printed materials – newspaper articles, sports columns, lyrics, programs, telephone directories, brochures for tourists, comics, checks, tickets, etc.

5. Realities (objects) – coins, cash, masks, toys, etc.

We will use the traditional interpretation of E.V. Nosonovich, who considers that authentic materials are those that were created by native speakers, but later

without any changes were applied in a foreign language teaching process outside the language environment, in the teaching process focused on a communicative approach to learning.

In their work, E.V. Nosonovich and O.P. Milrud [4] emphasize that it is preferable to learn a language on authentic materials, i.e. materials taken from original sources and not intended for educational purposes. On the other hand, they point out that such materials are sometimes too complicated in the language aspect and do not always meet specific tasks and learning conditions, requiring the teacher to additionally adjust them in order to remove difficulties.

Thus, speaking of authentic video materials, we mean video recordings (combining visual and audio) that were designed for native speakers, and that contain linguistic and nonlinguistic information on areas of society related to the professional activities of graduates, and that show the functioning of the language as a means of professional communication in a natural environment.

One of the most important advantages of video films is their genuine, lively speech, as well as their cognitive nature. Video materials can be diverse: from texts on country studies and feature films to special technical videos on specialties studied. Methodologists recommend to pay special attention to the selection of authentic video materials used for teaching a foreign language. First of all, materials must undergo rigorous selection in accordance with certain criteria. We agree with S. Stempleski [9] that the most im-

portant criteria when choosing a video material are the duration and completeness of the video fragment, language, content, as well as the quality of the video material.

It is necessary to take into account all the features of such materials, their shortcomings and advantages. Consideration should be given to using the language used in the material in real time and in everyday life situations. It is important to determine whether authentic material is presented in a context that clarifies the content of the situation for students. It is recommended to select materials with a natural and clear speech, and the emphasis of speech should be familiar to students. The content in authentic materials of natural pauses is important, which makes it possible to better understand. It is also necessary to present the language features mastered by students during the lesson.

When selecting the content of materials, it is necessary to take into account the students' interest in the subject of authentic materials. Before taking a video clip as a training sample, the teacher should decide whether the language of the clip is used in everyday life situations. It is recommended to select the materials with natural clear speech and the accents of the speech must be familiar to students. It is essential that the speaker in the clips spoke with natural pauses, it would help to understand better. It is also necessary to introduce the students to the peculiarities of the language before watching the video.

While selecting the material the teach-

er should take into account students' interest to the topics of the authentic materials. The material platform should be intelligibly presented to students; the video material should represent an integrated approach to picture clarity, sound clarity, and interest in the subject of the material itself.

Despite the fact that recently the universities of the country have gained some experience in using video materials in teaching a foreign language, an analysis of the actual situation conducted while writing this article showed that authentic video materials are rarely used in practice in a non-language university. Very often, video materials are used from time to time, without reference to the main curriculum. This is partly due to the fact that teachers are not psychologically ready to use video materials, besides very few textbooks offer videos as a teaching guide. But the main reason we see in the absence of methodological support for working with video materials.

While working on the material of the article, we conducted a small survey of fellow teachers about the use of video materials in the classroom. They were asked to answer briefly six questions:

How often do you use videos in class?

What is the theme of the video?

What is the duration of the video you use?

What is your attitude to subtitles?

How do you work with video materials?

It turned out that many teachers do not use video in the classroom, as they think that it takes too much time. In addi-

tion, they consider this type of work ineffective, as students sometimes can't even grasp the main idea of the video. But everyone agrees that the textbooks do not have enough listening exercises so that students learn to understand speech in a living environment. Some teachers ask students to watch videos at home, and in class they analyze the moments the students did not understand, discuss the content and translate certain phrases. Of course, there are often students who do not do homework; in this case you have to watch the video at the lesson again.

As regards the topics of the video, the teacher mainly chooses entertaining videos, since they believe that the training videos are not interesting to students. The latter like to think that their level of language proficiency already allows them to understand the original films.

All respondents who work with video materials prefer short videos (8 – 12 minutes). They think long videos are hard to retell. In addition, they believe that long videos can tire students, especially if their language proficiency is lower than Intermediate.

Opinions were divided over the use of subtitles. It all depends on the purpose of viewing. If the task is aimed at a general understanding, then it is not necessary to catch every word and know how it is translated, the main thing is to understand the meaning of what has been said. If the goal is to learn new words, then it is advisable to switch on subtitles, write out and translate unknown words.

The analysis of the answers to the last question about how to work with video materials just showed how much meth-

odological support is needed to work with such materials. Most often, the work reduces to watching the video and answering the teacher's questions in order to check the general understanding. Some teachers offer students to look through the questions and assignments before watching. Hardly anyone works on vocabulary from a video and offers more complicated tasks, for example, to perform a test on the content of a video, to write out phrases with examples of some or other grammatical phenomenon, etc.

Thus, in the process of working on the article, many controversial and unsolved issues were identified in the methodology for using authentic video materials in teaching a foreign language. For example, it turned out that the teachers do not have consensus according the criteria for selecting video materials, whether to show the video clip or the whole movie, and how long it should last. The situation when there are no proper criteria for the selection of authentic video materials, no general consensus of how to present them, and no agreement of what kind of exercises to use for work, only leads to a rendering of what was seen on the screen or using authentic video materials to illustrate the range of issues under consideration. All this indicates a lack of consistency in working with video materials.

The personal experience of the author of the article shows that while working with videos it is better to divide the process into three stages.

The first stage is a preliminary one. At this stage, it is necessary to draw students' attention to the topic of the video (for

example, using leading questions or suggesting to discuss a statement of a famous person on this topic). If the teacher assumes that students may have difficulty perceiving authentic material of a linguistic or social and cultural nature, then appropriate explanations must be given

The next stage is the stage of direct work with video material. It can take place in the classroom or watching a video can be a student's homework. Indeed, students sometimes do not do their homework (especially if the video is too long or does not correspond to the level of student's knowledge) or do it formally, not listening very carefully and thinking over the meaning of what was heard. In this case you have to review the video again at the lesson.

At the discussion stage, the degree of understanding of what is seen and heard is checked. Students participate in the discussion, using new vocabulary; express their attitude to the topic and plot of the video. At this stage, you can offer a task to fill in the gaps in the sentence with words from the video or ask questions related to the actual material of the video (for example, "What does figure 85 in the video refer to?", "What happened in 2011?", "In what context is the term Profit and Loss Account used?" etc.). At this stage, the development of receptive skills (the ability to extract the most significant information, the ability to understand the content of what they saw / heard), cognitive skills (the ability to observe, analyze, compare), reproductive skills (the ability to reproduce the main content), and speech etiquette (start / end a conversation, express

an opinion, express consent / disagreement, support the interlocutor, etc.) are expected to be developed.

It should be noted that the use of authentic materials has its drawbacks. Characteristic flaws were pointed out by many researchers. Authentic materials may contain an excessive amount of cultural component, which complicates understanding outside the language community. There is a discrepancy in the content of the lexical component to the needs of students, excessive mixing of grammatical structures leads to difficulties in studying the material when students have a low level of training.

Also it should be noted that work with video is time consuming. It requires large investment of time and effort to select material and prepare it to the lesson. The speech in the video can be oversaturated with a large number of accents, which makes perception more difficult. Some materials may be considered out of date if we speak of current news. Deep knowledge of the cultural component is necessary to understand a variety of phrases, headings, announcements.

Thus, the analysis of educational and methodological literature and our own practice has shown that authentic video materials have great potential for solving educational problems.

Usage of authentic video materials creates favorable conditions for learners to master new regional geographic information, the speech behavior of native speakers, helps students become acquainted with the life of the people, their culture, and heightens students' interest

in material offered, which undoubtedly affects the quality of their speech. In addition, this is the way to bring training sessions closer to the natural conditions of communication, i.e. these are the conditions where memorization occurs involuntarily, without exerting any pressure.

The advantage of video materials lies also in the fact that they stimulate almost genuine communication, allow students solve problems and satisfy their cognitive interests. This significantly increases the motivation and intensity of students' language training for international professional communication, develops listening skills, allows to increase the volume and level of educational material in the time allotted for classes.

The use of such materials seems extremely important, since they are an example of a modern foreign language and create the illusion of participation in the daily life of the country, which serves as an additional incentive to increase student motivation.

In conclusion, I would like to recommend the following platforms where you can find educational and entertaining videos:

Ted Talks и Ted-Ed, engVid, Show-English, LeLang, British Council, Ororo.tv, BBC, BBC Documentary, Multimedia-English, Fenglish, CNN, Learn English with Papa Teach Me, English with Lucy, Rachel's English, CrashCourse

Литература

1. Воронина, Г. И. Организация работы с аутентичными текстами молодежной

прессы. Иностранные языки в школе. Москва: Просвещение, 1999.-378 с.

2. Кричевская, К. С. Прагматические материалы, знакомящие учеников с культурой и средой обитания жителей страны изучаемого языка // Иностранные языки в школе. 1996. – № 3. – С. 11-18.
3. Носонович, Е. В. Методическая аутентичность в обучении иностранных языков. Москва: ИЯШ. 2000. 297 с.
4. Носонович Е.В., Мильруд Р.П. Критерии содержательной аутентичности учебного текста // ИЯШ. 1999. – № 2. – С. 6-12.
5. Остроумова А. Ю. Использование видеоматериалов с помощью мультимедийных средств в обучении иностранному языку студентов технического вуза // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2013. № 7 (25): в 2-х ч. Ч. I. С. 153-156
6. Пичугова И. Л. Использование аутентичных видеоматериалов на занятиях по профессиональному иностранному языку // Молодой ученый. – 2015. – №5. – С. 518-522. – URL <https://moluch.ru/archive/85/15808/> (дата обращения: 09.03.2020).
7. Чикунова, А.Е. Критерии отбора аутентичных видеоматериалов для студентов экономических специальностей в процессе обучения английскому языку // Известия Уральского государственного университета. Проблемы образования, науки, культуры. – Екатеринбург, 2010. ~ Вып.№3. – С. 138-145.- 0,5 ал.
8. Martinez, Alejandro. Authentic Materials: An Overview [Электронный ресурс]. Mexico City: 2002. – Режим доступа: www3.telus.net/linguisticsissues/authenticmaterials.html (Дата обращения: 22.03.2020).
9. Stempleski S. Short takes: Using Authentic Video in the English Class. 1987.

PROGNOSTIC AND PATHOGENETIC SIGNIFICANCE OF SERUM AUTOANTIBODIES IN PATIENTS WITH CHRONIC HEPATITIS C

G.O. Solomennik, O.M. Vinokurova, D.Y. Shevchenko

Kharkiv National Medical University, Kharkiv

Key words: chronic hepatitis C, autoantibodies

Recently, much attention has been paid by researchers to the study of various aspects of chronic hepatitis C, which is a global problem of healthcare. This is due to its wide spread, extremely high chronization rate, low or asymptomatic multi-year course followed by a rapid finish, the complexity of the therapy and the lack of specific prophylaxis. Thus, according to WHO, at least 350 million people in the world suffer from chronic hepatitis C (CHC) (1, 2). Despite numerous studies on this problem, many issues concerning pathogenesis and treatment of HCV still remain unresolved or need to be clarified (3).

It is known that the persistence of the hepatitis C virus (HCV) often leads to malfunctioning of the immune system, in particular, to the appearance of autoantibodies, but the data from the literature indicate quite controversial ideas both about the frequency of detection of various autoimmune phenomena in patients with HCV infection and about their role in the pathogenesis of HCV. The question of therapeutic tactics in relation to such patients remains controversial (3-5).

The aim of the research is to study the content of antibodies to liver microsomes, native and denatured DNA (deoxyribo-

nucleic acid) in serum of CHC patients with different biochemical activity of the process.

Material and methods. A total of 87 patients with CHC were under observation. Among all examined men there were 73 (83,9 %) and women – 14 (16,1 %). The average age of patients was $31,17 \pm 1,11$ years. The etiology of the disease was confirmed by detection of antibodies to HCV by ELISA (immunoenzyme assay), as well as detection of RNA-HCV in serum by qualitative method of PCR (polymerase chain reaction). Autoantibodies to liver microsomes, n-DNA (native deoxyribonucleic acid) and d-DNA (denatured deoxyribonucleic acid) in serum were determined by ELISA method. Depending on ALT (alanine transferase) activity in serum patients were divided as follows. Group 1 included 24 patients who had ALT within normal limits, which means that chronic hepatitis activity was minimal. Group 2 included 31 patients with moderate degree of hyperalaninaminotransferazemia (up to 5 norms), in 3 – 32 patients with medium and high degree of hyperalaninotransferazemia 5 norms and more), which corresponds to weak, moderate and pronounced activity of CHC.

Results and discussion

ALT activity in patients' serum averaged $4,25 \pm 0,44$ mmol / l – g 6 standards); in Group 1 – $0,42 \pm 0,04$ mmol / l – g (normal), in Group 2 – $1,97 \pm 0,12$ mmol / l – g (2,9 standards), in Group 3 – $8,26 \pm 0,92$ mmol / l – g (12,1 standards).

Antibodies to liver microsomes in titre 1: 100 were found in serum of 5 patients, which was 5,75 % (in 3 out of 14 women – 21,43 %, and in 2 out of 73 men – 2,74 %). Antibodies to n-DNA were detected in 19 patients, which amounted to 21,84 % 5 out of 14 women (35,71 %) and 14 out of 73 men (19,18 %). DNA antibodies were detected in 25 patients with CHC (28,73 %) 7 out of 14 women (50 %) and 18 out of 73 men (24,66 %).

It should be noted that antibodies to liver microsomes were more frequently found in women ($p < 0,05$). Differences in the frequency of detection of antibodies to n-DNA and DNA in women and men were not reliable ($p > 0,05$), but a similar trend was observed. This may well be due to the proven genetic predisposition of women to autoimmune processes.

In group 1 CHC patients, i.e. with normal activity of ALT in blood serum, antibodies to liver microsomes occurred in 8,33 % of cases, to n-DNA – in 8,33 %, to d-DNA – in 20,83 % of cases. In patients of the 2nd group – in 9,68 %, 25,81 %, 29,03 %, 3 groups – in 0 %, 28,42 %, 34,37 % of cases respectively.

Thus, autoantibodies to the liver microscope in serum in titre 1: 100 cases of

CHC patients occurred rarely and approximately with the same frequency in patients with normal and increased activity of ALT in serum. Antibodies to n-DNA and D-DNA were more common, and in patients with ALT activity (groups 2 and 3) they were slightly more frequent than in patients with normal ALT activity, but this difference was statistically unreliable ($p > 0,05$). The most expressed trend was observed in n-DNA (8,33 %, 25,81 %, 28,12 % in patients in groups 1, 2 and 3 respectively). However, absence of statistically reliable differences in frequency of detection of autoantibodies to hepatic microsomes, n-DNA and d-DNA in CHC patients of different groups allows to consider that presence of the above mentioned antibodies in serum in titre 1: 100 is not connected with biochemical activity of the process and does not influence it. The appearance of antibodies to liver microsomes, n-DNA and d-DNA in serum CHC patients in titre 1: 100 only “signals”, indicates that liver damage has occurred or is occurring and is the result of destruction of hepatocytes, not the factor that leads to it. Selectivity in the detection of these autoantibodies in some CHC patients may be due to the genetic predisposition of individuals to autoimmune processes, the age of the disease and many other factors.

Conclusions

Antibodies to liver microsomes in titre 1: 100 in serum were found in 5,75 %, to n-DNA – in 21,84 %, to d-DNA – in 28,73 % of CHC patients; they are found with

equal frequency in patients with both stable normal and increased ALT activity, but more often in women.

Literature

1. Blokhina N.P. New strategies of interferonotherapy of patients with chronic hepatitis C // Infectious diseases. – 2000. – № 2. – P. 5-12.
2. Chronic viral hepatitis / V.V. Serov, Z.G. Aprosina, T.M. Ignatova et al. // Vestnik of RAMN. – 2003. – № 4. – P. 34-38.
3. Moroz L.V. Autoimmune manifestations in chronic viral hepatitis B and C // Problems of epidemiology, diagnostics, clinic, treatment and prevention of infectious diseases. – M., 2002. – P. 270-273.
4. Sorinson S.N. Viral hepatitis. – SPb.: TEZA, 1998. – 331 p.
5. Vozianova J.I., Korchinsky M.C. Problems of treatment by interferon of patients with chronic viral hepatitis // Modern infections. – 2001. – № 2. – P. 52-65.

CONCEPT OF DEVELOPMENT OF IODOMETRIC METHOD TEACHING

Mineda Chanturia

Tskhum-Abkhazian Academy of Sciences, Institute of Chemistry
Sokhumi State University
Faculty of Natural Science, Mathematics, Technology and
Pharmacy, Department of Chemistry, PhD, Associate Professor

Annotation

The purpose of this paper is to discuss some aspects of teaching one of the most important methods of quantitative analysis - the iodometry.

Keywords: Iodometric - redoximetric method, titration, education, pedagogical methodology, oxidation or reduction reactions, experiment, teaching process.

The purpose of the study is to focus on the development of attitudes and professional skills, the practical application of research and knowledge in teaching analytical chemistry, which is a requirement of modern pedagogical methodology and Georgian classical didactics. In the process of elaborating the syllabus of the lectures and laboratory practicum and later in its practical implementation, we take into account the scientific organization of student work.

While establishing learning objectives of a lecture, we emphasize the particular objective of teaching the iodometry, its content and the necessity of knowing this issue for the future profession, that will enable students to understand the basics of scientific iodometry, become familiar with the principles of the method, the working solution, its stability, preparation of working, standard substances and solutions, standardization of working solution, causes of mistakes and ways to avoid them, fixation of equivalence point, the indicators, the practical value of the method.

In order to increase activation of students' creative, cognitive potential, we ask cognitive questions, we cause the fight of scientific ideas in order to initiate the discussion and open up the essence of problem. Thinking activity is characterized by expressing an interest in the iodometric method that using it:

The medicinal products are analyzed by pharmacopoeia;

Phased drug control is completed at technological stages;

The quality of drinking water purity is checked while conducting environmental monitoring;

The amount of toxic compounds in wastewater is determined;

The age of the images is determined by the paints used to distinguish authentic one from the counterfeit, etc.

E Interesting, lively, emotional lecture and the important facts underline the role of chemistry in the life of society. Along with verbal methods, chemical tests and the use of modern information technologies help students to

develop not only practical skills but also aesthetic values.

the formation of their spiritual and aesthetic values.

Table #1.

1	Learn about the research subject of iodometric analysis method Used for the quantification of oxidizing and reducing agents: ozone in air or gas mixture, organic substances: sugars, acetone, formaldehyde, a "active chlorine" in drinking water, "excess" oxygen in ceramic superconductors, oxygen dissolved in natural waters, strong acids ...
2	Learn about the theoretical essence of research of iodometric analysis method Reduction-oxidation, the redoximetric method is called the iodometry by which the quantitative analysis of a substance is based on iodine iodide ion oxidation or reduction reactions and it is based on the determination of the amount of a substance by the amount of iodine released or absorbed. The main substance used as an oxidizer $I_2 + 2e^- \rightleftharpoons 2I^- E^0 = +0,5355 \text{ volts}$, $pH = 0, \quad t^0 = 25^0 Cl_2^- + 2e^- = 3I^- E^0 = +0,54 \text{ volts}$, $pH > 0, \quad t^0 = 25^0 C$ Substances oxidation potential of which is less than $E^0_{I_2/2I^-} = +0,54 \text{ volts}$, are reducing agents and consequently, they carry out reaction from left to right - "absorb" iodine. Such substances are SO_2 ; $Na_2S_2O_3$; $SnCl_2$, etc. Substances oxidation potential of which is greater than $+0,54 \text{ volts}$ are oxidizing agents and therefore they carry out reaction from right to left to produce free iodine: $2I^- - 2e^- \rightleftharpoons I_2$. They include: Br_2 , Cl_2 , $KMnO_4$, MnO_2 , $K_2Cr_2O_7$, etc. In the process of titration, iodine is oxidizer, and iodide-ion - reducing agent. The reducing agents are determined by the oxidation of titration iodine solution. The mediator reagent is potassium iodide, which is oxidized and the iodine released in equivalent amounts of oxidizer is titrated with sodium thiosulfate: $2KMnO_4 + 10KI + 8H_2SO_4 = 2MnSO_4 + 6K_2SO_4 + 5I_2 + 8H_2O$ $2I^- - 2e^- = I_2 \quad 5$ $MnO_4^- + 8H^+ + 5e^- = Mn^{2+} + 4H_2O \quad 2$ $10I^- + 2MnO_4^- + 16H^+ = 5I_2 + 2Mn^{2+} + 8H_2O$ $I_2 + 2Na_2S_2O_3 = 2NaI + Na_2S_4O_6$
3	Learn about the iodine as an oxidizing agent In iodometry, iodine is mainly used as an oxidizer $E^0(I_2/2I^-) = +0,53 \text{ v}$. Iodine oxidizes all reducing agents oxidation potential of which is less than $E^0(I_2/2I^-)$. The standard potential of this system has the intermediate position between strong reducing and oxidizing agents. Standard solutions of iodine and potassium iodide are used for titration. Crystalline iodine is slightly soluble in water, so its solution is commonly used in KI. $I_2 + KI = KI_3$ $I_2^0 + I^- = I_3^-$ Reduction-oxidation potentials for systems $I_2/2I^-$ and I_3^-/I_2I^- are practically equal to each other. Substances reduction-oxidation potentials of which is more than $E(I_2/2I^-)$, can be determined by the reverse titration method. Titration examples of various compounds: arsenites: sulfides, senites, strong reducing agents are: $AsO_3^{3-} + I_2 + H_2O = AsO_4^{3-} + 2I^- + 2H^+$; $H_2S + I_2 = S + 2I^- + 2H^+$ $Sn^{2+} + I_2 = Sn^{4+} + 2I^-$
4	Learn about the iodine as a reducing agent Potassium iodide water solution is used for titration. Depending on the amount of the reduction-oxidation potentials, this method can determine the following oxidizers: $2Fe^{3+} + 2I^- \rightleftharpoons 2Fe^{2+} + I_2$ $H_2O_2 + 2I^- + 2H^+ \rightleftharpoons 2H_2O + I_2$ $CrO_4^{2-} + 6I^- + 16H^+ = 2Cr^{3+} + 3I_2 + 8H_2O$
5	Learn about the material resources Sodium thiosulfate pentahydrate, analytical scales, distilled water, measuring instrument, conical flasks, sodium carbonate, glycerol, chemical cup, potassium bichromate, potassium iodide, starch - indicator, potassium iodide solution, 20% sulfuric acid solution, burette, can, potassium iodide, iodine crystals.

<p>Learn about the experimental section: preparation of solutions calculations; Experiment</p>	<p>Purpose of laboratory work: Preparation of sodium thiosulfate working solution, determination of its titre according to potassium bichromate, preparation of iodine solution and determination of titre, studying the method.</p> <p>Task #1. Preparation of sodium thiosulfate working solution.</p> <p>Task #2. Preparation of potassium bichromate standard solution.</p> <p>Task #3. Determination of titre of sodium thiosulfate working solution with potassium bichromate.</p> <p>Task #4. Preparation of iodine solution and determination of titre.</p> <p>Test task #1. Determination of oxidizers. Determination of copper in copper sulfate.</p> <p>Test task #2. Determination of reducing agents. Amount of Na₂S in sodium sulfide.</p> <p>Task #1. Preparation of sodium thiosulfate working solution.</p> <p>calculative section: preparation of sodium thiosulfate titrated solution by method of exact quantity in weight is almost impossible, since thiosulfate is oxidized in air and dissolved by carbonic acid:</p> $2\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 + \text{O}_2 = 2\text{Na}_2\text{SO}_4 + 2\text{S}$ $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O} = \text{NaHCO}_3 + \text{NaHSO}_3 + \text{S}$ <p>Preparation of 0,1 liter 0,01 N Na₂S₂O₃ solution:</p> <p>In iodometry, the reaction is used that is carried out according to the following equation:</p> $2\text{S}_2\text{O}_3^{2-} + \text{I}_2 \rightarrow \text{S}_4\text{O}_6^{2-} + 2\text{I}^-$ <p>It follows from this equation that the molar mass of the Na₂S₂O₃ equivalent is equal to the molar mass.</p> $M(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) = \frac{248,19}{1} \text{ g/mole};$ $M_E(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) = \frac{248,19}{1} = 248,19 \text{ g/mole} - \text{equiv.}$ <p>The thiosulfate mass of weighing sample is calculated by the following formula:</p> $m(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) = M_E(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) \cdot N(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) \cdot V = 248,19 \cdot 0,01 \cdot 1 = 2,5 \text{ g.}$ <p>The solution is prepared 2-3 days before standardization.</p> <p>Experimental section:</p> <p>1. 2,5 g Na₂S₂O₃ · 5H₂O weighing sample is taken. The concentration of thiosulfate solution varies with the influence of microorganisms (thiobacteria) and light. Therefore, a solution of approximate concentration is first prepared.</p> <p>2. It is kept for 10 days and then the titre is determined. Before preparation of titrated sodium thiosulfate solution, the distilled water is boiled to remove carbon dioxide and thiobacteria. The water is then cooled in a flask and the weighing sample is removed, and 0,2 g of sodium carbonate is added per liter of solution. The solution is kept in a dark place in a tightly closed vessel. The titre of sodium thiosulfate solution is determined according to potassium bichromate.</p> <p>Task #2. Preparation of starch solution.</p> <p>Experimental section:</p> <p>Mixture of 25 ml glycerol and 25 ml water is placed in a flask; It is heated to boiling;</p> <p>2-3 ml of 1 g of starch dissolved in water is added and boiled for 2-3 minutes. The indicator is stable for 6 months. The indicator is suitable if it produces a blue color with one drop of 0,001 N iodine solution. The appearance of purple-red color indicates that starch cannot be used. Starch can only be used when cold solution is titrated, as the sensitivity of the iodine-starch reaction decreases with increasing temperature.</p> <p>Task #3. Preparation of potassium thiosulfate standard solution.</p> <p>Theoretical essence of the method: K₂Cr₂O₇ is the best standard substance, can be easily recrystallized, does not contain crystallized water, the solution is stable. It is a strong oxidizer.</p> $E^0 \text{Cr}_2\text{O}_7^{2-} / \text{Cr}^{3+} = 1,36\text{V} \quad \text{pH} = 7$ <p>Determination of sodium thiosulfate solution titre by potassium bichromate is carried out by replacement method. At this time auxiliary solution of potassium iodide is used. The iodine released in equivalent amounts of chromium(II) ion is titrated with sodium thiosulfate solution in the presence of starch:</p> $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7 + 6\text{KI} + 7\text{H}_2\text{SO}_4 = \text{Cr}_2(\text{SO}_4)_3 + 4\text{K}_2\text{SO}_4 + 3\text{I}_2 + 7\text{H}_2\text{O}$ $2\text{I}^- - 2e \rightarrow \text{I}_2 \quad 3$ $\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-} + 14\text{H}^+ - 2\text{Cr}^{3+} + 7\text{H}_2\text{O} \quad 2$ $\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-} + 6\text{I}^- + 14\text{H}^+ \rightarrow 2\text{Cr}^{3+} + 3\text{I}_2 + 7\text{H}_2\text{O}$ <p>Dissolved iodine (I₂) is titrated with sodium thiosulfate solution:</p> $\text{I}_2 + 2\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \rightarrow 2\text{NaI} + \text{Na}_2\text{S}_4\text{O}_6$ <p>calculative section: in order to prepare 250 ml 0.05 N (K₂Cr₂O₇) solution it should be taken</p> $M(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7) = \frac{294,21 \text{ g/mole}}{6} = 49,04 \text{ g/mole} - \text{equiv.}$ $M_E(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7) = \frac{294,21}{6} = 49,04 \text{ g/mole} - \text{equiv.}$ $m(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7) = 49,04 \cdot 0,05 \cdot 0,250 / 1 = 0,6125 \text{ g}$ <p>Experimental section:</p> <p>0,6125 g potassium bichromate is weighted with analytical scales to 0,0001 accuracy; The weighing sample is transferred to a 250 ml measuring flask; It is dissolved in distilled water, filled to the benchmark, closed it with a cork and shaken.</p> <p>Processing and calculation of results:</p> <p>The normal concentration of potassium bichromate is calculated with the formula:</p> $T(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7) = \frac{m(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7)}{V(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7)}$ $N(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7) = \frac{T(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7) \cdot 1000}{M_E(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7)}$ <p>Task #4. Determination of sodium thiosulfate working solution titre with potassium bichromate.</p> <p>Experimental section:</p> <p>10 ml of potassium iodide solution is poured into a conical flask; 10-15 ml of 20% sulfuric acid solution and 15 ml standard potassium bichromate solution is added; It is kept for 5-10 minutes in the dark until the reaction is completed;</p> <p>25 ml of water is added to it and titrated with a solution prepared with sodium thiosulfate, and its titre is determined. At first the titration is conducted without an indicator and when the solution becomes pale yellow, 2-3 ml of starch is added and titration is continued until the blue color of the solution disappears and turns to green due to the fact that Cr³⁺ ion is produced.</p> <p>Titration is repeated 3 times and average amount is calculated.</p> <p>Processing and calculation of results:</p> $N(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) \cdot V(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) = V(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7) \cdot N(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7)$ $N(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) = \frac{V(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7) \cdot N(\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7)}{V(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O})}$ $T(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) = \frac{M_E(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) \cdot N(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O})}{1000}$
--	--

Task #5. Preparation of iodine solution and determination of titre
calculative section:

often checked.
To prepare the iodine solution, the drug is purified through sublimation, and to prevent loss, the weighting sample is taken in a pre-weighed can in which several ml of concentrated potassium iodide solution is placed.

To prepare 0,100 l of 0,1 N iodine solution:

$$M(I_2) = 254 \text{ g/mole}; M_E(I_2) = \frac{254}{2} = 127 \text{ g/mole-equiv.}$$

$$m(I_2) = 127 \cdot 0.1 \cdot 0.100 = 1,27 \text{ g}$$

Experimental section:

2-2.5 g of pure potassium iodide is placed in a 100-ml measuring flask;

It is dissolved in ml water;

1.27 g of iodine is added to it, mixture is mixed, and when the iodine is completely dissolved, it is filled with water to the benchmark. The prepared solution is stored in a dark vessel having ground-in cork, which is inscribed.

The produced solution is titrated with sodium thiosulfate solution until it turns pale yellow;

1-2 ml of starch solution is added (to light yellow solution) turning blue with the iodine;

Titration is repeated 2-3 times and average amount is calculated.

The iodine solution titre can be changed due to exposure to light and iodine volatility. Therefore, the iodine working solution titre is

7	Process and calculate results	<p>Normality and titre of the test solution is determined based on mathematical calculations after the completion of the experiments.</p> $N(I_2) = \frac{V(Na_2S_2O_3 \cdot 5H_2O) \cdot N(Na_2S_2O_3 \cdot 5H_2O)}{V(I_2)}$ $T(I_2) = \frac{M_E(I_2) \cdot N(I_2)}{1000}$
8	Check the accuracy of the analysis	<p>The absolute error Δ of analysis is calculated with the formula:</p> $\Delta = x_i - x_{\text{exp}}$ <p>experimentally determined quantity.</p> <p>Relative error (ϵ) - the ratio of absolute error to the true (theoretical) value of a quantity to be defined, expressed as a percentage (%):</p> $\epsilon = \frac{\Delta \cdot 100\%}{x}; \quad \epsilon = \frac{x_i - x \cdot 100\%}{x}$ <p>The accuracy of the analysis is confirmed if the error does not exceed 0.05%.</p>

For the cognitive purposes of the lecture, the actuality of experiment selection, the ability to rationally use chemical reagents and the safety of the experiment, the connection of chemical knowledge with human life, and the technical simplicity are demonstrated when performing specific laboratory work.

Table №1 shows the stages of learning the iodometric theoretical basis:

The research subject of iodometric analysis method;

Theoretical essence of research of iodometric analysis method;

experimental section according to the tasks prescribed;

Aspects of using laboratory studying in practice – a test experimental task;

Material resources needed for practical work;

Processing and calculation of experiment results;

Statistical processing of the analysis results.

Thus, experiments designed for laboratory works are clear and effective, do not require expensive tools and equipment, the time-limit is considered, risk factors related to the experimental work, experimental works of various type and complexity are selected that correspond to the goal set. Each work is accompanied by a short theoretical overview in an available forms and in a close logical connection.

In the practical section of the analytical chemistry teaching process, the student should be able to freely use the references (in the iodometric method - standard reduction-oxidation potentials), table that is required to solve exercises and

tasks along with knowledge of the methodology. It is also important to find a rational way to solve tasks, make a complete record with proper notes, questions and explanations, perform mathematical calculations, select metrics, and most importantly, explain or analyze a task, and use several ways to solve the task.

In the conditions of scientific and technological progress and influx of information in order to demonstrate thinking skills, creative potential and talents, for the purpose of for systemic learning of factual material, for deepening and systemization of gained knowledge in analytical chemistry, the best opportunities are systematic exercising in answering test questions, solving different types of exercises and tasks and using system of tests.

Let's discuss an example of solving a typical task.

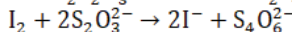
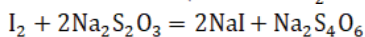
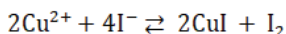
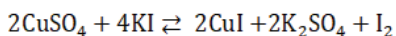
Task №1. Calculate the mass fraction of copper in the ore, if 18,23 ml of sodium thiosulfate $T_{\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3} = 0,01545$ solution was spent to titrate released iodine after adding KI to the solution containing Cu^{2+} ion when dissolving 0,6215g weighting sample.

Task:

givens:

$$\begin{aligned} V(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3) &= 18,23 \text{ ml} \\ T_{\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3} &= 0,01545 \text{ g/ml} \\ m(\text{Ore}) &= 0,6215 \text{ g} \\ \omega_{\text{Cu}^{2+}} &=? \end{aligned}$$

Copper iodometric titration reactions are:

Based on the method of replacement titration:

$$n(\text{Cu}) = n(1/2 \text{I}_2) = n(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3)$$

calculation formula:

$$\begin{aligned} \omega_{\text{Cu}} &= \frac{T(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3) \cdot V(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3)}{M_{\text{E}}(\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3) \cdot M_{\text{E}}(\text{Cu}) \cdot 100/m} \\ \omega_{\text{Cu}} &= \frac{0,01545 \cdot 18,23}{158,10 \cdot 63,546 \cdot 100/0,6215} = 18,22\% \end{aligned}$$

Questions for self-assessment:

1. What is the working solution in the iodometric method?
2. In the iodometric determination of copper, before which color is the analytical solution titrated after addition of starch?
3. In the following reaction
4. $4\text{Na}_2\text{SO}_3 + \text{I}_2 = 2\text{NaI} + 3\text{Na}_2\text{SO}_4$

5. Which element or substance will be reduced?
6. What is the molar mass of $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ equivalent (g/mole-equiv.)?
7. What is the molar mass of $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ equivalent (g/mole-equiv.)?
8. What is the molar mass of I_2 equivalent?
9. Which substance is used as a reducing agent in iodometry to determine amount of copper?
10. Which element is equivalent to I_2 released as a result of interaction between CuSO_4 and KI ?
11. Which indicator is used in iodometric method?

Tasks for independent work

1. Calculate the correction coefficient of $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ if 9,6 ml of 0.1N sodium thiosulfate solution was used to titrate 8 ml of 0.1N iodine solution?

- 1) 1,2 ; 2) 0,7543 ; 3) 1,6 ; 4) 0,8333 .

2. Calculate the copper sulfate titre by Cu^{2+} if 3,5 ml of sodium thiosulfate 0,1N $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ was used to titrate 11 ml of this solution ($K \text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O} = 1,1$).

- 1) 0,004204; 2) 0,031241; 3) 0,007421; 4) 0,002223.

3. 10 ml of 0,1N iodine solution was used to titrate 0,1N $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ 9,2 ml. What is a sodium thiosulfate correction coefficient ($K \text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$)?

- 1) 1,0869; 2) 1,2426;
3) 0,1295; 4) 1,00322.

4. Calculate how many grams of copper is in 1 ml of copper sulfate solution if 11,2 ml 0,1N $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ ($K \text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O} = 1,07$) was spent on titration of 20 ml analytical solution?

- 1) 0,0050743 g; 2) 0,003805 g;
3) 0,003312 g; 4) 0,00294 g.

Thus, the paper provides simply and in details how the student should work in the laboratory, conduct the practical work that s/he received after listening to the lecture, learning the theoretical course. The purpose of the brief theoretical overview related to the laboratory work theme is to draw the student's attention to the key issues of the iodometric method related to each experiment and the analysis of the process going in them; understand the multifaceted aspect of the use of the method.

The paper presents the tasks and exercises necessary for learning the iodometric method, as well as the methodical ways of solving them, which will be of great help to the student in learning the method. Test assignments will develop students' skills of formulating their own opinions, synthesis and analysis, evaluating events, and critical thinking. Thus, planning and conducting student-centered learning processes devel-

ops the skills necessary for modeling, reasoning, debating, showing causal links, analyzing and evaluating research outcomes.

With such approaches, it is possible to master fundamental facts, to thoroughly understand the substantial part of the method and to properly understand the role of chemistry in scientific cognition.

References:

1. Supatashvili G. - Quantitative Analysis, Tbilisi, TSU, 2011
2. Chanturia M., Mskhiladze A. - Laboratory Practicum in Quantitative Analysis, Tbilisi, TSU, 2019
3. Dolidze V., Tsitsishvili V. - Russian-Georgian-English-German Chemical Dictionary, Tbilisi, 2004;
4. Otto M.- Modern methods of analytical chemistry. T.1-2, Moscow, Technosphere, M, 2003
5. Chanturia M., Monitoring environmental and analytical chemistry - International Scientific Conference "Modern Problems of Ecology", Dedicated 85 years of birth of Academician Jumber Lominadze, Kutaisi, 2015. Tom IV, 187-191. ISSN 1512-1976.(GE).
6. Chanturia M., Otto M.- Modern methods of analytical chemistry. T.1-2, Moscow, Technosphere, M, 2003M., Mskhiladze A. - Ecologic education in the chemical disciplines study process. Pedagogy, "Modern Problems and development perspectives", Poland, Krakow, 2016, 29.04-30.04. ISBN: 978-83-65207-80-7. (Eng.)
7. Chanturia M. - Main Aspects of Complexometric Method in Chemical Analysis used in Higher Educational System of Georgia. International Journal of Arts and Sciences, Sirius Konferenzzentrum Munchen-Neuaubing, Munich, Germany, 21-24 June 2016. <https://ijas-2016munich.sched.org>. (Eng.)
8. Chanturia M., Mskhiladze A.G. - Some aspects of teaching problem-based chemical kinetics, Proceedings of Tskhum-Abkhazian Academy of Sciences, Publishing House "Meridiani" Tbilisi, 2017, Tom XIII-XIV, 125-137© Tskhum-Abkhazian Academy of Sciences, (Eng.). ISSN 2233-3363
9. Internet Resources

ІНТЕРАКТИВНЕ ВІДЕО ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Чемоніна Л. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти (Бердянський державний педагогічний університет), Україна

Ключові слова: *початкова школа, дистанційна освіта, інтерактивне відео, освітній процес, засіб навчання.*

Keywords: *primary school, distant education, interactive video, educational process, learning method.*

Сьогодення Нової української школи передбачає необхідність наскрізного застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі й управлінні закладами освіти та системою освіти, що виступає інструментом забезпечення успіху ключової реформи Міністерства освіти і науки України. Системне використання названих технологій не тільки значно розширює фахові можливості вчителя початкової школи, а й забезпечує формування в учнів технологічних і медіа-компетентностей [3].

Поточний навчальний рік характеризується запровадженням дистанційної освіти, що зумовлює пошук нових інформаційно-комунікаційних підходів до організації взаємодії педагогів і здобувачів освіти. Вважаємо, що одним із засобів організації освітнього процесу в умовах віддаленого навчання може виступати інтерактивне відео. Оскільки це поняття нещодавно увійшло в широкий обіг, загальноприйнятого визначення воно ще не має.

Тому, слідом за Ганною Мещишеною, ми тлумачимо *інтерактивне відео як відео, доповнене з освітньою метою додатковими елементами, як-от: теоретичним матеріалом, вправами та завданнями, тестами, посиланнями тощо* [2].

Використання в освітньому процесі сучасної початкової школи подібних «живих» ресурсів забезпечує комплексне формування предметних компетенцій учнів. Наприклад, за новою програмою, розробленої під керівництвом О. Савченко, другокласники опрацьовують тему «Вже Різдво прийшло до хати, нам пора колядувати!» [4]. На цьому етапі вивчення малих фольклорних форм вважаємо за необхідне ознайомити дітей із різдвяними традиціями українців і поняттям *колядка*. За нашим переконанням, на такому уроці буде доречним продемонструвати мультфільм «Добрий вечір тобі, пане господарю!» зі збірки «Різдвяні колядки і щедрівки для дітей» [1], під час перегляду якого внизу екрана

здобувачі початкової освіти зможуть прочитати таку інформацію:

1. Колядки – це обрядові пісні, які виконуються в усіх регіонах України напередодні Різдва.

2. Колядки традиційно містять побажання здоров'я, багатства, доброго врожаю в наступному році.

3. Виконують ці обрядові пісні діти і молодь – колядники.

4. Колядники ватагами ходять від хати до хати, тримаючи в руках зірку, що нагадує про народження Ісуса, та виконують пісні, а натомість отримують гостинці.

Сервіс *Playposit* дозволяє додати до обраного відео інтерактивний елемент, наприклад, опитування, що може передбачати кілька варіантів, як-от: тестові завдання закритої форми одиничного чи множинного вибору чи тестові завдання відкритої форми. На нашу думку, перевірити рівень засвоєння другокласниками демонстрованого під час мультфільму матеріалу можна за допомогою наведених нижче тестових завдань:

Закрите тестове завдання одиничного вибору:

Колядками називаються:

А. Пісні, які співає мама над колицю дитини для того, щоб її приспати.

Б. Обрядові пісні, які виконуються в усіх регіонах України напередодні Різдва.

В. Короткі обрядові пісні, в яких звучать звертання до природних явищ з метою вплинути на погоду чи доквілля.

Закрите тестове завдання множинного вибору: **Хто виконує колядки?**

А. Дівчата віком 16–18 років.

Б. Діти.

В. Найстарші члени сім'ї.

Г. Молодь.

Відкрите тестове завдання:

Що містить зміст колядок?

Сервіс *Playposit* дозволяє проконтролювати роботу кожного учня – і перегляд ним матеріалу інтерактивного відео, і відповіді на запитання, – що уможливорює зворотній зв'язок між учителем і здобувачем освіти.

Отже, інтерактивне відео можна вважати одним із засобів, який дозволяє не тільки урізноманітнити подання під уроку навчального матеріалу через мультимедіа, а й формувати компетенції молодших школярів з різних освітніх галузей за умов дистанційної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Добрий вечір тобі, пане господарю! URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mwwgdbMQ738&list=PLshJpmmXcDiRDmyVL6m95iOA3Tzw14N7> (Дата звернення 25.03.2020).
2. Мецишена Ганна. Вебінар «Технологія інтерактивного відео в освітньому процесі». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dhpM-ucdJm4&feature=youtu.be> (Дата звернення 27.03.2020).
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (Дата звернення 01.03.2020).
4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> (Дата звернення 07.03.2020).

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ДОСЛІДНИЦЬКОГО НАВЧАННЯ

Єрічева Т.Ю.

Старший викладач кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Палієнко О.А.

Кандидат історичних наук, доцент кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів, система освіти, дослідницьке навчання, науковий пошук, виховання учнів.

Keywords: future teacher training, education system, research training, research, student education.

Серед стратегічних завдань реформування змісту освіти особливе місце посідає необхідність створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом усього життя [3]. Для ефективної роботи в цьому напрямку, в першу чергу, потрібен учитель, який сам володіє методами дослідження і здатен розвивати ці здібності у школярів.

Проблема підготовки вчительських кадрів цікавила багатьох учених та мислителів як минулих століть так і в наш час. Так Ф.А. Дистервег зазначав: «Вчитель для школи – це теж саме, що сонце для всесвіту» [2]. Він звертав особливу увагу на те, що результат навчання, його успіх або невдачі повністю залежить від учителя. У підготовці вчителя він вбачав велику роль єдності

практичного та теоретичного навчання як основи якості майбутнього навчання учнів. Ф.А. Дистервег писав: «...неможливо дати іншому того, що не маєш сам, і неможливо розвивати, виховувати інших, якщо ти сам не розвинутий та не вихований» [2].

Питанням підготовки вчительських кадрів приділяв увагу і великий педагог К.Д. Ушинський. Він вважав, що в умовах масової підготовки вчителів, вміння вчителя мають найважливіше значення разом із знаннями. При правильній організації підготовки «...знання та вміння навчати та діяти таким навчанням на розумовий та моральний розвиток дітей можуть бути передані молодим людям, які не обов'язково мають особливі здібності» [6].

Проблема підготовки майбутнього вчителя розглядається й у працях П.П. Блонського. Він вважав, що перед

тим, як навчати вчителя прийомом розвитку дітей, необхідно спочатку навчити його, як розвивати себе, прищепити йому прагнення до самоосвіти. [1].

У працях С.Т. Шацького також розглядаються питання підготовки майбутніх учителів. Він вважав необхідним давати студентам глибокі наукові знання, зокрема, за рахунок участі студентів у педагогічних дослідженнях, озброювати їх педагогічними навичками, що набуваються студентами при проходженні практики, прищеплювати навички самопідготовки та самоосвіти. Обов'язковою умовою якісної підготовки вчителя є активізація пізнавальної діяльності студентів і відмова від пасивних методів засвоєння наукових дисциплін, вказував С.Т. Шацький [7].

Проблема формування особистості майбутнього вчителя до педагогічної діяльності у психологічному плані розкривається у працях О.І.Щербакова [8]. Він зазначає, що висока професійність вчителя залежить від трьох факторів: вміння органічно поєднувати інформаційну функцію з функціями прогнозування та керування процесом розумового розвитку і виховання; творчого ставлення до своєї діяльності; уміння бачити у дитині не тільки об'єкт, але й суб'єкт дії.

При цьому формування особистості та професійна підготовка майбутнього вчителя розуміється автором, як єдиний і нерозривний процес. О.І. Щербаков висуває припущення, що суттєвих успіхів можна досягти у вдосконаленні професійної підготовки

майбутнього вчителя ще у період навчання у вищому навчальному закладі освіти, якщо надати лабораторно-практичним заняттям характер дослідження педагогічних явищ та процесів, якщо реорганізувати педагогічну практику у школі, спрямувавши її на виявлення та аналіз явищ та процесів навчання й виховання. Значним фактором у цьому процесі є розуміння науково-методичного рівня викладання психолого-педагогічних та методичних дисциплін, їх зближення та взаємозв'язок. Для ефективного рішення поставлених завдань професійної підготовки майбутнього вчителя можливе введення також спеціальних курсів або семінарів [8].

Досліджуючи питання педагогічної підготовки вчителів, І.Т. Огородников доводить необхідність озброєння студентів методикою проведення науково-педагогічних досліджень, як фактора професійної підготовки майбутнього вчителя [4].

Характер діяльності вчителя в умовах дослідницького навчання істотно відрізняється від того, що ми можемо спостерігати в навчанні традиційному, яке відбувається на основі використання переважно репродуктивних методів навчання. Як відомо, основна функція педагога при традиційному навчанні полягає в передачі інформації. У дослідницькому навчанні ця функція відходить на другий план. Учитель з ментора перетворюється на консультанта і помічника початківця-дослідника. Для учня педагог в умовах дослідницького навчання є старшим

досвідченим товаришем, соратником у науковому пошуку. Такий підхід суттєво змінює зміст процесу підготовки майбутніх учителів. У даному випадку він повинен мати не тільки гарну загальну та предметну підготовку, вміти передавати знання дітям, а й бути спроможними вести дослідницький пошук і, найважливіше, – вміти заохотити цим школярів.

О.І. Савенков відмічає таке парадоксальне явище – в умовах дослідницького навчання, вчитель «може навчити дитину навіть тому, чого не вміє сам». Це твердження тільки на перший погляд може здатися парадоксальним. В умовах дослідницького навчання педагог не зобов'язаний завжди знати відповіді на всі запитання, але він повинен вміти досліджувати різні проблеми, таким чином знаходити будь-які відповіді і вміти навчити цьому дітей [5].

У зв'язку з цим, вирішення задачі спеціальної підготовки вчителя до роботи в умовах дослідницького навчання має велике значення. В освітній практиці вітчизняної вищої школи ця проблема як правило вирішується шляхом залучення майбутніх учителів до власної дослідницької діяльності в процесі навчання в педагогічному університеті. Мабуть, вважається, що цього достатньо для того, щоб майбутній учитель опанував навички дослідника.

Як відомо, перелік форм самостійної дослідницької роботи студентів в університеті обмежений: курсові роботи та дослідження, підготовка випускної кваліфікаційної роботи та,

скоріше як виняток, участь у роботі проблемних груп, дослідницьких лабораторіях. Практика написання курсових, та дипломних робіт студентів, які спочатку передбачаються як творчі, дослідницькі, показує нам факти досить далекі від ідеалу. Часто завдання виконання такої роботи студент уявляє як підготовку якогось тексту з певною структурою, об'ємом і змістом. Це орієнтує студента йти по шляху найменшого опору, знаходячи в мережі Інтернет потрібну інформацію. Крім того, за відсутності колективних форм, індивідуальна форма навчання при підготовці вчителя-дослідника призводить до низької оптимізації роботи, репродуктивної діяльності, недотримання єдиних вимог, зайвої опіки студентів, їх недостатньої самостійності.

Окрім зазначених обставин, сучасна практика підготовки майбутніх учителів у педагогічних університетах до роботи в умовах дослідницького навчання має ще ряд негативних факторів: небажання і нездатність викладачів вищої школи вести цю роботу в потрібному напрямку, відсутність серйозних дослідницьких робіт з методики дослідницького навчання та організації його в освітніх закладах. Все це потребує суттєвих змін в системі підготовки майбутніх учителів та подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блонский П.П. Избранные педагогические и психологические сочинения: В 2-х т. / Под ред. А.В. Петровского. Москва.: Педагогика, 1979. – 304 с.

2. Дитрвег Ф.А. Избранные педагогические сочинения. Москва.: Учпедгиз, 1956 –378с.
3. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> Дата звернення: 21.03.2020).
4. Огородников И.Т. Педагогика: учеб. пособие для студентов пед. Ин-тов. Москва.: Просвещение, 1968. – 374с.
5. Савенков А. И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению. Москва.: Ось-89, 2006. – 480 с.
6. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: [в 2 томах]. Т. 2. Київ.: Радянська школа, 1983. – 258 с.
7. Шацкий С.Т. Педагогические сочинения. Собр. соч. в 2 т. Москва.: Просвещение, 1975. Т.2. – 212 с.
8. Щербаков А.И. Психологическая основа формирования личности советского учителя в системе высшего педагогического образования. Ленинград., 1967. – 273с.

МИКОЛА КОРФ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗЕМСЬКИХ ШКОЛАХ

А. С. Лесик,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Бердянський державний педагогічний університет) Україна

Ключові слова: земська школа, навчання, виховання, діти, вчителі, учні, методи, принципи, зміст, форми.

Keywords: zemsky school, teaching, education, children, teachers, pupils, methods, principles, content, forms.

Стратегічний напрямок розвитку внутрішніх компонентів педагогічної системи земської школи Північного Приазов'я у XIX ст. був визначений М. О. Корфом. У його роботах визначено мету, завдання, принципи, зміст, форми, методи освіти, навчання й виховання, організаційну структуру, проблеми фахової підготовки і перепідготовки вчителів для земської школи. Земська школа, за М. Корфом, – це розвивально-морально-релігійна, соціально значима інституція, що повинна сприяти розумінню, засвоєнню і

поширенню системи знань про навколишній світ, формуванню узагальнених практичних умінь та навичок, якими мають оволодіти свідомі громадяни та гарні господарі. Захищаючи повну відповідність земської школи народним потребам, Корф дійшов висновку, що внаслідок різноманітності місцевостей та народностей, які населяли Росію, типи земської школи повинні бути різноманітними. У школі, – вважав педагог, – повинен відбиватися

характер місцевості і того населення, серед якої вона співіснує. Характерним та дуже важливим є той факт, що М. О. Корф особливо відзначив характер південноросійської школи, зокрема, північноприазовської. На програмі і характері південноруської школи неодмінно відобразиться і степ, і чумаки, і суша, і ховрах, і вода, і легенди про козацтво, і філософський склад повільного та зосередженого малороса, і народні його легенди, та пісні його.

У північно-приазовських земських школах учнів привчали до працелюбства, порядку охайності, шанобливого ставлення, поваги до дорослих, ретельного виконання релігійних обов'язків.

Моральному розвитку дітей сприяло ласкаве та гуманне ставлення викладачів. В цілому морально-релігійне виховання знаходилося в досить задовільному стані, на що неодноразово вказували перевіряючи земські школи регіону. Важливим компонентом педагогічної системи північноприазовської

земської школи були розвивальні підручники «Родное слово», «Детский мир» К. Ушинського та «Наш друг» й «Малютка» М. О. Корфа, зміст матеріалу яких відповідав головній внутрішній меті земської освіти – виховати дітей як «розумних громадян, які свідомо ставляться до оточуючої дійсності» (П. Каптерев). Ці підручники стали універсальним засобом навчання у більшості земських шкіл регіону, що можна підтвердити документами земських управ та звітами, перевіряючи школи.

Завдяки Корфу земські школи регіону в достатній кількості були забезпечені загальнонавчальними кращими підручниками того часу. Особливу увагу М. Корф приділяв методам розвивального навчання. Він сформулював мету застосування методу навчання як правильний розподіл навчального матеріалу, систематичне його розташування, що полегшує як передачу, так і засвоєння виучуваного.

Справедливо вважаючи, що вчитель повинен бути не тільки педагогом, а й дослідником, він рекомендував сміливіше запроваджувати самостійні письмові роботи; забезпечувати тісний зв'язок школи з громадським

життям рідного села, краю; залучити учнів до краєзнавчої діяльності.

Самостійні роботи були надзвичайно важливими в земських школах, оскільки активізували розумовий розвиток дітей, формували спостережливість, вчили послідовно викладати свої думки, допомагати закріпленню тих знань, якими наділило їх життя й бесіда вчителя.

Отже, можна зробити висновок, що земська школа, завдяки методичному доробку М. Корфа, була школою розвивальною, моральною та релігійною. Вивчення змістової сторони її педагогічного процесу свідчить про те, що окремі його складові можуть бути запозичені у практиці сучасної школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антология педагогической мысли России второй половины XIX – начала XX в. // Академия пед. наук СССР. Москва, 1990. С. 15, 194 -195.
2. Ноздрин Л. Ф. Записки краеведа: К 75-летию Бердянского краеведческого музея. Бердянск: Модем, 2004. 194 с.
3. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні. Київ, 2003.- С.197-200.
4. Сборник постановлений Бердянского земского собрания по народному образованию за 1866-1906 гг. Москва, 1911. 250 с.

АНГЛІЙСЬКА МОВА У НЕМОВНОМУ ВНЗ

Омельченко І. В.

Викладач

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

Ключові слова: англійська мова, немовний ВНЗ, мотивація.

Іноземна мова як предмет присутня в усіх навчальних програмах університетів. Особливо велика увага приділяється англійській мові. Випускники, які володіють англійською мовою, мають більше шансів влаштуватись на роботу. Але багатьох студентів це не мотивує вивчати англійську мову. Що заважає навчити студента англійській мові і як цю проблему подолати?

Перш за все, треба зрозуміти, що студенти, які обрали немовну спеціальність, прийшли в університет не за знаннями іноземної мови, а знаннями з їхньої галузі. Звичайно, це не означає, що вони взагалі не знають англійську. Згідно власного досвіду, в кожній групі є студенти (1-2 людини), рівень яких близький до початкового. Тобто вони навіть не вміють читати, не можуть побудувати простих речень, а в університеті їм пропонують працювати з, наприклад, складними англомовними фаховими текстами. Подібна ситуація засмучує студентів. В більшості випадків, вони самі винуваті в цій ситуації, проте перекладають вину на школу, вчителів та інші обставини. Цю проблему може вирішити лише додаткова самостійна робота, адже англійська мова – це те, що треба вчити не один місяць, щоб досягти необхідного

для подальшої роботи рівня. Крім того, викладач може також зробити вагомий внесок у вивчення англійської мови, підказавши та надавши необхідні ресурси.

Отже, зі школи аж до університету студенти ігнорують англійську і не докладають зусиль для її опанування. В таких студентів низька мотивація. Викладач має сформулювати позитивну, стійку мотивацію вивчати англійську мову, що є надскладним завданням. Адже англійська мова – складний предмет, вивчення якого вимагає багато часу, сил і наполегливості. Отже, викладач має розкрити творчий потенціал студентів, знайти такі дидактичні засоби, які пробуджували б розумову активність студентів і інтерес до англійської мови. Важливо створити на занятті такі умови, при яких у студентів з'явиться зацікавленість і бажання вивчати іноземну мову [1, 638]. Наприклад, якщо навчальний матеріал подати у формі гри, навіть ті студенти, що зазвичай сором'язливі і мало відповідають, беруть активну участь.

Інша проблема немовних ВНЗ – мала кількість аудиторних занять з іноземної мови, великі групи, різний рівень володіння мовою, відвідування

занять лише з метою отримати залік, тобто «вивчити, здати і забути». Все це сприяє тому, що англійська в університеті знаходиться на другому плані.

Інколи викладачам достатньо пояснити, чому студентам потрібно це знати і в яких випадках застосовувати, і інформація легко запам'ятовується. А якщо в процес включити мультимедійні технології, засвоєння матеріалу відбувається ефективніше і з більшим інтересом. Викладання англійської за допомогою мультимедіа має дві головні переваги, візуалізацію і конкретику. І це допомагає вивчати мову і покращувати навички [2].

Для прикладу розглянемо один із видів мовленнєвої діяльності – аудіювання. Для студентів з нижчим рівнем володіння англійською мовою прослуховування може бути важким завданням, особливо коли носій говорить з незрозумілим для слухачів акцентом та вживає забагато сленгу та фразеологічних зворотів. Тому вони сприймають це як набір звуків. У такому ви-

падку можна краще все-таки прочитати текст аудіозапису, з'ясувати значення нових слів та виразів, і після цього перейти до прослуховування. І тоді залишиться лише звертати увагу на вимову носія, його акцент, інтонацію, темп і т.д.

Отже, є багато способів зробити вивчення англійської в немовному навчальному закладі легшим і приємнішим, потрібно лише враховувати особливості групи, повторювати елементарні знання мови, рухатись від простого до складного, застосовуючи сучасні технології.

Література:

1. Борозна О.Ф. К вопросу об использовании активных методов обучения // Материалы Всероссийской научно-методической конференции «Актуальные проблемы реализации образовательных стандартов нового поколения в условиях университетского комплекса»; Оренбургский гос. ун-т. – Оренбург: ОГУ, 2011. – С. 638-642.
2. Collis, B. (1996) Tele-Learning: Current Scenarios. <http://www.mcb.co.uk/>.

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ МОВИ» ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Рябуха Т. В.

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

***Анотація:** У статті обґрунтовується необхідність використання методу проблемного навчання у викладанні теоретичних лінгвістичних дисциплін, зокрема курсу «Історія основної іноземної мови». Підкреслюється позитивний вплив даного методу на розвиток мислення студентів та розуміння навчального матеріалу. Наголошуються такі умови ефективності проблемного навчання як мотивація студентів, посиленість і значимість запропонованих студентам проблемних завдань.*

Ключові слова: професійна компетентність, теоретичні лінгвістичні дисципліни, історія мови; проблемне навчання; проблемне завдання

Keywords: professional competence, theoretical linguistic courses, history of language, problem training, problem tasks

«Історія основної іноземної мови» входить до переліку нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалаврів спеціальностей 014.02 Середня освіта (Мова і література) та 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно).

Метою викладання зазначеної дисципліни є формування професійної компетентності майбутніх фахівців, яка передбачає знання процесів розвитку і функціонування сучасної англійської мови та умінь оперувати цими знаннями у процесі професійної діяльності: аналізувати, зіставляти, групувати факти мови, та ін.

Досвід викладання курсу свідчить, що велика кількість фактичного матеріалу, яка підлягає засвоєнню, часто призводить до зниження мотивації студентів до вивчення історії мови.

Одним із способів підвищення внутрішньої мотивації студентів може стати проблемне навчання дисципліни, оскільки воно «націлене не тільки на набуття студентами знань, умінь і навичок, але й на засвоєння ними способів самостійної діяльності, а також формування пошукових та дослідницьких умінь і навичок» [4], а отже, спрямовує увагу студентів не на запам'ятовування великої кількості фактичного матеріалу, а на засвоєння способів дії з цим матеріалом.

Одиницею організації навчального матеріалу в проблемному навчанні є проблемне завдання як джерело пізнавального мотиву, засіб формування способів розумових дій і умінь пошукової діяльності [2; 3; 5]. При цьому враховуються наступні характеристики:

1) наявність проблемності: чи є в завданні елемент, який потрібно знайти самостійно, або умовивід, який треба зробити на підставі відомих даних;

2) універсальність проблеми, яка стала основою для організації завдання: чи є проблемність аспектною або ситуативною;

3) пошукова діяльність при виконанні завдання: постановка проблеми; знаходження рішення; перевірка правильності рішення;

4) розумові дії (логічні та евристичні), необхідні при аналізі умов завдання;

5) складність завдання.

Дисципліна «Історія мови», крім курсу лекцій, передбачає проведення семінарів, на яких відбувається як обговорення теоретичних питань, так і виконання практичних завдань.

Підготовкою до дискусії щодо теоретичних аспектів курсу є виконання завдань, які містять деякі елементи проблемності. Це можуть бути завдання, пов'язані з самостійною реорганізацією інформації, отриманої з лекції, рекомендованої літератури або засвоєної під час вивчення інших дисциплін. Завдання такого типу вимагають або класифікації, як наприклад: *Describe the place of English language in the linguistic world. Make a map/table, showing its ties with other related and unrelated tongues*, або порівняння, як у завданні: *Which Old English phonemes (grammatical categories) no longer exist in New English?* або *In what respects was the Old English verb system "easier" than the New English one?*, або ж узагальнен-

ня: *Prove that suppletivism is an old method of word formation, and originated in the era of the Common Indo-European language*. Подібні завдання розвивають вміння аналізу умов завдання за допомогою логічних прийомів розумової діяльності, вони також вимагають складання плану дій і послідовного їх виконання. До проблемних також відносяться завдання, де потрібно довести або спростувати певну точку зору, наприклад: *Prove that the English language was resistant to borrowing and relied on its own resources of enriching vocabulary*.

Практична частина семінарів передбачає фонетичний, граматичний і етимологічний аналіз автентичного тексту певного періоду в історії мови. За відсутності навичок аналізу фактичного матеріалу, таке завдання може стати для студентів справжнім «камнем спотикання». Саме тому завдання, спрямовані на збір фактичної інформації та її подальшу логічну обробку, ні в якому разі не повинні ігноруватися. Типове формулювання для таких завдань: *Find in the text... all forms... Identify their characteristics. Is their use in Old / Middle / Early New English the same/ identical as in Modern English?*

Слід зазначити, що курс історії мови органічно включає в себе проблеми всіх основних розділів мовознавства, що дозволяє крім питань, характерних для історичної лінгвістики як такої, розглянути специфічні проблеми теоретичної фонетики, теоретичної граматики і лексикології. Все це дає більше можливостей при подаль-

шому освоєнні нових теоретичних лінгвістичних дисциплін.

Отже, проблемність є таким же обов'язковим принципом викладання теоретичних курсів, яким є комунікативність у викладанні практичного курсу іноземної мови. Обидва принципи є мотивуючими і безпосередньо впливають на структуру заняття і характер навчальних завдань [1]. А це означає, що викладачі теоретичних лінгвістичних дисциплін повинні дотримуватись наступних рекомендацій:

- при використанні проблемного методу необхідно враховувати рівень підготовленості студентської групи;
- для проблемного навчання потрібно вибирати такі навчальні матеріали, на основі яких допускаються неоднозначні рішення, думки, судження;
- проблемна лекція та проблемний семінар потребують попередньої підготовки (сформулювати проблемні

питання, розробити проблемні завдання);

- питання, які виносяться на проблемний семінар, повинні бути спрямованими на розширення і поглиблення знань, отриманих на лекції або самостійно, і вирішуватися саме в ході обговорення на занятті.

Література:

1. Борисова Е. Г. Проблемные задания по фонетике в курсе «история языка». Иностранные языки в школе. 2011. №9. С. 89–95.
2. Лернер И. Я. Проблемное обучение. М.: «Знание», 1974. 64 с.
3. Матюшкин А. М. Психология мышления. Мышление как разрешение проблемных ситуаций: учебное пособие / под ред. А. А. Матюшкиной. Москва: КДУ, 2009. 190 с.
4. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. М.: НИИ школьных технологий, 2006. 816 с.
5. Тихомиров О. К. Психология мышления. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. 272 с.

УДК 378.147

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Оксана Бойчук

Викладач української мови та літератури
ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної
освіти технологій та дизайну»
м. Вінниця (Україна)

Oxana Boychuk

Teacher of Ukrainian language and literature
DNZ «Vinnytsia Center of Professional and Technical
education technology and design »
Vinnitsa (Ukraine)
oksana_boichuk@ukr.net

STAGES OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE QUALIFIED WORKERS OF SERVICES

Анотація. Основними завданнями професійної (професійно-технічної) освіти нині визначено такі: створення єдиної системи професійної освіти, що поєднає професійно-технічну та фахову передвищу освіти й відповідає ринку праці; удосконалення змісту та якості професійної освіти; підвищення іміджу професійної освіти, що сприймається як достойна освітня траєкторія для випускників шкіл. Щоб реалізувати ці завдання, необхідно не тільки оновити зміст і технології професійної (професійно-технічної) освіти, але, перш за все, підготувати кваліфікованого робітника, який буде відповідати цим високим вимогам: компетентного, свідомого, здатного до швидкої адаптації та комунікації в умовах ринку праці. Крім того, реалізація цих завдань багато в чому залежить від готовності педагогічних кадрів. Нові умови існування освітнього середовища, оновлення змісту професійної (професійно-технічної) освіти, інноваційних форм і методів навчання, зростаючі вимоги до якості знань, ускладнення форм організації уроку – все це вимагає підвищення професійної компетентності та формування готовності майбутнього робітника до виконання професійної діяльності.

У статті визначено етапи формування професійної комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у закладі професійної (професійно-технічної) освіти сфери послуг. Викладачам української мови рекомендовано здійснювати формування вищезначеної компетентності поетапно на основі системного, діяльнісного, компетентнісного та особистісно

орієнтованого підходів із використанням сучасних активних інноваційних методів навчання. З метою підготовки висококваліфікованого робітника сфери послуг, здатного до продуктивної комунікації у процесі професійної діяльності, акцентовано на необхідності інтегрування в закладі професійної (професійно-технічної) освіти загальноосвітніх навчальних предметів і предметів загальнопрофесійної підготовки та неперервній співпраці викладачів цих предметів та психологічної служби. Крім того, наголошено на значенні особистості викладача як взірця для наслідування для розвитку позитивної мотивації до опанування професійною комунікативною компетентністю.

Abstract. The main tasks of vocational (vocational-technical) education are now defined are: the creation of a single system of vocational education that combines vocational-technical and professional higher education and meets the labor market; improving the content and quality of vocational education; enhancing the image of vocational education, which is seen as a worthy educational trajectory for school graduates. In order to accomplish these tasks, it is necessary not only to update the content and technology of vocational (vocational) education, but, above all, to train a skilled worker who will meet these high requirements: competent, conscious, capable of rapid adaptation and communication in the market conditions labor. In addition, the implementation of these tasks largely depends on the readiness of the teaching staff. New conditions for the existence of an educational environment, updating the content of vocational (vocational-technical) education, innovative forms and methods of training, increasing requirements for the quality of knowledge, complication of forms of organization of a lesson – all these require increasing professional competence and forming the future worker's readiness for professional activity.

The stages of formation of professional communicative competence of future skilled workers of the sphere of services in the institution of professional (vocational-technical) education of the sphere of services are defined in the article. Teachers of the Ukrainian language are advised to develop the above competences in stages based on systematic, activity-based, competency and personally-oriented approaches using modern active innovative teaching methods. In order to prepare a highly qualified employee of the service sphere, capable of productive communication in the process of professional activity, the necessity of integration in the institution of vocational (vocational-technical) education of general educational subjects and subjects of general vocational training and continuous psychology of subjects of teaching of these subjects is emphasized. In addition, the importance of the teacher's personality as a role model for developing positive motivation for mastering professional communicative competence was emphasized.

Ключові слова: професійна комунікативна компетентність, методичні рекомендації, сфера послуг, кваліфікований робітник.

Keywords: professional communication competence, methodological recommendations, service sector, skilled worker.

Постановка проблеми. Основна мета загальноосвітнього курсу української мови – формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Відповідно до напрямку профільного навчання (рівень стандарту) у програмі визначено такі завдання вивчення української мови в 10-11 класах: формування ціннісного ставлення до української мови як державної мови України; формування предметної і ключових компетентностей; формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, системи загальнолюдських, національних, особистісних ціннісних орієнтирів; навчання засобами мови пізнавати світ, облаштовувати гармонійне співіснування в ньому, зберігати й передавати культурні набутки, виражати емоції й почуття, розв'язувати життєві проблеми; формування мовленнєвої культури, раціональної мовленнєвої поведінки; розвиток логічного і критичного мислення, творчої уяви; формування мовного смаку, мовного чуття і мовної стійкості, сприяння усвідомленню краси й естетики української мови [6]. Однак опанування цього курсу майбутніми кваліфікованими робітниками сфери послуг у закладі професійної (професійно-технічної) освіти має бути нерозривно пов'язане з їх майбутньою професійною діяльністю і направлене на формування професійної комунікативної компетентності як необхідної умови підготовки висококваліфікованого робітника.

Аналіз досліджень. Різні аспекти

методології, педагогіки, психології, методики професійної освіти і навчання розглядають В.Бондар, Ю.Зінковський, С.Максименко, Н.Ничкало та ін. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах є предметом досліджень у наукових працях Р.Гуревича, формування професійних здібностей майбутніх кваліфікованих робітників сфери обслуговування розглянуто в дослідженнях І.Жорової, теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти обґрунтовано в працях Л.Сушенцевої. Проблеми лінгводидактики досліджено у працях О.Біляєва, М.Пентилюк, О.Семенов, Т.Ладженської та ін. Формування професійної комунікативної компетентності у фахівців різного профілю досліджували О. Корніяка, О. Васильєва, В. Ягупов та ін.

Мета статті: на основі теоретичного аналізу проблеми формування професійної комунікативної компетентності кваліфікованих робітників сфери послуг у закладі професійної (професійно-технічної) освіти та результатів експериментального дослідження визначення етапів формування означеної компетентності.

Виклад основного матеріалу. У Національній доктрині розвитку освіти пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти визнано поєднання професійної (професійно-технічної) та повної загальної середньої освіти; забезпечення варіа-

тивності та гнучкості освітньо-професійних програм з урахуванням змін на ринку праці та попиту на нові професії; створення інтегрованих навчальних планів і програм, а також забезпечення зв'язку між загальною середньою, професійною (професійно-технічною), вищою та післядипломною освітами [5].

У Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти "Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта" на період до 2027 року відмічається, що «основною проблемою, яка потребує розв'язання, є невідповідність підготовки кваліфікованих кадрів потребам особи, національної економіки та суспільства» [7]. Основними завданнями професійної (професійно-технічної) освіти нині визначено такі: створення єдиної системи професійної освіти, що поєднає професійно-технічну та фахову передвищу освіти й відповідає ринку праці; удосконалення змісту та якості професійної освіти; підвищення іміджу професійної освіти, що сприймається як достойна освітня траєкторія для випускників шкіл. Щоб реалізувати ці завдання, необхідно не тільки оновити зміст і технології професійної (професійно-технічної) освіти, але, перш за все, підготувати кваліфікованого робітника, який буде відповідати цим високим вимогам: компетентного, свідомого, здатного до швидкої адаптації та комунікації в умовах ринку праці.

Перед професійною (професійно-технічною) освітою постає проблема забезпечення цілісності оволодіння

здобувачами освіти сучасним змістом освіти, якісним засвоєнням систематизованих знань, умінь і цінностей. Це дозволить майбутнім кваліфікованим робітникам включатися в інтеграційні процеси і нововведення сучасної науки, техніки і виробництва, творчо підходити до вирішення актуальних професійних проблем.

Загальноосвітні предмети, що є базою для вивчення предметів професійного блоку, сприяють підвищенню якості професійної підготовки, з іншого боку, вивчення предметів професійного блоку дисциплін допомагає учням закріпити отримані знання із загальноосвітніх предметів, доповнює і поглиблює їх.

Саме на основі інтеграції змісту навчальних предметів у закладі професійної (професійно-технічної) освіти повинна формуватися професійна комунікативна компетентність майбутніх робітників сфери послуг як необхідна ознака їхньої високої кваліфікації. Вважаємо за доцільне виділити у процесі формування професійної комунікативної компетентності наступні етапи: діагностично-мотиваційний, етап формування когнітивно-нормативного компонента, етап формування соціолінгвістичного компонента, етап формування рефлексивного компонента.

Перший етап розпочинається з діагностики оволодіння здобувачами освіти базовими знаннями з української мови, вивчення рівня сформованості мотивів до професійної та комунікативної діяльності з метою визна-

чення наступної траєкторії формування професійної комунікативної компетентності.

Спираючись на дослідження Р. Немова, Н. Скороходової, К. Платона, вважаємо, що мотивація – це сукупність спонукальних чинників, які визначають поведінку людини (потреби, мотиви, інтереси). Підтримуємо думку А. Маркової про мотивацію навчальної діяльності як окремий вид мотивації, що визначається низкою факторів: системою освіти та закладом, у якому відбувається освітній процес; рівнем організації освітнього процесу; індивідуальними особистісними особливостями здобувача освіти; особистісними особливостями і професійною майстерністю педагога; специфікою навчального предмета [1].

Важливою на цьому етапі є тісна взаємодія викладачів української мови, предметів загальнопрофесійної підготовки, психологічної служби освітнього закладу та класними керівниками і майстрами академічних груп першого курсу, оскільки вона дозволяє здійснити повну та об'єктивну діагностику базових знань здобувачів освіти та встановити причини тієї чи іншої мотивації з метою її корекції за необхідності.

Основними завданнями першого етапу формування професійної комунікативної компетентності є становлення системи мотивів: пізнавального мотиву, професійного мотиву, мотиву самовдосконалення та самоутвердження. Ефективними для досягнення поставлених завдань є такі форми і мето-

ди активного навчання як діалогізація (переважання діалогічних форм взаємодії, педагогічного співробітництва); проблематизація (системне створення різноманітних проблемних ситуацій різного рівня складності, використання різноманітних методів і прийомів їх вирішення); персоналізація (акцентування уваги на особистісному спілкуванні, створення сприятливих умов для партнерства); індивідуалізація та диференціація (врахування індивідуальних особливостей та інтересів здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, сприяння їх особистісному розвитку) [2]. З цією метою доцільно знайомити майбутніх кваліфікованих робітників з відомими вітчизняними та зарубіжними представниками їхньої професії, історіями їхнього професійного зростання, екслюзивними зразками продуктів діяльності найкращих представників професії, спонукати здобувачів освіти висловлювати свою точку зору, тощо.

Важливе значення для формування у майбутніх кваліфікованих робітників позитивної мотивації до оволодіння професійною комунікативною компетентністю має особистість педагога, який має бути взірцем культури мовлення, педагогічної ерудиції, володіння предметом викладання. Успішність позитивного впливу на формування позитивної мотивації до формування професійної комунікативної компетентності визначається також умінням викликати в здобувачів освіти допитливість, завойовувати їх довіру, здійснювати об'єктивний контроль фор-

мування знань. Обираючи стиль спілкування з майбутніми кваліфікованими робітниками, викладачу необхідно віддавати перевагу «педагогіці співробітництва», основою якої має бути єдність високого професіоналізму педагога та його етичних установок, взаємодія й співробітництво із здобувачами освіти.

Другий етап формування комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг направлений на формування когнітивно-нормативного компонента. Головна мета цього етапу – оволодіння професійною лексикою відповідно до орфоепічних, орфографічних, пунктуаційних, лексичних, граматичних та стилістичних норм української літературної мови; розвиток професійних мовленнєвих умінь та навичок. З цією метою необхідно будувати освітній процес на основі діяльнісного (навчання у процесі виконання практичних вправ), особистісно орієнтованого (врахування результатів дослідження мотивації до оволодіння професії, корекція мотивів з урахуванням індивідуальних особистісних якостей), інтегрованого (використання міжпредметних зв'язків та мультидисциплінарного підходу, який передбачає комплексне вивчення української мови, основ психології та етики професійного спілкування і навчальних предметів професійної підготовки) підходів.

Головна мета третього етапу – сформувати навички професійної комунікації в межах засвоєння програмового матеріалу навчальних предме-

тів загальноосвітньої та загальнопрофесійної підготовки. Встановлено, що послідовність засвоєння цього компонента реалізується таким чином: мовні знання + мовні навички + мовленнєві вміння [3]. Ця мета може бути досягнута лише за умови використання сучасних інтерактивних методів навчання (мозковий штурм, рольова гра, дебати, «рівний – рівному», робота в групах, акваріум, карусель, ажурна пилка, дерево рішень, сенкан тощо). Інтерактивне навчання можна визначити як взаємодію викладача та здобувачів освіти в процесі спілкування та навчання з метою вирішення професійних та комунікативних завдань. Працюючи в групі, майбутні кваліфіковані робітники покращують комунікативні навички, можуть проявляти як командний дух, так і лідерські якості. Інтерактивна взаємодія характеризується високим показником інтенсивності спілкування учасників, їх прямою комунікацією, зміною використаних прийомів та форм спілкування, що допомагає урізноманітнити сприйняття інформації, тим самим, покращуючи її засвоєння [5:35-37].

Завершальним етапом формування професійної комунікативної компетентності є етап формування рефлексивного компонента, який передбачає вміння оцінити власний рівень засвоєння знань, сформованих умінь та навичок, порівняти своє сприйняття з думками, поглядами та позиціями інших, за потреби скоригувати його, прогнозувати подальші кроки. З цією метою доцільно використовувати такі

прийоми роботи: сходинки до успіху, сенкан, заверш речення, самооцінювання.

Висновки. Професійна комунікативна компетентність є невід'ємним елементом висококваліфікованого робітника сфери послуг. Викладачам української мови рекомендовано здійснювати формування вищезначеної компетентності поетапно на основі системного, діяльнісного, компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів із використанням сучасних активних інноваційних методів навчання. З метою підготовки висококваліфікованого робітника сфери послуг, здатного до продуктивної комунікації у процесі професійної діяльності, акцентовано на необхідності інтегрування в закладі професійної (професійно-технічної) освіти загальноосвітніх навчальних предметів і предметів загальнопрофесійної підготовки та неперервній співпраці викладачів цих предметів та психологічної служби. Крім того, наголошено на значенні особистості викладача як взірця для наслідування для розвитку позитивної мотивації до опанування професійною комунікативною компетентністю.

Список використаних джерел

1. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. –К., 2004. –192 с.
3. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців на основі інтегративного підходу: методичні рекомендації /І.М. Козловська, Я.М. Собко, О.О. Стечкевич, О.М. Дубницька, Т.Д. Якимович. –Львів: Сполом, 2012. –64с.
4. Ягупов В.В. Професійна комунікативна компетентність диспетчерів управління повітряним рухом: поняття, сутність і зміст. [Електронний ресурс] / Ягупов В.В., Кміта Є.В. // Педагогические науки / 2: Проблемы подготовки специалистов. 2012. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/4_SND_2013/Pedagogica/2_127258.doc.htm
5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
6. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
7. <https://www.kmu.gov.ua/npas/proshvalennya-koncepciyi-realizaciyi-derzhavnoyi-politiki-u-sferi-profesijnoi-profesijno-tehnichnoi-osviti-suchasna-profesijna-profesijno-tehnichna-osvitan-na-period-do-2027-roku-i120619>

FORMATION OF THE FUTURE PHILOLOGISTS' PROFESSIONAL COMPETENCE OF AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

T. Tarasenko, I. Klyuchnik

Melitopol Bogdan Khmelnytsky State Pedagogical University, Ukraine

In recent decades in Ukraine, as in most post-Soviet countries, in the context of changing social priorities, the introduction of the humanistic paradigm has changed the demands for education, in particular, higher education. The reason for this is the growing understanding that the main value of modern society is a professionally and socially competent person, capable for effective activity in various fields. According to M. Tkachenko, the humanistic educational paradigm recognizes a person as the main value, considering culture and society as interrelated determinants of education aimed at supporting the processes of individual self-development and self-determination of personality. The main task of educational institutions is the development of personality, and the main result is the formation of a unique individual [3, p. 45].

In this context, the problems of adaptation of higher educational institutions graduates to the needs of the society are of paramount importance, and education is of particular urgency, as there have been dramatic changes in all spheres of social life over the last decades. Overcoming of identification with other subjects in the educational process is possible in the con-

ditions of development in the personality the ability to determine the individual life purpose and means of achieving it. Due to this, the functions of modern education are complicated and their orientation changes. While in the earlier stages of society, the role of education has largely been to transfer social experience from the older generation to the younger, then today its function is to stimulate and develop an independent creative personality. The transfer of basic accents from the cognitive plan (system of knowledge, skills and abilities) to the development of creative abilities of the professional has led to a change in the nature of modern education and training. The need for personnel capable of creating optimal conditions for self-development, self-education and self-realization of the personality in various spheres of professional activity has increased. This situation explains the need to reform higher education. The purpose of the high school reform is to turn it into a school of professional and spiritual formation of the professional philologist personality.

The directions of the state policy in the field of higher education are defined by the laws of Ukraine, the corresponding state documents, consistent with the pan-

European recommendations on language education. Among the priority areas of public policy for the development of higher education are the following:

- personal orientation of higher education;
- formation of national and universal values;
- constant improvement of the quality of education, updating of its content and forms of organization of the educational process;
- introduction of educational innovations and information technologies;
- integration of national higher education into the European and world educational spaces.
- improving the social status and professionalism of education workers.

According to O. Uvarkina, the problems that are determined by the contradiction between the growing need of society for professionals who meet modern requirements and the lack of training of graduates of higher education institutions for professional activity can be solved by increasing the level of professionalism of higher education institutions graduates [4, p. 69].

In addition, according to N. Mazur, recently acmeological approach is spreading, focused on the disclosure of psychological reserves and personal potential of a professional – his ability, growth of personal will, stimulating the processes of goal-setting, goal-realization and goal-setting [2]. These theoretical approaches are consistent with the basic principles of education of the 21st century, formulated by the UNESCO International

Commission on Education: learning to know, learning to do (act), learning to be, learning to coexist.

According to K. Litvinova, with whom we fully agree, the idea of a person and his values should be based on the educational environment [1, p. 33]. The fulfillment of this condition requires solving the contradictions that exist today in the field of future philologists training: between orientation to the system of knowledge, skills as a basis for training and personal and professional development of the future specialist – erudite, cultural specialist, bearer of spiritual values of his own people and mediator in intercultural exchange; between the significant increase in information load in general and special education and the insufficient capacity of educational institutions to provide the proper conditions for the effective training of a philologist.

Due to this, the socio-psychological, organizational-pedagogical and theoretical-methodological aspects of the problem of formation and development of professional competence of students of philological specialties are of particular relevance. The solution to this task is most responsible for a competently oriented student training system.

Literature

1. Litvinova K.A., Sagarda V.V. About some prerequisites for the formation of future teachers pedagogical culture // Problems of Higher School: Scientific Method. Sat. No. 79. Kyiv: Higher School, 1994. P. 32 -37.
2. Mazur N. Content of professional culture of the teacher of the high school // Native school. 2007. No.4. P. 12-14.

3. Tkachenko M.V. Development of professionally significant qualities of future teachers (technological approach): Methodical manual. Odessa: Publishing Organization Odessa Law Institute of the Kharkiv National University of Internal Affairs, 2006. – 78 p.
4. Uvarkina O. The essence and content of specialist's professional culture // Higher education of Ukraine. 2005. No 4. P.69-73.

PROFESSIONAL-ORIENTED TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

L.A. Kulykova, M.R. Tarasenko

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, Ukraine

***Abstract:** The article highlights the problem of professional-oriented teaching, which is based on the needs of students in learning a foreign language for the future professional activity.*

Key words: foreign language, professional-oriented teaching, integration of disciplines, communicative competence, communicative skills.

The state educational standard of higher vocational education requires the consideration of professional specificity in the study of a foreign language, the focus on the realization of the tasks of graduates' future professional activity. Vocational-oriented teaching means learning a foreign language, based on the needs of students and dictated by the characteristics of the future profession or specialty. The training involves the acquisition of vocational-oriented foreign language with the acquisition of special skills based on professional and linguistic knowledge.

M. M. Bakhtin, V. S. Bibler, N. D. Galskova, V. P. Zinchenko, O. Yu. Ivanova, E. A. Loktyushina, P. I. Obraztsov, N. S. Sakharova, V. V. Safonova have made a huge contribution to the development of the theory of vocational-oriented teaching foreign languages. From the point of view of these scholars, considering the specificity of the profile specialties should be carried out in the following directions: work with special texts, study of special topics for the de-

velopment of oral speech, creation of manuals for the activation of speech activity of students on the basis of vocabulary in the relevant specialty. N. D. Galskova views foreign language not as a "subject" but as an "educational discipline" that has great potential [1, p. 12]. Her opinion seems to be quite substantiated.

Today, the question of the need to combine all disciplines with a common holistic content and to develop common skills and activities is becoming increasingly common. By integrating several language disciplines with professional disciplines, it is possible to achieve the effective formation of students' professional and communicative competence, which in turn will help to develop a harmonious personality. With an integrated approach, the leading role will be assigned to the professional component, and the language component will be ancillary in the system of foreign language vocational training [2].

The purpose of teaching foreign languages in non-linguistic specialties at universities is to achieve a level, sufficient for

the practical use of a foreign language in future professional activity. Such training involves a professional focus not only on the content of the training materials, but also on activities that include techniques and methods that shape professional skills. The professional orientation of the activity requires the integration of the discipline "Foreign Language" with the profile disciplines, sets the teacher of foreign language the task of teaching the future specialist on the basis of cross-curricular relations to use foreign language as a means of systematic updating of their professional knowledge and formation of professional skills. It also involves the use of forms and methods of training that can ensure the formation of the necessary professional skills of the future specialist.

Vocational-oriented foreign language training in non-linguistic specialties requires a new approach to content selection. It should focus on the latest achievements in one area or another in the field of human activity in order to enable intending craft connoisseur to grow professionally.

Considering the above, we can distinguish the following structural elements of the content component of the model of vocational-oriented foreign language teaching: communicative skills by types of speech (speaking, listening, reading, writing), that are based on general and professional vocabulary. The ultimate goal of professionally oriented teaching of dialogic speech is to develop the ability to converse, to share information of a professional nature on a particular topic.

Training in monologue speech is based on forming the ability to create monologue texts of various kinds: the disclosure of professional information, report presentation, extended statements during the discussion, discussion both with and without prior preparation.

The purpose of vocational-oriented listening training is to develop the ability to perceive and understand the interlocutor in a foreign language, which is generated in monologue or in the process of dialogue in accordance with a specific real professional sphere or situation.

The result of learning to read is to develop the ability to master all kinds of reading publications in specialized literature.

The overall purpose of writing is to develop the communicative competence, which is necessary for professional written communication, that is reflected in the ability to present material of an abstract, as well as translation of professionally significant text from a foreign language into their native language and from native to foreign one.

References

1. Galskova N.D. (2000). *Modern Methods of Teaching Foreign Language: Study Guide*. Moscow: ARKTI-Glossa, 2000. 165 p.
2. Tarasenko T.V., Kulykova L.A. (2019). Formation of integrated professional foreign language competence of students in higher education institutions. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/339127826_Formuvanna_integrovanoi_profesijnoi_insomovnoi_kompetentnosti_studentiv_u_zakladah_visoi_osviti

ОСОБИСТІСНА МОБІЛЬНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ НАВИЧКИ

Чіжова Н.В.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

Ключові слова: соціально-психологічні навички, комунікація, робота в команді, тайм менеджмент.

Key words: soft skills, communication, team work, time management.

Завдання закладів вищої освіти полягає у всебічному розвитку молодих спеціалістів. Сучасна молодь усвідомлює, що тільки від самої людини залежить чого вона досягне в житті, ринкові відносини усувають такі інститути як кумівство та протекцію. Фахівця приймають на роботу згідно з його вміннями та можливістю принести користь, виконуючи певні завдання. Часто претенденту на посаду необхідно переконати роботодавця в своїй унікальності, універсальності та компетентності. Для цього необхідні такі якості як адаптивність, самостійність, активність, комунікабельність та креативність, які в свою чергу в поєднанні із неперервним саморозвитком складають особистісну мобільність людини.

Студенти технічних вузів разом з технічними дисциплінами вивчають і цикл гуманітарних предметів, які дозволяють всебічно розвинути особистість. Програми матеріал подається у формі лекцій, які супроводжуються практичними заняттями та семінарами. З профільних предметів студенти технічних спеціальностей виконують роз-

рахункові та лабораторні роботи та захищають їх. Перед захистом кожна робота має бути перевірена викладачем, зауваження якого і виправляються в подальшому студентом. Студенти першого курсу відчують непевність та розгубленість, а, подекуди, і неспроможність у вивченні великого обсягу матеріалу. Самотужки впоратись з усіма завданнями здатні лише одиниці, отже саме в здатності самостійно вчитися, шукати та засвоювати інформацію, співпрацювати з одногрупниками для виконання складних завдань полягає секрет успіху у навчанні. Саме гнучкість поведінки та здатність знаходити нестандартні, творчі рішення проблеми заощаджують студентам час, а, інколи, є вирішальними в навчанні.

Багато вчених педагогів та психологів, бізнесменів та службовців кадрових агентств приділяють велику увагу розвитку "soft skills" («гнучких» або соціально-психологічних навичок) – характеристик особистості, які дозволяють їй ефективно налагоджувати стосунки та успішно взаємодіяти в оточуючому середовищі. Ці навички належать до

над професійних – тобто є необхідними в будь-якій сфері і, інколи, їх цінують вище, ніж професійні навички саме тому, що їх формування займає тривалий час.

Беззаперечно набір «соціально-психологічних навичок», які вимагають від людини, що хоче обійняти певну посаду цілком залежить від самої посади (для керівника їх має бути більше, ніж для рядового члена команди). Детальніше зупинимося на основних навичках.

Розвинені комунікативні навички – вміння встановлювати міжособистісні зв'язки, обирати відповідний до ситуації та оточення стиль спілкування, вміння донести власну точку зору, вести переговори, переконати співбесідника у власній правоті.

Вміння публічно виступати, робити презентації (у тому числі само презентації).

Бути командним гравцем – вміння делегувати відповідальність, брати на себе певні обов'язки, співпрацювати з членами своєї групи, приймати участь у конструктивному обговоренні робочих питань, бути готовим поділитися своїм досвідом з іншими співробітниками.

Ефективний само контроль – керування емоціями, стресом, вміння розподіляти свій час так, щоб встигати виконувати всі завдання до кінцевого строку, чітко усвідомлювати скільки часу потрібно на те чи інше завдання та розставляти пріоритети.

Гнучкість та адаптивність – вміння пристосовуватися до будь-яких змін як то вимоги, персонал, набуття нових професійних навичок. Гнучкість в спіл-

куванні дає можливість співрозмовникам відчувати особливості сприйняття інформації та змінивши поведінку досягти власних цілей та порозуміння з іншими.

Лідерські якості (відповідальність, рішучість, цілеспрямованість, вміння керувати людьми і т. д.) є необхідними для керівних посад (менеджер, керівник проекту, директор та ін..).

Особисті якості такі як: креативне критичне мислення, етичність, наполегливість і т.д.

Розвитку соціально-психологічних навичок приділяється велика увага у закладах вищої освіти. Студенти технічних спеціальностей обирають за власним бажанням гуманітарні дисципліни, з обов'язкових блоків філософії, психології, екології та економіки. Ці курси разом з розширенням кругозору студентів розвивають їх соціально-психологічні навички, які в свою чергу ведуть до формування особистісної мобільності майбутніх спеціалістів. Позааудиторні заходи сприяють розвитку організаторських та лідерських якостей, розвитку творчого потенціалу та усвідомлення необхідності постійного саморозвитку, поглиблюючи формування особистісної мобільності студентів.

Література

1. Ларри Кинг «Как разговаривать с кем угодно, когда угодно и где угодно» Издание на русском языке, перевод, оформление. ООО «Альпина», 2011.
2. Владислав Шипилов. Перечень навыков soft-skills и способы их развития https://www.cfin.ru/management/people/dev_val/soft-skills.shtml
3. Дата останнього звернення 15.02.2020.

ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІ МОТИВИ В ОПОВІДАННІ Ф.КАФКИ «ПЕРЕВТІЛЕННЯ»

Шукліна Л. П.

учитель української мови та літератури, зарубіжної літератури
Дружківська загальноосвітня школа I-II ступенів № 8 Дружківської міської
ради Донецької області

Ключові слова: екзистенціалізм, життя, абсурд, самотність.

Keywords: existentialism, life, absurdity, loneliness.

Екзистенціальний аналіз будь-якого твору не лише дозволяє розширити межі його розуміння, а й збагачує інтерпретаційний простір оповідання, дозволяючи незвичні, на перший погляд, речі адаптувати для роботи з дитячою аудиторією.

Екзистенціалізм як філософський та літературний напрямок, виникнувши та розвиваючись на тлі трагічних подій ХХ ст., поставивши у центр концепції своїх представників аналіз буття людини, реалізовував завдання з подолання одномірного сприйняття життя тогочасної людини. Звичайно, що різні представники цієї течії робили це у своїй власній манері, обстоюючи позиції релігійності чи, навпаки, заперечуючи їх. Саме тому Ж. П. Сартр, з огляду на різну спрямованість багатьох творів екзистенціального характеру, зазначав, що слово екзистенціалізм «набуло такого широкого змісту, що по суті, вже нічого не означає» [2, с.334]. Отже, полісемантичність та широта застосування цього поняття, призвели до того, що екзистенціалізм у літературі став чимось на кшталт певного стилю мислення з символічними межами. Перед тим як зупинитись на

екзистенціальних мотивах у творі Ф. Кафки «Перевтілення» зазначимо, що стиль та логіка викладу матеріалу в роботі Ф.Кафки є наближеними до стилістики А.Камю, яку він пропонує у «Бунтівній людині». Центральну ідею цього твору сам А.Камю визначав як прагнення вийти за межі встановлених правил, як метафізичний бунт людини. А.Камю зазначає: «Метафізичний бунт – це повстання людини проти власної долі та проти усїєї світобудови. Раб протестує проти долі, що вказана його рабським положенням. Метафізичний бунтар протестує проти долі, що передбачена для нього як для представника роду людського» [1, с.135].

Ідея твору Ф.Кафки «Перевтілення» у світлі вказаної проблематики, вбачається пов'язаною із прагненням головного героя звільнитися від абсурдності його буття, бо навколо нього чуже й вороже середовище. Грегор Замза втік від себе як маленької людини, від власної приреченості у жорстокому абсурдному світі. Абсурдність середовища головного героя вбачається подвійною: з одного боку, Грегор прагнув змінити своє життя, вирватись з тяж-

кої повсякденності, а з іншого – вже не міг залишатися у тілі комахи, буття якої було також абсурдним. Тож, перетворення на комаху – можна розглядати саме як звільнення розуму, тоді ж як фізична смерть комахи – звільнення моральне й фізичне.

Проблема вибору головного героя, з позиції екзистенціалізму, також постає подвійною. По-перше, вибір втечі від нікчемності статусу маленької людини, постало як звільнення розуму від абсурдності існування, по-друге – розуміючи, що у тілі комахи він заважає своїй родині, Грегор-комаха усвідомлено робить трагічний вибір – померти. Так само й людина ХХст. знаходилась перед вибором, шукаючи для себе відповіді на запитання про сенс власного буття, про вибір життєвих орієнтирів.

Застосування екзистенціального аналізу допомагає ретельніше розібратися в позиції самотнього індивідуаліста Грегора, віднайти відповідь на запитання: «Чому так сталося»? Чому, мешкаючи у прохідній кімнаті, головний герой у подібні комахи відчуває себе зовсім самотнім? Можливо тому, що зміна життєвої ситуації призвела до розкриття суті життя цієї родини –

користь та використання. Духовне зурбоження родини, відокремлене існування кожного члена родини, призвели до того, що як тільки Грегору знадобилась їх допомога, щойно він став неспроможним заробляти, відразу став тягарем, зайвим, просто не потрібним в умовах пануючих законів життя.

Екзистенціальні елементи аналізу також дають змогу проводити історичні паралелі з тогочасною реальністю, в якій проблема відчуженості в родині та самотності людини серед натовпу, демонструє абсурдність буття людини та кризи гуманістичних цінностей ХХ ст.

Тож, застосування екзистенціального аналізу до твору Ф.Кafka «Перетворення» не лише сприяє заглибленню читацької думки до головної проблематики твору, але й дає змогу віднайти певну кількість варіантів відповіді стосовно того, чому так сталося.

Література

1. Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство: Пер. с фр. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с.
2. Сартр Ж.П. Экзистенциализм – это гуманизм / Ж.П. Сартр //Сумерки богов. – М.,1989. – С. 319-344.

KEYWORDS: BOLOGNA PROCESS, STUDENTS' OPPORTUNITIES, QUALITY OF EDUCATION

Anastasiya Sushkova

Minsk State Art College named after A. Glebov

Scientific supervisor: *Walery Okulicz-Kozaryn*

East-European Scientific Group, Poland Six new opportunities for belarusian students by implementing of Bologna Process

Purpose of the study is to reveal new opportunities for Belarusian students by introduction of Bologna Process in Belarus.

Research methods are literature review and analysis of literature sources. The study had been done from august 2019 till february 2020 in Minsk State Art College named after A. Glebov.

The results

Nowadays Belarusian education is trying to reach the level of European education. It's related with joining the Bologna Process in 2015 [1]. Belarusian education is moving in this direction by optimizing and changing the methods of studying, assessing, the system of education and etc.

Student's implementation in Bologna System [2] is mainly associated with choosing a certain amount of disciplines of every cycle from the list of optional ones and also compulsory ones, that are provided by State educational standard of High Education and the curriculum. This can become a good tool for improving the quality of education in accordance with Belarusian state objectives [3].

The Bologna System exist because of the credit system (European Credit Transfer and Accumulation System, ECTS). ECTS helps to systemize different learning

sessions, that take place in different countries in different languages and in the context of different educational systems. In this way, credit system is a universal meter of qualifications and also lets to admit degrees of all the Bologna Process countries. There is academic mobility of students, professors and administrative and management. Such system has many new advantages for Belarusian students [1, 2]:

- 1) If a student is sure about future work, s/he takes only necessary subjects,
- 2) High educational motivation,
- 3) Students' independence development,
- 4) Feedback in demand of any specialization,
- 5) The Bologna process is one the factors that influences on the Globalization process. Students have opportunity to do an exchange, traineeship in other countries of the Process and take of educational experience of other countries.

6) And finally, the thing about «individual approach» is that the opportunity to form an individual plan of studying on their own becomes one of the most powerful mechanism of pedagogical impact.

Due to these points a new search is held, new methodic of development re-

ception of creative thinking and activation of independent study. Besides this there is always an analysis of assessment together working.

Conclusions

We've found six new opportunities for Belarusian students by introduction of the Bologna System in Belarus. This is a tool to improve quality of education.

References:

1. http://bolognaby.org/images/uploads/2018/10/Strategic_plan_Belarus_Project_2018_04.pdf
2. https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area_en
3. Education: Law of the Republic of Belarus of October 29, 1991 №1202-XII amended and added from July 11, 2007 // National Register of Legal Acts of the Republic of Belarus.

